

EĞİTİME BAKIŞ

EĞİTİM - ÖĞRETİM ve BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

ISSN: 1305-1202

Yıl: 18 / Sayı: 55 / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2022

DİJİTALLEŞME VE EĞİTİM

Dr. Öğr. Üyesi Enver TÜRKSOY / **Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Teknolojilerinin Eğitimde Yansımaları** • Gökhan ORAK / **Ortaokul Yöneticilerinin Bilişim Liderliği Yeterliliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi** • İlyas Han ŞAHİN / **Ülkemizde Eğitimde Dijitalleşme** • Doç. Dr. İsa KAYA / **Erken Çocukluğun Dijital Medya İkilemi** • Melek ALTUNEL / **Türkiye ve Dünya da Okul Öncesi Eğitim ve Kalkınma İlişkisi** • M. Emin ÇAY / **Eğitimde Dijitalleşme** • Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM / **Çocuklarda Dijital Oyun Bağımlılığı** • Doç. Dr. Ridvan KARABULUT / **Digital-2022 Global Verview Report Çalışmasının Düşündürdükleri** • Melike GÜRBÜZ / **Eğitimde Dijitalleşme** • Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM / **Çocuklarda Sürekli Artan Ekran Kullanımı ve Riskler** • Ümmüşeyma SERTDEMİR / **Bilgi ve Teknoloji Çağında Eğitimin Dijitalleşmesi** • Doç. Dr. Ali YILMAZ / **Çeyrek Asrın Sonunda Giresun Eğitimciler Birliği Sendikasının Serencamı**

EĞİTİME BAKIŞ

EĞİTİM - ÖĞRETİM ve BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

ISSN: 1305-1202

Yıl: 18 / Sayı: 55 / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2022

İÇİNDEKİLER

Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Teknolojilerinin Eğitimde Yansımaları Dr. Öğr. Üyesi Enver TÜRKSOY	01
Ortaokul Yöneticilerinin Bilişim Liderliği Yeterliliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi Gökhan ORAK	09
Ülkemizde Eğitimde Dijitalleşme İlyas Han ŞAHİN	21
Erken Çocukluğun Dijital Medya İkilemi Doç. Dr. İsa KAYA	31
Türkiye ve Dünya da Okul Öncesi Eğitim ve Kalkınma İlişkisi Melek ALTUNEL	35
Eğitimde Dijitalleşme M. Emin ÇAY	43
Çocuklarda Dijital Oyun Bağımlılığı Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM	51
Digital-2022 Global Verview Report Çalışmasının Düşündürdükleri Doç. Dr. Rıdvan KARABULUT	55
Eğitimde Dijitalleşme Melike GÜRBÜZ	61
Çocuklarda Sürekli Artan Ekran Kullanımı ve Riskler Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM	67
Bilgi ve Teknoloji Çağında Eğitimin Dijitalleşmesi Ümmüşeyma SERTDEMİR	73
Çeyrek Asrın Sonunda Giresun Eğitimciler Birliği Sendikasının Serencamı Doç. Dr. Ali YILMAZ	81

Yayın türü

Yaygın süreli

Sahibi

Eğitim-Bir-Sen adına

Ali YALÇIN

Genel Başkan

Sorumlu yazı işleri müdürü

Şükrü KOLUKISA

Genel Başkan Yardımcısı

Editör

Doç. Dr. Rıdvan KARABULUT

Editör yardımcısı

Dr. Öğr. Üyesi Enver TÜRKSOY

Grafik tasarımı

Ertaç GÜLDİBİ

Baskı, tarihi ve adeti

Hermes Ofset-3.12.2022-8.000 adet

İdare yeri

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/Ankara-TÜRKİYE

Telefon no : (0.312) 231 23 06

Bürocell : (0.533) 741 40 26

Faks : (0.312) 230 65 28

Web adresi : www.ebs.org.tr

E-posta : ebs@ebs.org.tr

www.egitimebakis.org

Eğitim-Bir-Sen'in ücretsiz yayınıdır. Parayla satılamaz.

EĞİTİME BAKIŞ'ın bu sayısı 8 bin adet basılmıştır. Kurumlara ve eğitim çalışanlarına dağıtımı il ve ilçe teşkilatlarımız tarafından yapılmaktadır.

Şükrü KOLUKISA
Genel Başkan Yardımcısı

Dijitalleşme ve Eğitim

Yaşadığımız dijital çağda bilgi, iletişim, üretim ve bunlara hizmet eden araçlar hayatımıza yeni rutinler ekledi. İnternet ve sayısı her geçen gün artan akıllı cihazlarla yeni boyutlar kazanan hayatımızın mekân ve zaman algısı da değişti. Mesafeler altüst oldu; uzaklar yakınlaştı, yakın olanlar uzaklaştı. İnsanlarla birlikte nesnelere de birbirine bağlandı.

Baudrillard'a göre 'gerçek simülasyonla yer değiştirdi.' Artık insanların ve toplumların sanal olarak adlandırılan soyut bir hayatı var. Hayat dijitalleştikçe, insanın anlama, kavrama, düşünme ve iş yapma kabiliyeti de yeni boyutlar kazandı.

Genelde teknolojinin özelde dijital teknolojilerin pek çok yarar ve kolaylıklarının yanı sıra, risk ve olumsuzluk barındıran yanları da vardır. Örneğin, eski kültür kodlarının silinmeye, eski alışkanlıkların ve anlayışların zayıflamaya başlamasında dijitalleşmenin etkisi büyüktür. Ayrıca, başta 'bilgi etiği' olmak üzere, fert ve toplum davranışlarını değiştiren yönü temel tartışma başlıklarından biridir. Sanal mecraların genel ve asıl olumsuzluğu, gerçeğin ve gerçeklik algısının değişmesidir. Hayatın, insan ilişkisine dayanan merkezi değişmiştir. Sanalın etkisiyle insan en yakınına uzak düşmekte, çevresinden yalıtılmakta, yalnızlaşmakta; bir yandan edilgen, diğer yandan sabırsız ve agresif olabilmektedir. Bu da fertleri antisosyal, kişilik ve karakter gelişimi sıkıntılı varlıklara dönüştürmektedir. Bu açıdan bakıldığında bunalımların salgın gibi yayılıp insanlığın ruhunu tüketmesinde küreselleşen dijital çağın etkisi ne yazık ki az değildir.

Yaşadığımız veya teslim olduğumuz gelişmeler değişen zekâ, anlayış, istek, dil tutumlarının ötesinde insan ontolojisini veya fitratını bozan bir mahiyet arz etmektedir. İnsan kendi ürettiği teknolojinin dönüp kendi varlığını tüketmesine engel olamamaktadır. Tabiri caizse kendi ürettiği dijital teknolojiye bağlı, bağımlı hâle gelmiştir, adeta ona söz geçirememektedir. İnsan yabancılaşmayı kültürlenmeyle birlikte yaşamaktadır.

Sezai Karakoç'un bir dizesinde ifade edildiği gibi, "İnsanlar havada uçtu ama yerde öldüler." Bütün insanlar olarak kendimizi uzun, derin bir rüyadan alımsak da sonuçta içinde yaşadığımız dünya, hayat ve toplum tüm somutluğuyla devam etmektedir. Sanal mı, gerçek mi? Bir seçime mecbur edilmemeliyiz. Daha doğrusu, bir değeri bir gelişmeye feda etmek veya bir gelişmeyi bir değer önüne koymak durumunda değiliz. İnsana ve hayata öz niteliğini veren anlam dizgesini ihmal etmeksizin konuyu dengeli, ölçülü bir akıl ve dille tartışmalıyız. Özellikle ve öncelikle bugünün ve yarının nesillerinin ruh ve zihin dünyalarını sağlam temeller üzerinde ve ulvi amaçlar için inşa etme sorumluluğuyla yarınları bugünden hazırlanmak durumunda olan eğitim, bu konuları derinlemesine tartışmak, dilini, tarzını, müfredatını ona göre düzenlemek zorundadır. Bilgi çağında eğitimin dijitalleşmesi, bilgi üretiminden öğretimden paylaşımına, sınav sistemlerine kadar eğitimin birçok alanında hız, basitlik ve kolaylık sağlar. Bundan böyle hayatın sınırsız hareket ve ihtiyacına göre dijital sistemleri sürekli güncelleyerek dönüştürmek mecburiyeti olacaktır.

Dijital kültürün insanı, eskiyle bağlarını tamamen koparmış veya koparmaya doğru ilerleyen insan mıdır? Yeni süreçte hangi değerlerimiz kalacak, hangileri eriyecek, yok olacaktır? Bu noktada eğitim, çocuklarımızı yeni dünyaya hangi mantık ve programla hazırlamalıdır? Yarınlarımız, gelecek nesillerimiz gelişmelerden nasıl etkilenecektir? Dijitalleşmenin eğitim üzerindeki faydalı veya zararlı yanları nelerdir? Bu imkânlar verimli ve iyi amaçlar için nasıl kullanılır veya değere dönüştürülür? Özellikle sorumlu kişi ve kurumların bu ve benzer sorulara cevap arayıp bulmalarını, geleceğimiz adına önemsiyoruz. Biz de yeni neslin yeni durumlara uygun ve hazır zihni donanımla mücehhez olmasını zorunlu gördüğümüzden, Eğitime Bakış'ın bu sayısında birbirinden değerli yazılarla 'Dijitalleşme ve Eğitim İlişkisi' konusuna odaklandık.

Yeni bir sayıda buluşmak dileğiyle.

ALİ YALÇIN
Genel Başkan

Fırsat ve Kısıtlarıyla Eğitimde Dijitalleşmeyi Yeniden Düşünmek

İnsanlık tarihine, tarım devriminden sonra 18. yüzyılda buhar makinesinin icadı, 19. yüzyılda elektriğin kullanımı ve nihayetinde 20. yüzyıldan itibaren bilgi ve iletişim teknolojilerinde gerçekleşen dijitalleşme damga vurmuştur. Teknolojideki gelişmeler, diğer devrimlerde olduğu gibi sadece üretim biçimlerini belirlemekle kalmamış, toplumsal hayatın tüm kılcallarına da tesir etmiştir. Nesnelerin internetinden yapay zekâya, robotik kodlamadan Big Data'ya insan ve bilgisayar etkileşiminde yaşanan bu yeni evreyi önceki süreçten ayırmak için yeni kavramsal arayışlara gidilmiş ve nihayetinde süper akıllı toplum, başka bir deyişle "Toplum 5.0" sıkça kullanılan bir tanımlamaya dönüşmüştür. Tarımdan sanayiye ulaşımdan iletişime neredeyse zaman ve mekânın tüm bileşenlerine nüfuz eden ve dönüştüren bu süreç kaçınılmaz olarak toplumsal hayatın en önemli parçası olan eğitim alanına da sirayet etmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımızın bir parçası hâline gelen dijitalleşmenin eğitim sistemiyle entegrasyonuna baktığımızda oldukça katmanlı ve çok yönlü bir süreç yaşandığı kolaylıkla gözlemlenebilir. Bugünün teknolojik imkânları eğitim alanında sadece öğretimi destekleyici ders materyallerinin üretimiyle sınırlı kalmamakta, siber güvenlikten kurumların tüm yönetim sistemlerine değin oldukça geniş bir sahada kullanılmaktadır. Bu bağlamda eğitim kurumlarının web sayfaları, iletişim aracı olarak kullanılan mail adresleri ve hatta kurumların sosyal medya görünürlüğü dahi dijitalleşme ve eğitim ilişkisinin bir parçası olarak anılabilir. Bir yandan eğitim çalışanlarının teknolojik okuryazarlığının sıkça gündeme gelmesi, öte yandan eğitim materyallerini teknolojiyle uyumlaştırma çabaları, eğitim ve teknoloji ilişkisinin yakın gelecekte bugünden daha güçlü olacağını işaretleri olarak yorumlanabilir. Düne kadar geleneksel yöntemlerin ve yönetim anlayışlarının yeterli görüldüğü eğitim alanında artık yeni arayışlar birer ihtiyaç mesabesinde. Bu durumun bir yansıması olarak, günümüzde öğretmeninden yöneticisine, öğrencisinden velisine eğitimin insan kaynakları olarak anılabilecek tüm kesimler için değişen/gelişen bilgi iletişim teknolojilerini yakından takip etmek ve aktif olarak kullanmak neredeyse bir zorunluluğa dönüşmüştür.

Bilginin üretimi, aktarımı ve depolanmasında yeni enstrümanlar sunan dijital devrime birçok ülke gibi ülkemizde de bigâne kalınmamış, birçok girişimle bu değişimlerden nitelikli bir şekilde istifade etme yolları aranmıştır. Ülkemizde özellikle son yirmi yılda yoğunlaşan bu arayışlar kapsamlı proje ve çalışmalarla devam etmektedir. Bugüne değin teknoloji ve eğitimi bütünleştirme gayesiyle başlatılan FATİH projesinden sosyal eğitim platformu olan EBA'ya, okulların internet altyapısından akıllı tahtalara birçok önemli adımlar atılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2023 Eğitim Vizyonu'nda da yönetim ve karar verme süreçlerinde veri madenciliğine ve veri analitiklerine dikkat çekilmiştir. Bu durum eğitimde dijitalleşme sürecinin kamu otoritesi tarafından dikkat ve özenle takip edildiğini ortaya koymaktadır.

Kuşkusuz teknoloji eğitim ile gelişmekte, öte yandan gelişen teknoloji eğitim alanındaki dönüşümü tetiklemektedir. Böyle bir vasat, gelecekte daha güçlü olacağı varsayılan değişimin olumlu ve olumsuz yönlerini kritik etmeyi de zorunlu kılmaktadır. Dahası eğitimde dijitalleşme sürecini "nasıl" ve "nereye kadar" soruları üzerinden yeniden düşünmek, politika yapıcılarla sınırlandırılmayacak şekilde eğitimin tüm paydaşları için önemli bir sorumluluktur. Zira teknoloji ilerlerken bu gelişmelerin insana olumsuz etkilerini minimize etmek ve dijital devrimin insan merkezli olarak ilerleyebilmesini sağlamak, tüm eğitim sisteminin sıhhati ve verimliliği için hayati meseleler olarak önümüzde durmaktadır.

Eğitim teknolojilerinden birer tamamlayıcı ve kolaylaştırıcı olarak istifade edilmesi günümüzün gerçekliği olduğu kadar aynı zamanda gerekliliğidir. Teknoloji, öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme kabiliyetlerini geliştirmesi ve birden çok duyusuna hitap eden materyallerle öğrenme sürecine katkı sunması bakımından önemli imkânlar sunmaktadır. Simüle edilen sınıf ve laboratuvar ortamlarının öğrenme sürecinde etkili sistemler olarak kullanılabilmesi, teknolojinin alfa kuşağı öğrencilerinin dikkatini kolayca cezabetmesi, birçok ders içeriğini destekleyen dijital materyalin kalıcı ve bireysel öğrenmeyi desteklemesi ilk etapta zikredilebilecek olumlu gelişmelerdir. Ancak bununla beraber sanal gerçeklik ve artırılmış gerçekliğin barındırdığı pedagojik sakıncalar göz ardı edilmemelidir. Öte yandan, çağımızda ekran bağımlılığının ciddi bir sorun olduğu, bunun da eğitimde dijitalleşmeye bağlı riskleri daha da artıracığı ortadadır. Bu bağlamda önümüzdeki yıllarda; sanal gerçekliğin öğrenmeyi eğlenceli hâle getirirken neden olacağı zararlar, internet bağımlılığına bağlı gelişen fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar, artırılmış gerçekliğin çocuklardaki/gençlerdeki gerçeklik duygusunda karmaşa/tahribat üretmesi gibi sorunlarla daha fazla yüzleşeceğimiz ve bunlara ilişkin tedbirler üzerine geç kalmadan düşünmemiz gerektiği açıktır.

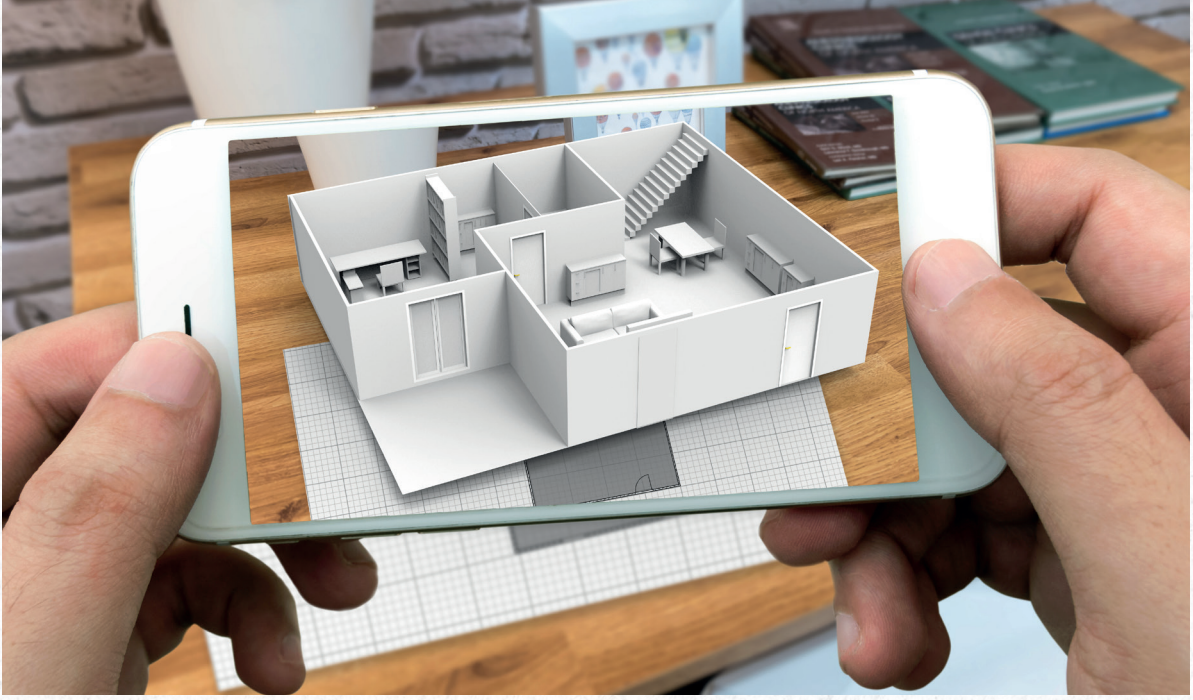
Geride bıraktığımız iki yılda dijitalleşme ve eğitim ilişkisini oldukça yoğun bir şekilde müşahade ettik. Kovid-19 pandemisinde sağlık gerekçesiyle yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitime geçildi. İlköğretimden yükseköğretime değin uzaktan eğitimin uygulandığı bu süreç, bir yandan teknolojinin sunduğu imkânları, öte yandan bu sistemin kısıtlılıklarını göstermesi açısından bizlere çok değerli tecrübeler kazandırdı. Bu süreç, yüz yüze eğitimin önemini açık ve net bir şekilde gözler önüne serdi. Bu tecrübe aynı zamanda, teorik olarak literatürde sıkça vurgulanan bazı hususların pratikte öngörüldüğü şekilde yaşanamayacağını da gösterdi. Pandemi öncesi eğitimde eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında büyük bir imkân olduğu düşünülen uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitimin yerine ikame edilmeye çalışıldığında yeni eşitsizlikler ürettiği görüldü. Uzaktan eğitime erişim için gerekli araç ve gerece sahip olma zorunluluğunun ve yeterli teknolojik altyapı yokluğunun mevcut eşitsizlikleri daha da derinleştirdiği küresel ölçekte tecrübe edildi.

Eğitim-Bir-Sen olarak, insanlığın eş zamanlı tecrübe ettiği bu krizde eğitimin nasıl etkilendiğine dair oldukça kapsamlı çalışmalar yürüttük. "Kovid-19 Salgınının Gölgesinde Eğitim: Riskler ve Öneriler" odak analizi, "Pandemi Süreci Okulları Güvenle Açmak: Öğretmen ve Veli Araştırması" raporu ve son olarak da "Pandemi Döneminde Öğrenme Kaybı" raporunu hazırladık. Akademik sendikacılık yaklaşımımız ve eğitimci kimliğimizle hazırladığımız bu çalışmalar; bir yönüyle salgın sürecinde değişen eğitim faaliyetlerini mercek altına alırken, öte yandan yüz yüze eğitimin önemini, uzaktan eğitimin ürettiği öğrenme kayıplarını ve en önemlisi de eğitimde esas olanın insan-insan etkileşimi olduğu gerçeğini, teknolojinin ancak tamamlayıcı olarak kullanılabileceğini ortaya koyan bilimsel çalışmalar olarak literatürdeki büyük bir boşluğu doldurmuş oldu.

Eğitime dair her konuyu sendikal mücadelemizin mütemmim cüzü olarak gören bir anlayışla eğitim ve dijitalleşme konusunu, farklı bağlamlarıyla daha öncesinde de ele almıştık. Bu çalışmamızda ise toplumsal hayatı dönüştürme gücüyle büyük bir etki sahasına sahip olan dijitalleşmeyi, sunduğu fırsat ve barındırdığı kısıtlarla eğitim alanı özelinde yeniden tartışmayı gerekli gördük. Zira teknolojik imkânların eğitimde birer destekleyici olarak kullanılması hâlihazırda mevcut. Bu imkânların geliştirilmesi ve geleceğin ihtiyaçlarının öngörülmesi bir gereklilik; teknolojinin eğitime entegrasyonunda çok yönlü risk değerlendirmesinin yapılması ve geleceğe dönük stratejiler geliştirilmesinde insanı merkeze alan temel politikaların benimsenmesi elzemdir.

Dr. Öğr. Üyesi Enver TÜRKSOY*

Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Teknolojilerinin Eğitimde Yansımaları

Bu bölümde teknolojinin gelişmesiyle hayatımıza giren ve yavaş yavaş eğitim süreçlerinde de etkisini görmeye başladığımız iki dijital gerçeklik uygulaması hakkında genel bir bilgi verilecektir. Gündelik hayatta oldukça karşımıza çıkan özellikle Facebook gibi bir çok sosyal ağı bünyesinde barındırılan META şirketi kurucusu Mark Zuckerberg tarafından yapılan tanıtımla geleceğin teknolojisi olarak tanıtilen meta verse uygulaması ile tanınırlığı artan sanal gerçeklik ve LCW gibi firmalar tarafından kıyafetlere entegre edilen artırılmış gerçeklik bu bölümde eğitimdeki kullanımına değinilecektir. Öncelikli olarak artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik kavramlarının tanımlarına sonrasında gelişim süreci ve eğitimde kullanılabilirliğine değinilecektir.

Artırılmış gerçeklik

Artırılmış gerçeklik kavram olarak bilgisayar tarafından üretilen ses, video, grafik ve benzeri verilerin gerçek (fiziksel) dünyaya eklendiği; gerçek dünya ile bilgisayarın etkileşimi temeline dayanan bir teknolojidir (Azuma, 1997). Tanımı biraz açıklamak gerekirse bir bilgisayar, tablet bilgisayar yada telefon üzerine yüklenen bir yazılım kullanarak bahsi geçen donanımlara entegre kameralar yardımıyla gerçek dünyada yer alan ve yazılıma tanımlı işaretçi gösterilince ortaya çıkan görsel işitsel içeriktir. Artırılmış gerçeklik ile gerçek dünyada yer alan nesnelere yerine bilgisayarda tanımlanmış nesnelere kullanımını söz konusudur (Billinghurst, Clark & Lee, 2015).

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi

Aşağıda uygulamaya yönelik örnek bir görsel yer almaktadır.

Aşağıda yer alan görsel incelendiğinde üzerinde “2” rakamının bulunduğu bir kağıt yer almaktadır. Bu kağıt cihaz için tetikleyici konumundadır. Cihaza yüklü uygulamaya kamera yardımıyla görsel gösterilmesi ile uygulama içerisinde tanımlanan üç boyutlu “2” görseli telefon yada bilgisayar ekranında ortaya çıkmaktadır. Oluşan sanal “2” belki siz yetişkinler için bir anlam ifade etmeye bir ama bir öğrencinin telefona tetikleyiciyi gösterip üç boyutlu görsel ile sesli bir şekilde “2” rakamını görmesi öğrenci ifadesi ile “fantastik bir durum” dur.

Hepimizin bilgi gibi çocuk oyun ile öğrenir. Geçmişte yapılan çalışmalarda çocukların artırılmış gerçeklik deneyimlerinden bir derste olmaktan öte oyun ortamında olduklarını düşündüklerini ve oldukça eğlendiklerini ifade etmektedirler (Das, Zhu, McLaughlin, Bilgrami & Milanaik, 2017). Olayı biraz daha ileri götürmek gerekirse bazı artırılmış gerçeklik ile oluşturulmuş ders içeriklerini deneyimleyen öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

Öğretmenim benim telefonum yok babamın gelmesini dört gözle bekliyorum eve gelir gelmez telefonu alıp sizin verdiğiniz kartları telefona tutuyorum.

Artırılmış gerçeklik kavram olarak bilgisayar tarafından üretilen ses, video, grafik ve benzeri verilerin gerçek (fiziksel) dünyaya eklendiği; gerçek dünya ile bilgisayarın etkileşimi temeline dayanan bir teknolojidir.

Başka bir öğrenci ise

Bunlar (tetikleyici) benim için çok kıymetli, odamın duvarına astım canım sıkıldıkça açıyorum... keşke diğer derslerde böyle olsa

Yukarda yer alan iki görüş ilkökul dördüncü sınıf öğrencisi görüşüdür. Artırılmış gerçeklik içerik oluşturma süreci sanılanın aksine biraz çabayla oldukça kolay bir şekilde oluşturulmaktadır. Buradaki temel sorunlardan biri eğitimciler tarafından zor ve karmaşık olarak algılanmasıdır.

Genel tanımlama sonrası artırılmış gerçekliğin ortaya çıkmasına neden olay ve tarihsel gelişimine değinmek istiyoruz.

Artırılmış gerçekliğin Tarihsel süreci

Arth vd. (2015) tarafından yapılan “The history of mobile augmented reality” tarihsel süreci oluşturmada referans alınan araştırmadır. Buna karşın bazı süreçlerde kısaltmaya gidilmiştir. Bir uçak mühendisi olan Tom Caudell tarafından kavramsallaştırılması ile süreci başlatacağız. Teorik temelleri 1900’ lü yıllarda L. Frank Baum’un eseri “The Master Key” adlı eseri artırılmış gerçekliğe yönelik bir fikir sunsa da Caudell’i biz başlangıç olarak almak istedik.

Caudell, Boing firmasında mühendis olarak çalışmaktadır. Çalışma sürecinde uçak bilgisayar servisleri üzerinde dolaylı olarak elektrik aksamlarının kontrolü ve sistemlerin tasarımı konusunda çalışmaktadır. Uçaklarda yer alan devre şemaları ile ilgili problem olduğu zaman mühendislerin kılavuz kitaplar kullanarak sorun tespitine çalıştığını gözlemlemiştir. Bu süreç oldukça

uzun zaman aldığı düşünmektedir. Caudell bu süreçte kaybedilen zamanı ve insan kaynaklı hataları ortadan kaldırmak amacıyla bir elektronik cihaz yardımıyla devre yapılarının görselleştirilip sistemlerin nasıl tasarlanması gerektiği konusunda David Mizell ile bir uygulama geliştirmiş ve hayatımıza "artırılmış gerçeklik" kavramının girmesine sebep olmuştur. Mizell ve Caudell tarafından kavramsallaştırılan teknoloji yardımıyla Boeing firması mühendislik süreçleri daha etkili bir hale gelmiştir.

Artırılmış gerçekliğin eğlence amaçlı kullanımı 1994 yılında Julie Martin'in tiyatro eseri olan "siber uzayda dans" adlı eserle olmuştur. Eserde sanatçılar gerçek zamanlı olarak nesnelere etkileşime geçerek performans sergilemiştir. Siber uzayda dans ile bilgisayar ve insan etkileşimi farklı bir boyuta taşınmıştır.

Yukarıda bahsedilen süreç tamamen bölgesel yapıdadır. Hirokazu Kato tarafından 1999 yılında herkesin kullanımına yönelik açık kaynak kodlu sanal objeleri gerçek dünya üzerine yer-

leştirmeye yarayan bir uygulama olan ARTollkit geliştirilmiştir. 2005 yılında çoğunuzun hatırlayacağı Nokia 6600 telefonunda işletim sistemi olan Symbian, 2008 yılında iOS ve 2010 yılında android işletim sistemlerini destekler bir hale gelmiştir. Kato'nun artırılmış gerçekliğin gizli kahramanı demek çok da yanlış olmaz sanırım. Bu düşüncenin altında yatan sebep sistemin yayılması ve son kullanıcıya ulaşmasının ARToolkit ile olduğu gerçeğidir. Niantic tarafından geliştirilen ve The Pokémon Company tarafından yayımlanan Pokémon GO tüm dünyada inanılmaz bir etki yarattı ve artırılmış gerçekliğin büyük kitleler tarafından öğrenilmesine sebep oldu. Bu durum Pokémon GO oyununun herkesçe oynanmasına ve maalesef birçok ülkede yaşanan sorunlar nedeniyle yasaklanmasına neden oldu.

Günümüze geldiğimizde ise sağlık, ticaret eğitim vb. birçok sektörde artırılmış gerçeklik uygulamaları kullanılmaktadır. Özellikle cep telefonlarında yer alan artırılmış gerçeklik tabanlı çeviri ve arama motorları hayatı oldukça kolaylaştırmaktadır.

Artırılmış gerçekliğin avantaj ve dezavantajları

- Bireysel öğrenmeleri destekler bir yapıya sahiptir.
- Uygulama geliştirme süreci nispeten kolay ve çeşitlilik fazladır.
- Teknolojiyi verimli kullanmayı sağlar fakat gelişmiş cihazlara ihtiyaç duyar
- Düşük maliyetlidir. Fakat uygulama geliştirmesi maliyetlidir.
- Deneyimler uzak mesafelere iletme imkânı sunar buna karşın kullanıcı gizliliği konusunda sıkıntılar bulunmaktadır.
- Tetikleyicilerin kaybolması uygulamalarının kullanımını imkansızlaştırır.
- Mutlaka gerçek dünya ile bir bağlantı kurmak zorunludur.

Eğitimdeki kullanım alanları

Günümüzde okul öncesi öğrencilerine yönelik kavramların öğretimine yönelik birçok etkinlik ve uygulama bulunmaktadır. İlkokul düzeyinde Türkçe dersinde okuma yazma öğretiminden matematikte sayma ve dört işlem boyutunda; fen öğretiminde gezgenler ve canlılar gibi birçok alanda hizmete sunulmuş uygulamalar bulunmaktadır. Lise ve üzeri düzeyde ise sınavlara yönelik soru çözme uygulamalarının reklamları mutlaka karşınıza çıkıştır.

Genel olarak bakıldığında günümüz alfa kuşağı öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir yapıya sahiptir. Ayrıca yapılan araştırmalarda artırılmış gerçeklik teknolojisinin öğrencilerin ilgisini

çekici, derse odaklanma ve motivasyonu artırıcı bir niteliği bulunmaktadır (Lee, 2012). Öğrenmeleri kolaylaştırıcı yapısı öğrencinin derse yönelik ilgisinin artmasını sağlamaktadır. Bunlara ek olarak bireysel öğrenmeleri destekleyici ve kalıcı öğrenmeleri sağlamada etkili bir teknolojidir (Chen, Liu, Cheng & Huang 2017).

Sanal gerçeklik

Sanal gerçeklik kavramsal olarak; insanı çevre saran gerçek dünyadan bağımsız ortamlardır. Sanal gerçeklik ortamlarını en iyi ifadesi "miş gibi" dir. Sanal gerçeklik ile kullanıcı tasarlanmış yeni dünya içerisinde kendine sunulan olanaklar doğrultusunda hareket etmektedir. Meta verse uygulamasının hayata geçmesiyle birlikte popülerliği artan sanal gerçeklik artırılmış gerçekliğe kıyasla kökleri daha eskilere dayanmaktadır. Tarihsel sürecinden ilerleyen kısımlarda bahsedilecek olsa da öncelikle "sanal" kavramının açıklanması gerektiğini düşünmekteyiz. Sanal kavramsal olarak "gerçek olmayan" ya da "türetilmiş" bir yapıyı temsil etmektedir. Sanal gerçeklikte artırılmış gerçeklikten farklı olarak gerçek dünya ile etkileşim söz konusu değildir. Üretilmiş yeni bir dünya söz konusudur. Bu durum aslında sanal

gerçekliğin en büyük dezavantajı ya da avantajıdır. Avantaj yönünden insanı çevre sarması, ortamda yer alan dışsal uyarlardan arındırması daha etkili olmasını sağlamaktadır. Eğitim açısından bakıldığında yüz yüze eğitim süreçlerinde öğrenci dikkatinin dağılmaması ve motivasyonun yüksek olmasını sağlamaktadır. Dezavantaj olarak ise sunulan sanal ortamın gerçeği yeterince yansıtması insanda gerçek-sanal arasındaki ayrımı yapmasında zorlayıcı olmaktadır. Çocuklar açısından gerçek ile sanal karıştırılması ciddi sorunlara sebep olduğunu görmekteyiz.

Çocuklar dehşet saçtı: Gerçek-sanal birbirine karışıyor

Ankara'da bir çocuğun bilgisayar oyunu yüzünden arkadaşını öldürmesi, Malatya'da ise bir çocuğun bu yüzden kuzenini bıçaklaması endişe yarattı. Uzmanlar, çocukların pandemi sürecinde tehlikeli dijital oyunlara daha fazla zaman ayırdığı ve sanal karakterlerle özdeşleştiği uyarısında bulundu.

Yukarıda yer alan haber 2020 yılında yayınlanmıştır. (<https://www.ntv.com.tr/teknoloji/cocuklar-dehset-sacti-gercek-sanal-birbirine-karisiyor,ydkx16tixEWLRI55Alvy-Q>) haberde dikkat çeken nokta çocukların kendilerini sanal karakterlerle özdeşleştirmesi ve gerçek ile sanal dünyayı birbirinden ayıramamasıdır. Haberin devamında çocukların oyun dünyasında yer alan sanal karakterin ölmesiyle kavga etikleri ifade

edilmektedir. Burada çocuk oyun karakterine yapılan saldırıyı kendine yapılmış gibi gördüğü ifade edilmektedir. Haber sitesinde yer alan bu habere bakıp sanal gerçekliğin olumsuz gibi algılanması olası bir durumdur. Buna karşın bu sorun çocukların erişimlerinin kontrol altına alınması önenebilecek basit bir durumdur.

Artırılmış gerçeklik ile uzaya gidemezsiniz ama sanal gerçeklik ile marsın yüzeyinde yürüyebilirsiniz. Sanal gerçeklikle damarların içerisinde yer alan bir ak yuvar hücresi olup bakteriler ile savaşabilirsiniz. Yazının devam eden kısımlarında bu farklılıkları daha ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışacağız ama sanal gerçekliğin tarihsel gelişiminden bahsedeceğiz.

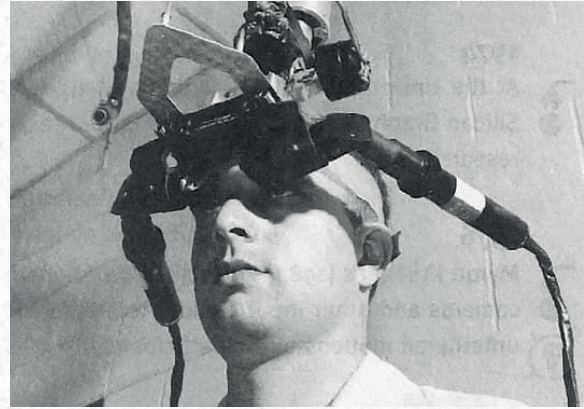
Sanal gerçekliğin Tarihsel süreci

Süreç oluşturulurken Kushner, (2014) referans alınmıştır. Artırılmış gerçeklikte olduğu gibi burada da "sanal gerçeklik" kavramının ilk üretildiği zamandan başlayacağız ama fikri temellerinin 1800'lü yıllara dayandığının altını çizmek gerekir. "sanal gerçeklik" teriminin ilk kullanımı 1980'lü yılların ortalarında Jaron Lanier tarafın-

dan yapılmıştır. Lanier sanal gerçeklik kavramını bu amaç için geliştirdiği gözlük ve eldivenin geliştirme sürecinde kullanmıştır. Artırılmış gerçeklikten farklı olarak sanal gerçeklik cihazlarının tarihi daha gerilere gitmektedir. Morton Heilig tarafından 1956 yılında geliştirilen Sensorama üç boyutlu video , ses, titreşimler, koku ve rüzgar etkisi oluşturabilen bir cihazdır. Heilig'in Sensorama'sı geleceğin sineması olarak tanımlamıştır. Heilig bu amaçla bir kısa film yapmış ve izleyiciye sunmuştur. Sensorama temel sorunu yandaki görselden de anlaşılacağı gibi büyük ve üretim maliyetinin yüksek olmasıdır. Heilig'in geleceğin sineması olarak nitelendirdiği sensoroma gerekli finansmanın bulunmaması nedeniyle rafa kaldırılmıştır. Günümüzde 5D,7D sinemaların atası sensoromadır.

Sensomadan 12 yıl sonra Ivan Sutherland ve Bob Sproull tarafından "Damocles'in Kılıcı" adı verilen ilk sanal gerçeklik gözlüğü geliştirildi. sensoromadan farklı olarak kullanıcının kafasını hareket ettirmesiyle ekranında hareket emesidir. Cihazın ağır olması ellerinde kullanımını zorlaştırmaktaydı. Sensoroma ile benzer bir kadere sahip olan Damocles'in Kılıcı seri üretime geçmemiştir.

Gözlük ve eldiven gibi sanal gerçeklik cihazlarının ilk ticari satışı 1985 yılında Jaron Lanier ve Thomas Zimmerman tarafından kurulan VPL Research firması tarafından gerçekleştirilmiştir.

Genel anlamda ilk ticari ürün Virtuality firması tarafından tasarlanan ve Virtuality adlı ile satılan oyun makinasıdır. Yukarıda yer alan

ürünlerden farklı olarak kitlelere ulaşabilen Virtuality büyük bir oyun makinası olması nedeniyle yeterince yaygınlaşamamıştır. Buna karşın Virtuality firması ilerleyen süreçte kişisel kullanıma uygun cihazlar geliştirmeye devam etmiştir.

Kitlelerin erişimine sunulan ilk sanal gerçeklik cihazı Nintendo firmasının 1995 yılında piyasaya sürdüğü Virtual Boy dur. Sadece iki yıl boyunca satışta kalabilen Virtual Boy başarısız bir girişim gibi gözükse de 800.00 adet satmıştır. Başarısızlığının altında yatan sebeplerden bazıları halen günümüz sanal gerçeklik cihazlarında da var olan mide bulantısı, baş dönmesi gibi sorunlardır. Ayrıca oyunların üç boyutlu olmaması ve kullanıcının cihaz üzerine eğilmek zorunda kalması gibi sorunlar Virtual Boy kısa süreli ama çığır açıcı bir girişim olmasını sağlamıştır.

Yukarda yer alan başarısız girişimler sonrasında ilk gerçek ticari başarı 2012 yılında başlatılıp 2016 yılında üretilen Oculus Rift ile gerçekleşmiştir. Oculus Rift'in en önemli özelliklerinden biri, daha önceden var olan Sanal Gerçeklik teknolojilerini bir adım öteye taşıyıp, fiyat avantajını kullanarak son kullanıcıya ulaşma ihtimalinin yükse olmasıdır. Oculus Rift bir kick starter projesi olması ve yapılan tanıtımın etkisiyle Oculus Rift üretiminde birçok mühendis görev almıştır. Cihaz muadillerine kıyasla ucuz ve oldukça hafifti. Kullanımı oldukça kolay olan cihazın bağlantısı için kablo karmaşası yoktu.

Günümüzde HTC Vive Pro, Valve Index Vr gibi pahalı çözümlerin yansıra Google cardboard gibi ucuz çözümlerde bulunmaktadır.

Sanal gerçekliğin avantaj ve dezavantajları

- Orada olmadan orayı keşfetme imkân verir. Ay üzerinden dünyayı izleyebilirsiniz. Buna karşın bu hissiyatı oluşturmak için birçok cihaz ve üst düzey uzmanlık isteyen yazılım bilgisi gereklidir.
- Geliştirme maliyeti yüksek olmasına karşın daha yüksek maliyetli eğitim süreçlerine kıyasla ucuzdur. Yukarda belirtilen pilot ve şoför simülasyonları buna örneklerdir.
- Eğitimi eğlenceli bir hale getirir fakat bağımlılık yaratır.
- Uzman olmadan eğitim almaya olanak verir. Tekrar tekrar denemeler yapma imkânı sunar
- Gerçekçi bir dünya yaratır fakat bu durum bireylerin gerçek ve sanal dünyayı birbirinden ayırma da sorun yaşamasına sebep olur.
- Fiziksel ve psikolojik sorunlara sebep olur.

Eğitimdeki kullanım alanları

Sanal gerçekliğin eğitimde kullanımı tarihsel gelişim sürecinde ifade edilen temel sorun olan yüksek maliyet nedeniyle artırılmış gerçeklik kadar yaygın değildir. Eğitim amaçlı sanal platformlarda genellikle bir sınıf veya laboratuvar ortamı simüle edilir. Ayrıca, gerçek hayatta gerçekleştirilmesi çok zor veya tehlikeli olabilecek senaryoları test etmek için güvenli bir ortam sağlamak üzere ilgili senaryoların simüle edileceği başkaca ortamlar da geliştirilmektedir Buna karşın simülasyon temelli uygulamalar oldukça çok karşımıza çıkmaktadır. Ehliyet kurslarında adayların

eğitim süreçlerinde trafiğe çıkmadan sanal sürüş eğitimleri düzenlenmektedir. Benzer şekilde geliştirilen uçuş simülatörleri ile pilot eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Sürüş eğitimlerinde sanal gerçeklik uygulamalarına başvurulmasının altında yatan temel sebep maliyet-fayda ilişkisidir. Sizin de taktir edeceğiniz gibi bir uçağın düşmesi milyon dolarla sebep olurken simülasyonda düşen uçak tekrar tekrar kullanılabilir. Fen eğitimi ile ilgili olarak "phet" <https://phet.colorado.edu/> web sitesi üzerinde fizik, kimya ve matematik gibi birçok alan ile ilgili simülasyonlar yer almaktadır.

Sanal gerçekliğin yaygınlaşması meta verse ile eğitsel süreçlerde etkisini iyice göstermeye başlamıştır. Şuna henüz teorik temelleri açıklamaya yönelik çalışmalar olsa da metaversenin sosyal etkileşim sunması zamandan ve mekândan bağımsız yapısı kullanıcılar arasında etkileşim sağlaması bir sanal gerçeklik türü olan metaverse'nin potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sanal gerçeklik ve artırılmış gerçekliğin karşılaştırılması

Yukarda olabildiğince yalın bir şekilde sanal ve artırılmış gerçeklik kavramlarından bahsedilmiş genel bir çerçeve ile özelliklerine değinilmiştir. Aşağıda birbirlerinden farklarını kısaca açıklamaya çalışacağız.

Sanal gerçeklik tamamen üretilmiş bir dünyayken artırılmış gerçeklik gerçek dünya ile bağlantılıdır.

Birinci görsel gerçek dünyada yer alan bir kitap üzerine yerleştirilmiş tetikleyici ve bu tetikleyicinin çalışması ile telefonda oluşan görseli içermektedir. İkinci görsel ise tamamen sanal bir dünya ve bu sanal dünyada yer alan kullanıcının avatarını temsil etmektedir.

İkinci fark Sanal gerçeklik kullanıcıları sistem tarafından kontrol edilirken artırılmış gerçeklikte kullanıcılar gerçek dünya varlıklarını kontrol etmektedir.

Üçüncü fark Sanal gerçeklik için mutlaka özelleştirilmiş bir cihaza ihtiyaç duyulurken sanal gerçeklik için bir cep telefonu yeterlidir.

Dördüncü ve eğitsel açıdan en önemli fark artırılmış gerçeklik ile gerçek ve sanal dünya geliştirilirken sanal gerçeklikte kurgusal gerçeklik geliştirilir.

Beşinci fark mobilite açısından dır. Artırılmış gerçeklik her yerde kullanıma imkân verirken sanal gerçeklik kullanılan aygıtlar nedeniyle sabit bir yerde kullanılmaktadır.

Artırılmış gerçeklik ile gerçek dünyadaki konunuza göre içerikler oluşturmanız mümkün

iken sanal gerçeklikteki dünyada konumdan bağımsızdır.

İki sistemde uzmanlık istemektedir. Geliştirme süreçleri karmaşık ve teknik bilgi gereklidir. Farklı alanlardan (yazılım, tasarım, kodlama vb.) uzmanların birlikte çalışmasını gerekli kılar.

Sonuç olarak

Artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, karma gerçeklik ve genişletilmiş gerçeklik kavramlarından bazılarını günlük hayatta sıkça duymaya başladık. Bu bölümde açıklanan artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojileri eğitim süreçlerinde hem akademik hem de ticari olarak yer edinmeye başlamıştır. Sanal gerçekliğe yönelik karamsar bir bakış açısıyla yaklaşmış olsa da bu durumun temel nedeni kökenleri en diğer teknolojilere kıyasla daha eskilere dayanmasına karşın geliştirme süreçlerindeki zorluklar ve maliyetin yüksekliği eğitimde kullanımını zorlaştıran durumdur. Öğrenci ve öğretim açısından daha etkili bir materyal olmasına karşın oldukça önemli riskler de barındırmaktadır. Bu tür teknolojiler kullanır yada geliştirirken pedagojik olarak onaylanmış yazılımların kullanılması oldukça önemlidir.

Kaynakça:

- Azuma, R. T. (1997). A survey of augmented reality. *Presence: teleoperators & virtual environments*, 6(4), 355-385.
- Billinghurst, M., Clark, A., & Lee, G. (2015). A survey of augmented reality. *Foundations and Trends® in Human-Computer Interaction*, 8(2-3), 73-272.
- Das, P., Zhu, M. O., McLaughlin, L., Bilgrami, Z., & Milanaik, R. L. (2017). Augmented reality video games: new possibilities and implications for children and adolescents. *Multi-modal Technologies and Interaction*, 1(2), 8.
- Arth, C., Grasset, R., Gruber, L., Langlotz, T., Mulloni, A., & Wagner, D. (2015). The history of mobile augmented reality. *arXiv preprint arXiv:1505.01319*.
- Chen, P., Liu, X., Cheng, W., & Huang, R. (2017). A review of using Augmented Reality in Education from 2011 to 2016. *Innovations in smart learning*, 13-18.
- Lee, K. (2012). Augmented reality in education and training. *TechTrends*, 56(2), 13-21.
- Kushner, D. (2014). Virtual reality's moment. *IEEE Spectrum*, 51(1), 34-37.

Ortaokul Yöneticilerinin Bilişim Liderliği Yeterliliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Gökhan ORAK*

Özet

Bu araştırmanın amacı, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre, okul yöneticilerinin gösterdikleri bilişim liderliği düzeylerini farklı değişkenlere göre saptamaktır. Araştırma tarama modelindedir. Araştırma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Kayseri ilinde ortaokullarda görev yapan 424 öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Ulutaş ve Arslan (2018) tarafından geliştirilen "Bilişim Liderliği Ölçeği" kullanılmıştır.

Ölçeğin güvenirlik değeri (cronbach alfa) .97'dir. Veriler hesaplanırken, t testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan gruplarda bu

farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirleyebilmek için Tukey Hsd testi uygulanmıştır. Analizler için SPSS (v21.0) programından yararlanılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliliklerinin yüksek seviyede olduğu, bilişim liderliği düzeylerinin öğretmenlerin cinsiyet, kıdem, medeni durum ve öğrenim durumlarına göre farklılık göstermezken, yaşlarına göre farklılık gösterdiği, yaşı 44 ve üzeri olan öğretmenlerin okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeylerini, yaşı 24-33 arasında olan öğretmenlere göre daha yüksek olarak değerlendirdiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Ortaokul, bilişim liderliği, liderlik.

*Kayseri/Melikgazi Medine İmam Hatip Ortaokulu Okul Müdürü

GİRİŞ

On sekizinci yüzyılın ortasından beri dünyamızı etkisi altına alan sanayi toplumu uygarlığı, hızlı bir dönüşümle yerini bilgi toplumuna bırakmaktadır. Yeni toplumsal oluşumda, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yapılarda meydana gelen değişimlere paralel olarak "bilgi temelli" üretim, tüketim, yönetim ve liderlik teknikleri gelişmektedir (Kırmaz, 2010). Teknoloji çoğu şeyi değiştirmiş durumdadır. Organizasyonlar daha yatay hâle gelmiş ve mesajlar çok çabuk bir şekilde ve grafikler, linkler, vb. ile zenginleştirilmiş bir hâlde ulaştırılabilmektedir. Sosyal paylaşım ağları, kurum içi ve kurumlar arası kişileri birbirine bağlayarak bu mesajlar üzerinde beraber kafa yorma ve problemlere cevap bulma imkânı sağlamaktadır (Burnison, 2008).

Okul örgütlerinde teknolojinin etkin kullanımı noktasında okul müdürlerine önemli görevler düşmektedir. "Teknoloji alımı, bilişim teknolojilerinin etkili bir biçimde kullanılabilmesi için çaba gösterilmesi, öğretmenlere teknoloji okuryazarı olabilmeleri için fırsatlar sağlanması ve bilişim teknolojilerinin okul yönetiminde etkili bir biçimde kullanılması bu görev ve sorumluluklardan bazılarıdır" (Şahin, 2014). Öğrenimde bilişim yöneticinin vizyonunu, başkalarının yeteneklerini geliştirmek ve desteklemek amacıyla değiştirmektedir. Bilişim teknolojilerini kullanan ve öğrenmeye çalışan yöneticiler okul kültürü için bilişimin önemini gösteren birer rol model konumundadır (Gronow, 2007).

Eğitim veren kurumlar bulunduğumuz toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli yenilik ve değişimleri takip etmelidirler. Hayatımıza önemli ölçüde girmiş durumda olan ve çalışmanın temel kavramı olan, "bilişim liderliği" hakkında araştır-

ma ve çalışmaların çok az olması dikkat çekicidir. Yeni toplumsal koşullar, bilgi yoğun topluma geçişin başlatılması ve sürdürülmesi için gereken yeni liderlik biçimlerini ve bilişim teknolojileri yoluyla dönüşüme cevap verebilecek yeni tutumlara, becerilere ve bilgilere sahip olmayı gerektirmektedir.

Problem Durumu

Yöneticilerin liderlik özelliklerinin, eğitim örgütleri üzerinde önemli bir etkisi vardır. Okul yöneticilerinin sahip olması gereken liderlik rollerinden biri de bilişim liderliğidir. Çoğunlukla eğitim teknolojilerinin etkin kullanımı konusunda bilişim liderliğini benimseyen okul müdürleri sayesinde edinilen bilgi toplumun ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecektir. Bilişim çağının hızla ilerlediği

bir toplumda bilgi ve iletişim teknolojilerine yakın olan bir okul yöneticisi değişime ayak uyduracaktır. Geçtiğimiz yıllarda bilişim alanındaki ilerlemelere alışmakta zorlanan eğitim kurumlarının geri kalmaları kaçınılmaz bir hal almaktadır.

Bu açıdan eğitim yöneticilerinin eğitim örgütlerinde bilişim liderliği rolü önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın temel problemini sürekli değişen ve yenilenen bilgi iletişim teknolojilerinin eğitim-öğretim süreçlerinde daha etkili şekilde kullanılabilmesi idarecilerin bilişim liderliği yeterliklerine ne düzeyde sahip olduklarını belirlemek oluşturmaktadır.

Problem Cümlesi

Kayseri İli kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliklerine ilişkin görüşleri nedir?

Öğrenimde bilişim yöneticinin vizyonunu, başkalarının yeteneklerini geliştirmek ve desteklemek amacıyla değiştirmektedir. Bilişim teknolojilerini kullanan ve öğrenmeye çalışan yöneticiler okul kültürü için bilişimin önemini gösteren birer rol model konumundadır

Alt Problemler

1. Kayseri İli kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenlere göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterlikleri ne düzeydedir?
2. Kayseri İli kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliklerine ilişkin görüşleri kişisel değişkenlerine (cinsiyet, medeni durum, yaş, kıdem, öğrenim durumu) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada amaç, Kayseri İli kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin okul müdürlerinin bilişim liderliği yeterliklerine ilişkin görüşlerini belirlemek, yorumlamak ve önerilerde bulunmaktır. Bilgi ve iletişim teknolojileri artık yaşamın her alanında vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Eğitim alanında da bilgi ve iletişim teknolojileri önemli bir gereksinimdir.

Bunun için okullarda hem yöneticilerin hem de öğretmenlerin bilişim teknolojilerini olabildiğince yakından takip etmeleri ve/veya bilgi ve iletişim teknolojilerini nasıl etkin kullanabileceğini bilmeleri, ayrıca öğrencilere de teknolojinin etkin kullanmaları yönünde rehberlik edebilmeleri gerekmektedir. Bu çalışmada okul yöneticilerinin bilişim liderliği düzeylerine yönelik olarak öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin her geçen gün gelişmeye devam ettiği görülmektedir. Bilişim alanındaki gelişmeler eğitim için kullanıldığında ve öğrencilere bu teknolojiyi daha iyi nasıl kullanabilecekleri aktarıldığında çağın gerekleri doğrultusunda hareket eden nesiller yetiştirilebilir. Bu en iyi okullarda gerçekleştirilebilir. Okul yöneticileri bu konuda önemli bir rol üstlenmektedirler; bilgi ve iletişim teknolojilerini takip edip, etkin kullanabilmelerinin yanı sıra öğretmen ve

öğrencilere bu konuda rehberlik edebilmelidir. Okul yöneticilerinin öğretmen ve öğrencilere rehberlik edebilmesi için bilişim liderliğini etkin bir şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bilişim liderliği yeterliklerine sahip bir yöneticisi olan okulların genel olarak çağın gereklerin ayak durabilen nesiller yetiştirdiği düşünülebilir. Bu araştırmada okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterlik düzeylerinin saptanmasıyla, araştırmanın okul yöneticilerinin; hizmet öncesi, hizmet içi eğitimlerini, seçilme, atanma ve istihdam edilme aşamalarına ışık tutacağı, akademik araştırmalara veri teşkil edeceği, uygulayıcılara karar sürecinde destek olacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırma 2020 - 2021 eğitim öğretim yılında Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenler ile sınırlı olacaktır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, betimsel bir çalışma olup, veriler tarama modeli ile toplanmıştır. Tarama modeli, şuan halen var olan ya da geçmişte olmuş bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi hedefleyen araştırmalar için uygun bir modeldir (Karasar, 2008). Araştırmanın konusu olan birey, nesne ya da olay kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılacağı zaman betimsel yöntem kullanılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2010).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kayseri ili kamu ortaokullarında görev yapan 5964 öğretmen oluşturmaktadır (Kayseri MEM, 2019). Araştırmanın çalışma grubunu ise, Kayseri ilinde ortaokullarda görev

yapan, random tekniğiyle (%95 güven düzeyi %5 hata payı) belirlenen 424 öğretmenden oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların demografik değişkenlere ilişkin bilgileri Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %51,4’ü kadın, %92’si evli, %52,4’ü 34-43 yaş arasında, %30,2’si meslekte 7-12 yıl arasında çalışmış ve %91,5’i lisans mezunudur.

Tablo 1

Çalışma Grubu ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Grup	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	206	48,6
	Kadın	218	51,4
Medeni Durum	Evli	391	92,2
	Bekâr	33	7,8
Yaş	24-33 yaş	96	22,6
	34-43 yaş	222	52,4
	44 ve +	106	25,0
Mesleki Kıdem	1-6 yıl	39	9,2
	7-12 yıl	128	30,2
	13-18 yıl	125	29,5
Öğrenim Durumu	19 ve üstü	132	31,1
	Lisans	388	91,5
	Lisansüstü	36	8,5

Veri Toplama Araçları

Araştırmada elektronik anket yöntemi kullanılarak, veriler bu yöntem aracılığıyla toplanmıştır. Kullanılan elektronik anket formu iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerini ölçmeye yönelik sorular yönetilmiş bu kapsamda katılımcıların cinsiyeti, medeni durumu, yaş aralığı, mesleki kıdemi ve öğrenim durumu bilgilerine ulaşılmıştır.

İkinci bölümde ise katılımcıların bilişim liderliği algılarını ölçmek için “Bilişim Liderliği Ölçeği” kullanılmıştır. Bilişim Liderlik Ölçeği, Ulutaş ve Arslan (2018) tarafından geliştirilmiş olup; ölçek 5’li likert (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3- Kısmen Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum) tipinde geliştirilen 18 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin Kaiser-Mayer-Olkin değeri .97, Bartlett’s değeri .000’dır. % varyans değeri 79.315, güvenilirliği .97’dir.

Liderlik

Liderlik üzerine uzun yıllar yapılan çalışmalar sonucunda, çeşitli sayıda teori ve model geliştirilmiştir. Bu teori ve modellerin her biri, konuyu farklı açılardan ele alarak farklı sonuçlar öne sürmüşlerdir (Taşkiran, 2011). Liderlik ile ilgili geliştirilen teori ve yaklaşımlar, liderlik sürecini ve olayını nasıl anlayabiliriz? Hangi koşullarda ne tür liderlik gereklidir? Lider olabilecek kişileri önceden belirlemek mümkün müdür? Gibi sorulara cevap bulabilmeyi hedeflemiştir. Her teori, liderlik sürecinin değişik yönlerini ele almış ve süreci anlamak için değişik değişkenlere ağırlık vermiştir (Akçakoce & Bilgin, 2016; Koçel, 2011). Bu duruma bağlı olarak, geliştirilen kuramlar, belli bir değişim göstermektedir. Literatürde konu ağırlıklı olarak “özellikler”, “davranışsal” ve “durumsal” olmak üzere üç yaklaşım gurubunda ele alınmaktadır (Gümüşeli, 1996).

1940’lı ve 1950’li yıllardaki çalışmalarda, daha çok liderin kişisel özelliklerinin onun başarısında etkili olduğu temel düşüncesinden hareket eden araştırmalar yapılmıştır ve bu çalışmalar “özellikler yaklaşımı” olarak adlandırılmıştır. “Özellikler yaklaşımını” takiben 1960’lı yıllarda ise araştırmacılar, dikkatlerini liderin kişisel özelliklerinden davranışlarına yöneltmişler, liderin “kim” olduğundan çok “ne yaptığı” ile ilgilenmeye başlamışlardır. Daha sonra, 1970’li yıllarda kendini göstermeye başlayan yeni bir akım, iş çevresini etkileyen durumsal faktörleri incelemeye almıştır (Arıkan, 1997). 1980’li yıllarda liderlikle ilgili düşüncelerde değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden biri, liderliğin bağımsız bir değişken yerine, bağımlı değişken olarak ele alınmaya başlanmasıdır. Bu değişim, lider davranışının nedenleri üzerinde durmaya ağırlık verilmesi anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, liderlerin neden “o şekilde” davrandıkları keşfedilmeye çalışılmıştır. Diğer bir değişim, özellikler yaklaşımının, durumsallık perspektifinde yeniden oluşturulmasıdır. Bu değişimle, liderin sahip olduğu bazı özelliklerin ya da kişisel karakteristiklerin,

durumsal bir çerçeve içerisinde araştırılmasına odaklanılmıştır. Ayrıca, özellikler yaklaşımında gözden kaçırılmış bazı değişkenlere yoğunlaşarak yeniden harekete geçirilmesi hedeflenmiştir (Taşkiran, 2011). Güncel yaklaşımlarla, daha çok yakın zamanda gündeme gelmeye başlayan yeni birtakım becerileri ifade eden liderlik yaklaşımları kastedilmektedir. Yeni liderlik kuramları diğer liderlik kuramlarına göre, örgütü oluşturan bireyi merkeze almaktadır. Güncel yaklaşımlarda liderlik, kendisi de dahil örgütü bir takım haline getirerek, bu takımın bireylerinde, değişim merkezli başarıya odaklanmış bir vizyon duygusu oluşturma becerilerini kapsar (Yılmaz, 2006).

Tüm insanlık olarak bilgi çağında yaşadığımız yadsınamaz bir gerçekliktir. Bununla birlikte tüm yaşantı alanlarında yaşanan “değişim” kavramı çağımıza damgasını vuran bir kavram haline almaktadır. Günümüzde değişimin iki önemli boyutu bulunmaktadır. Bunlar; teknolojik boyut ve insanlarla örgütlerin düşünsel, fiziksel değişim süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Değişimin karşısında durmak yerine, onu yaşamın bir parçası olarak görmek gerekmektedir (Ünal, 2012). Söz konusu bu değişim okulda liderlik rolünün artık teknik yönetime odaklanmaktan farklı bir yöne doğru kaymakta olduğunu göstermektedir (Gündüz & Balyer, 2013).

Bilişim

İçinde yaşadığımız son yüzyılda en çok konuşulan konuların başında değişim gelmektedir. Gerçekten de bu yüzyıl, toplumsal yapıları kökten değiştirebilecek teknolojileri beraberinde getirmektedir. Dünyada, üretim sistemlerindeki ve bunun dayandığı teknoloji tabanındaki köklü değişimlerle bilgi toplumuna geçiş süreci yaşanmaktadır (Cangür, 2009). İnsanlığı kökten bir değişim sürecine sokan iletişim teknolojileri sayesinde küreselleşmenin ortaya çıkışı hızlanmıştır. Ortaya çıkan iletişim teknolojileri toplumların yaşayış biçimi haline gelmiştir. Günümüz dünyasında ulusların geldikleri konumlar ortaya koydukları bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile aynı düzeyde ölçülmektedir. Toplumların bilim ve teknolojideki gelişimi ancak eğitim sayesinde sağlanabilir. Bilişim alanında yaşanan tüm gelişim ve değişimler kendini belli seviyelere getirmiş olan toplumların yaratıcı insan gücü ile doğrudan ilişkilidir (Karasar, 2004).

Bilişim sistemleri bilginin saklanması, elde edilmesi, incelenmesi veya kullanılması ve iletimi için özellikle bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojileri kullanılarak oluşturulan sistemlerdir. Bilişim sistemlerinin amacı yönetim fonksiyonlarını ve bir kuruluşun günlük çalışmasına destek olmaktır. Bilişim sistemleri işlevlere doğrudan

destek vermenin ötesinde, temel görevi tüm karar verme sürecinde karar vericilere gerekli bilgileri sağlamaktır (Alan, 2019).

Davis ve Olson (1985) bir kuruluşta faaliyetleri desteklemek için bilgi, yönetim, analiz ve karar verme işlevlerinin hepsini kolaylaştıracak entegre bir sistem olması amacıyla işletme bilgi sistemi kavramını tanımlamıştır. Kurumsal faaliyetleri yürüten kişiler, karar vericiler, iş süreçlerini etkileyen faktörler hakkında bilgi alan yöneticiler iş faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve izlenmesiyle ilgili kararlar almak için işletme bilişim sistemlerinden yararlanmaktadır.

Bilgisayarlar, etkili iletişim ve işbirliğinde öğretmenlerin kullandıkları bir araç haline gelmiştir. İşbirliği ve değişimi teşvik etmek için bilgisayarların kullanılması bir zorunluluk haline almıştır. Avrupa'da uygulama projeleri bilgisayar ağları ile karakterize edilmiştir. Uygulama projelerinde bilgisayar teknolojilerini kullanma gereksinimleri; işbirliği için öğretmen yetenekleri ve okullarda Bilgi İletişim Teknolojileri (BİT) kullanımı olarak belirtilmiştir. Bilgisayar okuryazarlığı eğitime daha ciddi ve kalıcı şekilde entegre edilmelidir (Gräsel, 2007).

Okul sisteminde, öğretmenlerin ve liderlerin öğrenimin ve kendi mesleklerinin gelişimi için yeni teknolojileri uygulamaya ihtiyaçları vardır. Liderler için dijital anlamda profesyonel olmak karar

verirken bilgiyi ve kaynakları yönetmek adına ve daha sonra bu kaynakları ve becerileri döngü içerisindeki öğretmenlere ve öğrencilere aktarmak adına önem taşımaktadır (Law & Cole, 2013).

Bilişim Liderliği

İş ve yaşam deneyimlerimizin çoğunun bilgi ve iletişim teknolojileri ve internet tabanlı olduğu bir dijital dünyada yaşıyoruz. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sadece iş hayatını değil, sosyal ve toplumsal etkileşimlerimizi de etkilemektedir (Economic and Social Council, 2018). Sosyal bir olgu olma özelliği gösteren "liderlik" diğer bütün sosyal öğeler gibi değişimden etkilenmekte ve yenilenmektedir. Özellikle üzerinde çok çalışılan, deneysel ortamlarda araştırılan ve oldukça popüler olan "liderlik" olgusunun gelişme göstermesi ve yeni yaklaşımların literatüre kazandırılması oldukça normal karşılanmaktadır. Bilgi çağının özelliklerine uygun bir liderlik anlayışının oluşturulması çalışmaları ise yeni liderlik yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Ünal, 2012).

Küreselleşen dünyamızda bilgi herkes tarafından kullanılan bir kaynak olduğuna göre liderin diğer grup elemanlarından ayıran en önemli özelliği, bilgi teknolojilerine hâkimiyeti ve bilgiyi yönetebilen kişi olmasıdır. Bu bağlamda vizyonu oluştur-

mada ve uygulamada liderin öne çıkan en önemli özellikleri, vizyonu yönetebilecek bilgi ve yönetim becerilerine sahip olması ve değişime hazır değişimi uygulayabilecek takipçilere sahip olması olacaktır (Kırmaz, 2010).

Günümüzde bilişim teknolojilerini kullanarak, alandaki becerilerini sergileyen, kurduğu iletişimlerde sosyal medya teknolojilerini kullanabilen, çevresindekilere model olabilen, gerekli gördüğü zamanlarda çevresindekileri ödüllendirebilen, katılımcı bir vizyona ve araştırmacı bir kişiliğe sahip bireyler bilişim liderleri olarak gösterilmektedir (Ulutaş, 2015). Bilişim liderliği, bütün okulun desteğini içeren vizyonun paylaşılması olarak da tanımlanmaktadır (Hatley & Schiller, 2003). Öğrenimde bilişim yöneticinin vizyonunu, başkalarının yeteneklerini geliştirmek ve desteklemek amacıyla değiştirmektedir. Bilişim teknolojilerini kullanan ve öğrenmeye çalışan yöneticiler okul kültürü için bilişimin önemini gösteren birer rol model konumundadır (Gronow, 2007).

Liderlik bir okulun en önemli unsurudur. Günümüzde yaşanan teknolojik dönüşümler liderleri yeni vizyon oluşturmaya, yeni beceriler edinmeye doğru yönlendirmektedir (Yusuf, Yaakob & Ibrahim, 2019). Etkin bir lider olabilmek için ortak vizyon doğrultusunda bilgi oluşumu ve paylaşımı için iletişim alanına teknolojiyi entegre etmek büyük önem taşımaktadır (Aksal, 2015).

Yöneticilerin, okula dışarıdan gelen ve okul içerisinde üretilen her türlü bilgiyi algılamak, anlamlandırmak, gerektiğinde organize etmek ve ilgili bireylere ulaştırmak için bilgi ve iletişim teknolojileriyle barışık olmaları ve bilgi-iletim teknolojilerini günlük yaşamlarının vazgeçilmez haline getirmeleri gerekmektedir. Geleceğin gereksinimlerine uygun beklentilerin çoğalması, özellikle eğitim yönetimi alanında çok boyutlu düşünebilmeyi, yeni anlamlandırmalar yapabilmeyi zorunlu kılacaktır. Özellikle bilişim teknolojilerinin yönetsel etkinliklere gelecekte katkıda bulunması bir beklenti olarak görülebilir (Sincar & Aslan, 2011).

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu ve mesleki kıdemleri ile ilgili genel bilgileri elde etmek üzere tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır. Analizler için SPSS (v21.0) programından yararlanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakıldığında Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerlerinin -1,5 ve 1,5 arasında olması beklenmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Yapılan analiz sonucunda araştırmanın çarpıklık değeri -0,917 basıklık değeri ise 1,034'tür Dolayısıyla verilerin normal dağıldığı söylenebilir. Katılımcıların bilişim liderlik düzeyleri ve bilişim liderlik düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan gruplarda bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirleyebilmek için tukey hsd testi uygulanmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemi, "Kayseri İli kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenlere göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterlikleri ne düzeydedir?"

Araştırmanın ikinci alt problemi, "Kayseri İli kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliklerine ilişkin görüşleri kişisel değişkenlerine; cinsiyet, medeni durum, yaş, kıdem, öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?"

Tablo 2

Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yöneticilerin Bilişim Liderliği Düzeyleri

Yeterlilik	n	Ortalama	SS
Bilişim Liderliği Düzeyi	424	3,8471	0,83

Tablo 2 incelendiğinde; öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyi 3,85 ortalama ile yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Bilişim Liderlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Dağılımının T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	t	df	p
Bilişim Liderliği	Erkek	206	3,8390	,88221	-,193	422	,847
	Kadın	218	3,8547	,79308			

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyleri ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p \rightarrow 0.05$).

Tablo 4

Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Bilişim Liderlik Düzeylerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımının T Testi Sonuçları

	Medeni Durum	n	\bar{x}	SS	t	df	p
Bilişim Liderliği	Evli	391	3,8305	,85019	-1,408	422	0,160
	Bekâr	33	4,0438	,63202			

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyleri ile medeni durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p \rightarrow 0.05$).

Tablo 5

Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Bilişim Liderlik Düzeylerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımının T Testi Sonuçları

	Öğrenim Durumu	n	\bar{x}	SS	t	df	p
Dijital Liderlik	Lisans	388	3,8426	,82620	-,359	422	0,720
	Lisansüstü	36	3,8951	,95330			

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyleri ile öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p \rightarrow 0.05$).

Tablo 6

Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Bilişim Liderlik Düzeylerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımının ANOVA Testi Sonuçları

Yaş	n	\bar{x}	SS	F	p	Fark
24-33 ¹	96	3,6707	,87816	5,048	,007	1-3 arasında
34-43 ²	222	3,8318	,83789			p=0,005
44 ve üzeri ³	106	4,0388	,76043			
Toplam	424	3,8471	,83661			

Öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyleri ile ilgili değerlendirmelerinin öğretmenlerin yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediği ANOVA testi (tek yönlü varyans analizi) kullanılarak değerlendirilmiştir. Buna göre, öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyleri yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermektedir ($p < 0,05$). Farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey HSD testi sonucunda farkın 24-33 ve 44 ve üzeri yaşa sahip olan öğretmenlerden kaynaklandığı görülmektedir ($p < 0,05$). Buna göre; yaşı 44 ve üzeri olan öğretmenler, okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeylerini, yaşı 24-33 aralığında olan öğretmenlere göre daha yüksek olarak değerlendirmiştir.

Tablo 7

Öğretmenlerin Algılarına Göre Okul Yöneticilerinin Bilişim Liderlik Düzeylerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımının ANOVA Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	n	\bar{x}	SS	F	p	Fark
1-6 yıl	39	3,8618	,76640	1,987	0,115	Yok
7-12 yıl	128	3,7613	,84140			
13-18 yıl	125	3,7809	,87478			
19 ve üstü	132	3,9886	,80457			
Toplam	424	3,8471	,83661			

Öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyleri ile ilgili değerlendirmelerinin öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre farklılık gösterip göstermediği ANOVA testi (tek yönlü varyans analizi) kullanılarak değerlendirilmiştir. Buna göre, öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeyleri mesleki kıdemlerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermemektedir ($p > 0,05$).

Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin sonuçlar, öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgu Ulutaş'ın (2015) bulgularıyla tutarlıdır. Benzer biçimde, Ergişi (2005) tarafından yapılan araştırmada Kırıkkale ilindeki ilkokul ve ortaokul yöneticilerinin bilgisayar ve diğer bilgi teknolojilerini tanıyıp kullanma ile okullarında bilgi teknolojilerinin etkin bir biçimde kullanılmasını sağlama boyutunda kendilerini yeterli olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Eren Şişman (2010) 16 il merkezindeki ilköğretim müdürleriyle yaptığı çalışmada ilköğretim okul müdürlerinin eğitim teknolojilerinin sağlanması ve kullanılması bağlamında yüksek düzeyde liderlik davranışları sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Eren ve Kurt (2011), Eskişehir il merkezindeki ilköğretim okullarıyla gerçekleştirdikleri nitel bir çalışmada, okul müdürlerinin çoğunun eğitim teknolojilerinin kullanımıyla ilgili stratejik hedeflerinin

olduğunu ve öğretmenleri hizmet içi eğitimlere yönlendirerek onların teknoloji kullanımını teşvik ettikleri ortaya çıkmıştır.

MEB'in dünyada yaşanan değişim ve dönüşümler doğrultusunda hazırladığı 2023 Eğitim Vizyonunda oluşturduğu eylem planlarına bakıldığında, yönetim süreçlerinden karar verme sürecini veriye dayalı hale getirme hedefi, veri madenciliğinin ve veri analitiklerinin işe koşulacağını göstermektedir. Bu noktada okul liderlerinin bilgi ve veri okuryazarlığı yeterliliği ön plana çıkmaktadır (Öz, 2020). Bilgi ve iletişim teknolojileri eğitim kurumlarında yalnızca yöneticiler aktif olarak destekleyip kendisi de öğrendiği ve personeli desteklediği sürece etkili bir biçimde entegre edilebilmektedir (Wilmore & Betz, 2000). Ayrıca öğrenme öğretme sürecinde teknolojiye geçiş sürecini desteklemesi bakımından müdürlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle birçok okul yöneticisi teknolojinin okullarda yer almasının öğretmen, öğrenme ve yönetim sürecini

geliştirdiğini ve kolaylaştırdığının farkına varmış bulunmaktadır (Schiller, 2003). Eğitim kurumları, bilgi ve teknolojinin hem üreticisi hem de tüketicisi konumundadır. Eğitim kurumlarının yöneticileri ise kurumlarında bilgi ve teknoloji üretimini ve kullanımını sağlayacak en önemli aktörlerin başındadır. Bilgi toplumu tartışmalarıyla birlikte okul ve eğitimle ilgili öne çıkan konulardan biri de okul müdürlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağlanması ve kullanılmasındaki bilişim liderliği becerileridir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin sonuçlara göre; Kayseri İli kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterlikleri cinsiyet, medeni durum, kıdem ve öğrenim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, yaş değişkenine göre ise; yaşı 44 ve üzeri olan öğretmenlerin okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeylerini, yaşı 24-33 arasında olan öğretmenlere göre daha yüksek olarak değerlendirdiği görülmüştür. Çakır ve Aktay'ın (2018) çalışmasında okul yöneticilerinin teknoloji liderliği yeterlikleri cinsiyet, okul türü, mesleki kıdem, yöneticilik deneyimi, yöneticilik görev türü, eğitim düzeyi, bilgisayar yeterliği ve internet kullanma durumları gibi değişkenler açısından da anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Çıkrık'ın (2020) araştırma sonucunda öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin teknoloji liderliği yeterliliklerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bakış açısına göre okul yöneticilerinin teknoloji liderlik düzeylerinin cinsiyet, yaş ve mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık oluşmamıştır. Ulutaş'ın (2015) çalışmasında profesörlerle, araştırma görevlilerinin bilişim liderliği algılarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür, araştırmacı bu farklılığın nesil farklılığını da ortaya koyduğunu ve yeni neslin bilişim liderliğinden daha büyük bir beklenti duyduğunu gösteriyor olabileceğini belirtmiştir.

Liderliği yeni milenyumda etkileyecek güçler Türetgen, Ünsal ve Telman'a (2004) göre değişimin hızı, globalleşme, bilgi çağı, şirketlerin yeniden yapılanmaları ve karar vermenin şirketin daha alt seviyelerine inmiş olmasıdır. Kuşakların iş değerleri ve dünya görüşleri bir takım farklılık-

lar göstermektedir. Bu farklılıklar hem inançları, hedefleri ve değer yargıları üzerinde hem de iş yaşamlarında liderliğe yönelik algıları ve beklentileri şekillendirme üzerinde oldukça etkilidir (Sessa, Kabacoff, Deal & Brown, 2007).

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliklerinin cinsiyet, medeni durum, kıdem ve öğrenim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliklerinin yaş değişkenine göre; yaşı 44 ve üzeri olan öğretmenlerin okul yöneticilerinin bilişim liderlik düzeylerini, yaşı 24-33 arasında olan öğretmenlere göre daha yüksek olarak değerlendirdiği görülmüştür.

Öneriler:

- Alan yazın incelemelerinde bilişim liderliği ile ilgili yeni bir kavram olması nedeniyle çok az çalışma yapıldığı görülmüştür. Ayrıca konunun daha çok yükseköğretim kurumlarında ya da bankacılık gibi sektörlerde çalışıldığı görülmüştür. Bu yönden bakıldığında bilişim liderliği kavramını daha iyi tanımlayabilmek ve okul yöneticiliğine etkilerini daha iyi ortaya koyabilmek için daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin devamlı yenilenmesi ve değişimi, okul yöneticilerinin de bu alanda yeterliliklerini sürekli olarak geliştirmesini gerektirmektedir. Milli eğitim bakanlığı hizmet içi kurslarda okul yöneticilerinin bilişim liderliği yeterliliklerini geliştirmeye yönelik kurslar düzenlemelidir.

Kaynakça

- Akçekoce, A. & Bilgin, K.U. (2016). Okul müdürlerinin liderlik stilleri ve öğretmen performansı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-23.
- Arıkan, S. (1997). *Kadın yöneticilerin liderlik davranışları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aksal, F.A. (2015). Okul kültüründe müdürler dijital lider mi? *Eğitim ve Bilim*, 40(182), 77-86.
- Alan, H. (2019). Disiplinler arası bir bilim dalı olma yolunda yönetim bilişim ve işletme enformatiğinin temelleri. *Cbü Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 69-62.
- Burnison, G.D. (2008). Korn/Ferry Institute.
- Büyükoztürk, Ş. Çakmak, E. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cangür, O. (2009). *Değişim gerekliliği*, http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/es-kisayi/39/web/makale/Okan_Cangur1.htm.
- Çakır, R. & Aktay, S. (2018). Okul yöneticilerinin teknoloji liderliği yeterlikleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimler Dergisi*, 37, 37-48.
- Davis, G. B. & Olson, M. H. (1985). *Management Information Systems: Conceptual foundations, structure, and development*. New York: McGraw-Hill.
- Economic and Social Council, (2018). *Building digital competencies to benefit from existing and emerging technologies, with a special focus on gender and youth dimensions, Report of the Secretary General*. https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/ecn162018d3_en.pdf.
- EREN, E. & KURT, A. A. (2011). İlköğretim okul müdürlerinin teknoloji liderliği davranışları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(8), 219-238.
- EREN Ş.E. (2010). İlköğretim okul müdürlerinin eğitim teknolojilerini sağlama ve kullanmada gösterdikleri liderlik davranışları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ERGİŞİ, K. (2005). *Bilgi teknolojilerinin okulda etkin kullanımı ile ilgili okul yöneticilerinin teknolojik yeterliklerinin belirlenmesi (Kırıkkale ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Gümüşeli, A. İ. (1996). İstanbul ilindeki ilköğretim okulu müdürlerinin öğretim liderliği davranışları. http://www.agumuseli.com/dokumanlar/arastirma/liderlik_01.pdf.
- Gündüz, Y. & Balyer, A. (2013). Gelecekte Okul Müdürlerinin Gerçekleştirmeleri Gereken Roller. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 45-54.
- Grasel, C. (2007). The Use of Computer Tools in Implementation Projects in Schools. *Research in Comparative and International Education*, 2 (1).
- Gronow, M. (2007). ICT leadership in school education. "Directions for Catholic Education Leadership in the 21st Century" Australian Catholic University Conference.
- Hately, N., & Schiller, J. (2003). What personal ICT skills do school leaders need? *The Practicing Administrator*, 4, 5-7.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, S. (2004). Eğitimde yeni iletişim teknolojileri-internet ve sanal yüksek eğitim. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(4).
- Kayseri MEM 2019-2023 Stratejik Planı, (2019). *Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı*, <https://kayseri.meb.gov.tr/www/kayseri-il-milli-egitim-mudurlugu-2019-2023-stratejik-plani/icerik/2005>.
- Kırmaz, B. (2010). Bilgi çağı lideri. *Ankara Barosu Dergisi*, 68 (3), s. 207-222.
- Koçel, T. (2011). İşletme yöneticiliği. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Law, D. & Cole, G. (2013). Modernizing the society in the digital age. *The Mariner's Mirror*, 99(1), 123-124.
- MEB 2023 Eğitim Vizyonu, (2019). *Mutlu çocuklar güçlü Türkiye*, https://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf.
- Öz, Ö. (2020). Dijital liderlik: Dijital dünyada okul lideri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(1), 4-57.
- Schiller, J. (2003). Working with ICT perceptions of Australian principals. *Journal of Educational Administration*, 41(2), 171-185.
- Sessa, V. I., Kabacoff, R. I., Deal, J., & Brown, H. (2007). Generational differences in leader values and leadership behaviors. *The Psychologist-Manager Journal*, 10 (1), s. 47-74.
- Sincar, M. & Aslan, B. (2011). İlköğretim Öğretmenlerinin Okul Yöneticilerinin Teknoloji Liderliği Rollerine İlişkin Görüşleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 571-595.

- Şahin, H. (2014). *Okul yöneticilerinin teknoloji liderliği rollerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zirve Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Tabachnick, B. & Fidell, G. (2013). *Tabachnick, L.S. Fidell Using Multivariate Statistics (sixth ed.)* Pearson, Boston
- Taşkıran, E. (2011). *Liderlik ve örgütsel sessizlik arasındaki etkileşim*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Türetgen, İ. Ö., Ünsal, P., & Telman, N. (2004). Yöneticiler için liderlik özelliklerini ölçen bir ölçek geliştirme. *Psikoloji Çalışmaları*, 24, 25-44.
- Ulutaş, M. (2015). *Yükseköğretimde bilişim liderliği, öğrenen örgüt ve üniversite kültürü arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Ulutaş, M., & Arslan, H. (2018). Bilişim Liderliği Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 105-123. doi: 10.15285/maruaebd.2739.
- Ünal, M. (2012). Bilgi çağında değişim ve liderlik. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 32(1), s. 297-310.
- Yılmaz, A. (2006). Öğretmenlerin performansını değerlendirmede kullanılacak grafik derecelendirme ölçeğinin geliştirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yusof, M., R., Yaakob, M., F., M., & Ibrahim, M., Y. (2019). Digital leadership among school leaders in malaysia. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*, 8(9), 1481-1485.
- WILMORE, D., & BETZ, M. (2000). Information technology and schools: The principal's role. *Educational Technology and Society*, 3(4), 12-19.

İlyas Han ŞAHİN*

Ülkemizde Eğitimde Dijitalleşme

Giriş

21.yüzyıla girdiğimiz bu dönemde değişmeyen tek şeyin değişim olduğu gerçeğini yaşayarak öğreniyoruz. Baş döndürücü bir hızla gelişen teknoloji, hayatımızın her alanını etki altına alıyor. Tıptan tarıma, haberleşmeden eğitime kadar etkisini güçlü bir şekilde hissettiğimiz bu gelişmelerin kökeninde şüphesiz teknolojik gelişmeler yatmaktadır. Bu değişimin hem etkileyeni hem de etkileneni olarak eğitim konusu oldukça önemli bir yerde durmaktadır. İnsanlık kronolojik olarak son yüz yıl içerisinde geçmiş yüzlerce yıllık deneyimlerinin meyvesini çok cömert bir şekilde

almıştır denebilir. Eğitim de teknolojik gelişmelerden rahatlıkla etkilenmiştir. Teknolojik enstrümanlardan olabildiğince yararlanılmıştır. Eğitim teknolojileri, eğitimle ilgili kuramların en etken ve olumlu uygulamalara dönüştürülmesi için personel, araç, gereç, süreç ve yöntemlerden oluşturulmuş bir sistemler bütünüdür. Aslında, bir insanın bildiklerini bir başkasına nasıl öğreteceğini, kendine sormaya başladığı andan itibaren eğitim teknolojisi gündeme gelmiştir. (Demirel, ve diğerleri 2012) Eğitim teknolojilerinin çağdaş anlamda gelişimi 1960'lı yıllardan sonra olmuştur. 1980 ve sonrasında gelişen bilgisayar teknolojisi, bilginin işlenmesi ve yaygınlaştırılması

* Kayseri Anadolu İmam Hatip Lisesi Tarih Öğretmeni

açısından eğitim ve öğretim alanına doğrudan etkiye sahiptir. Öğrenme ortamının değişmesi, elde edilen bilginin/enformasyonun evrensel ölçekte yaygınlaşmasına sebep olan süreçleri güçlü bir şekilde yüklenmektedir. Gelişen teknoloji ve eğitime yansımaları eğitsel süreçleri hem değişimin etkeni hem de edilgeni haline getirmektedir. Günümüzde gerek formal gerek informal alanda eğitimin tüm alanlarında güncel teknolojiler kullanılmaktadır. Teknolojinin eğitim ile ilişkisi, insanlığın kullandığı ilk aletler ile yaşıttır diyebiliriz. Eğitimde kullanılan her araç eğitim kalitesi için işlev yürütmektedir. Bu araçlar ne kadar çeşitli ise eğitim de o oranda zengin ve nitelikli olmaktadır.

Ülkemizde Dijital Eğitimin Gelişimi

Ülkemizde eğitim konusu ana hizmet alanlarından sayıldığı için bir devlet politikası olarak çağın gereklerine uygun, toplumun her kesimine etkin ve eşit bir şekilde eğitim hizmeti verilmesinden devlet sorumludur. Olağanüstü şartların tecrübe edildiği son dönemde çatılı eğitimin sıra dışı

alternatifi olarak uzaktan eğitim, ülkemizin vatandaşlarına sunduğu eğitimin yeni, alternatif bir hizmet şekli olarak uygulanmıştır. Küresel düzlemde yaşanan gelişmelerin bir anlamda ülkeleri mecbur bıraktığı bu uygulamalarda ülkemizin başarılı bir sınav verdiği kabul edilen bir gerçektir. Eğitim teknolojilerinden yararlanmada ülkemiz için tarihi serüven ilk olarak 1962 yılında kurulan "Radyo ile Eğitim" ünitesi ile başlıyor. 1968 yılında "Film-Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezi TRT ile aynı anda televizyon ile eğitime başlamıştır. Daha çok televizyon üzerinden uzaktan eğitim verilen bu yayınları 1992'de MEB bünyesinde Açık Öğretim Lisesi takip etmiştir. 2001 yılında ise yaygınlaşmaya başlayan internet ve bilgisayarlar sayesinde dijital eğitim materyalleri üretilmeye başladı. 2012 senesinde MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEĞİTEK) bünyesinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kuruldu. (<https://www.okulistik.com/anasayfa/uzaktan-egitim.html>) Çeşitli organlar vasıtasıyla ülkemizde ana sınıfından üniversiteye kadar her alanda bu hizmetler halen yürütülmektedir. EBA televizyon kanallarından ilkokul, ortaokul ve lise müfredatı ile paralel ders işlenişleri devam etmektedir. Dün-

yada hemen hemen tüm ülkelerde eğitim, devlet kontrolünde ve finansörlüğünde faaliyetlerine devam etmektedir. Bu durum eğitimin devletler için stratejik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. O zaman devletler eğitim hizmetlerinde teknolojiden yararlanırken bunu en güncel şekilde ve en eşitlikçi bir paylaşım ile vatandaşlarına sunmak zorundadırlar. FATİH projesi ülkemizin bu doğrultuda yürüttüğü köklü projelerdendir. Her öğrencimizin en iyi eğitime kavuşması, en kaliteli eğitim içeriklerine ulaşması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için tasarlanmış olan "Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi, eğitimde teknoloji kullanımıyla ilgili dünyada uygulamaya konulan en büyük ve en kapsamlı eğitim hareketidir. (<http://fatihprojesi.meb.gov.tr>) 2010 yılında uygulamaya başlanan proje ile okullarda internet sistemi alt yapısı oluşturulmuş ve akıllı tahta gibi dijital eğitim materyalleri ülkede en ücra okullara kadar ulaştırılmıştır. 700 bine yaklaşan tablet dağıtımı, öğretmenlere verilen eğitimler, devletin kurduğu eğitim içerikli siteler (EBA-ÖBA) ile sürekli güncellenen bir teknolojik ağ, proje kapsamında eğitimin çeşitliliğini arttıran uygulamalardır.

Günümüz itibarıyla internetin, bilgisayar, tablet ve akıllı telefonların girmediği şehir, hatta köy neredeyse yok gibidir. Bu teknolojik zenginliği fonksiyon çeşitliliğini eğitim için bir kazanç olarak görmeliyiz. Bilgi (enformasyon/data), günlük milyarlarca veri akışına sahne olan, internet dünyasında artık en kolay ulaşılan şeydir. Eskiden kütüphanelerde günlerce hatta aylarca araştırmalar yapılır, elde edilen bilgiler bir deftere not edilirdi. Bu defterler bilimsel çalışmalar için yıllarca saklanırdı. Hem zaman alan hem masraflı olan bu geleneksel çalışmalar artık eskide kaldı. Gerek bilimsel gerek günlük rutin çalışmalarda istenen bilgi saniyeler içerisinde elde edilebiliyor. Çok fazla emek istemeyen bu faaliyetlerin hayatımıza olumlu katkısı elbette çok büyüktür. Eğitim öğretim araçlarının hem çeşitlenmesi hem de ulaşılır hale gelmesi bilgiye olan ihtiyacı azaltmamış, aksine artırmıştır. Bilgi; çağımızın güçlü

haline gelirken bilgiye ulaşmak için kullanılan araçlar da bu gücün temel faktörleri haline gelmiştir. Hayatımıza giren onlarca, yüzlerce uyarana karşı beynimizin bu uyarıları alıp işlemesi ve anlamlı bütünler halinde sıralaması, kodlaması da şüphesiz ki bizleri daha üretken toplumlar haline getirecektir. Basit savaş aletleri yapımından uzay gözlemlerine uzanan serüvende insan zekâsı hep ilerlemiş, eğitim hayatımız da bu ilerlemeye uygun olarak değişmiş ve çeşitlenmiştir.

Dijital Eğitimi Hızlandıran Unsur: Pandemi ve Sonrası

Dünya tarihi boyunca toplumları etkileyen değiş-tiren/dönüştüren pek çok olay meydana gelmiştir. Büyük depremler, sel baskınları, işgaller ve hastalık gibi olumsuz durumlar kitleleri ölümcül tehditlerle çeşitli tedbirler almaya sevk etmiştir. Bizlerde yaşadığımız bu zaman diliminde tarihin bu ender vakalarından birini yaşadık. Tüm dünyayı etkileyen Covid19 ölümcül virüsü ülkeleri pek çok sahada tedbirler almaya zorladı. Bulaşıcı özelliği sebebiyle pek çok ülkede okullar tatil edildi, fabrikalar üretime ara verdi. Sokağa çıkma yasakları getirildi. Tüm bu gelişmeler olurken dünyada insanlığın teknolojide ulaştığı seviye en güncel haliyle gündemdeydi. Dünyanın teknik olarak geldiği seviye tartışılıyor ve ulaşılan seviye devletlerin birbirleri ile girdiği soğuk savaşta ulaştıkları seviyeyi gösteriyordu.

Toplumların zaman içerisinde ulaştığı medeni ve teknik seviye çeşitli isimler ile de isimlendirilmektedir. Bunun en yaygın olanı; Avcı Toplumu 1.0, Tarım Toplumu 2.0, Endüstri Toplumu 3.0 Bilgi Toplumu 4.0 Süper Akıllı Toplum 5.0 olarak isimlendirilmektedir. (Öztürk, 2021) İçinde bulunduğumuz toplumsal seviye 4.0 yani Bilgi Toplumu seviyesi olarak değerlendirilmektedir. Nesnelerin İnterneti, yapay zekâ, Big-Data, robotik kodlama gibi dijital teknolojileri içermektedir. Tüm bu gelişmeleri eğitim perspektifinden ele aldığımızda çok çeşitli ve renkli bir eğitim döneminin bizleri

beklediğini söyleyebiliriz. Sanayi, tıp, endüstri, ilaç ve yem gibi pek çok alanda kullanılan bu ileri teknoloji alanları temelde eğitim paradigmasını da kökten değiştirecek görünüyor. Yaşadığımız zaman dilimi ulaştığımız teknolojinin bir anlamda yeterlilik sınavıydı. Çünkü yüzyılda bir yaşanan hastalık ve salgına karşı aynı hızda hareket edildi. Aşı çalışmaları tüm teknolojik imkânlar seferber edilerek çok kısa sürede ilerleme kaydetti. Salgın bitmeden pek çok ülke vatandaşlarını aşıladı. Bu arada ülkemiz de ürettiği TÜRKOVAC aşısı ile dünyanın dikkatini üzerine çekti. Bu durum ülkemizin tıbbi teknoloji seviyesini göstermesi bağlamında önemli bir gelişmedir.

2020 yılında dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sebebiyle yaşanan beklenmedik olaylar ve salgının seyrinin nasıl olacağı konusunda yaşanan belirsizlikler pek çok kurumu etkilediği gibi eğitim kurumlarını da derinden etkilemiştir (Can, 2020) Bu etkilenen alanlar arasında ilk sırada eğitim öğretim hizmetleri gelmekteydi. Kalabalık sınıflarda virüs tehdidi sebebiyle tüm kademedeki okullar kapanmış ve öğrenciler eğitim öğretim hayatlarında asla unutmayacakları sıra dışı bir

tecrübe yaşamışlardır. Okul ve sınıf ortamından uzun süre uzak kalacakları hesaplanan öğrenciler için acilen bir çözüm arandı. Eğitimde dijital dönüşüm hesaplarını alt üst eden bu gelişme ile süreç çok hızlı gelişti. Bir B planı olmayan çoğu sistem süreci iyi yönetememe acemiliği yaşadı. Avrupa ülkelerinden alışılmadık bu kötü örnekler şaşırtıcı acemiliklere sahne oldu. Acil çözüm önerileri tartışılır ve bir kısmı denenirken dijital, uzaktan eğitim araçları ile süreç hızlı bir çözülme evresine girdi. Eğitimde uzakların yakın edildiği dijital deneyimler kısa zamanda hayatımızın aktif yeni rutinleri haline geldi. Zamanın ve mekânın sınırlarını ortadan kaldırarak, bireylerin kendi öğrenme hızlarında ilerlemesini destekleyen eğitimlerin, eğitim materyallerinin ve kaynaklarının elektronik ortamda katılımcılara sunulduğu etkili bir yöntem olarak tanımlanır uzaktan eğitim (Telli Yamamoto ve Altun, 2020). Evlerine kapanan milyonların günlük bu yeni sorumluluğu eğitsel çeşitliliğe renk katan içerik doluluğu ile birçok farklı kaynağın kullanılma deneyimlenme alanı oldu. En çok da Zoom, Google Meet, Kahoot, Skype gibi uzaktan, sesli ve görüntülü konferans hizmeti ve-

ren dijital uygulamalar ülkemizde neredeyse tüm okullarda kullanılmaya başlandı. Sesli, görüntülü, birden çok kişinin katılım sağlayabildiği ekran paylaşımında bulunabildiği işlevsel ve interaktif bir programdı. Mesafe, maske, mikrobik yayılımın gündemde olduğu bu dönemde Zoom ve Google Meet vs. programlar bir can simidi gibi eğitimcilerin imdadına yetişmiştir. Bu yaşanan bir yılı aşkın deneyim bizlere gösterdi ki teknoloji, dijital anlamda çok işlevsel ve çok yönlü olarak olumlu anlamda kullanılabilir. Pandemi şartları gevşediğinde zamandan ve mekândan tasarruf sağlamak isteyen pek çok sektör uzaktan, interaktif, sesli ve görüntülü pek çok programı kullanmaya başladı. Aynı ayrı şehirde ve hatta ayrı ülkelerde olan pek kişi belirlenen saatlerde konferans görüşmelerini dijital ortamda yapmaya başladılar. Zaten gelecekte olması öngörülen dijital eğitim senaryoları Pandemi ile mikro uygulama olarak prova edildi diyebiliriz. Uzaktan eğitim uygulamaları için YÖK de çalışmalar yürütmüştür. Bu kapsamda kurum bünyesinde mevzuat, altyapı, insan kaynakları, içerik ve uygulama olarak ifade edilen beş temel alanda detaylı çalışmalar yapılmıştır. Mevzuat düzenlemesiyle 2020 bahar yarıyılı ile sınırlı olmak kaydıyla altyapısı hazır olan tüm üniversitelerde, tüm alanlarda uzaktan eğitim uygulamalarına izin verilmiştir. 123 üniversite bünyesinde UZEM (Uzaktan Eğitim Merkezi) olduğu belirlenmiş ve diğer üniversitelere de gerekli desteklerin sağlanması için çalışmalar başlamıştır. Dijital Dönüşüm Projesi kapsamında hâlihazırda çok sayıda öğrenci ve öğretim elemanına eğitimler verildiği belirlenmiş ve Pandemi sürecinde de "Dijital Çağda Yükseköğretimde Öğrenme ve Öğretme" dersi ile bu desteklerin sürdürüleceği ifade edilmiştir.(Genç vd.2020)

Yine bu gelişmeler eğitim maliyetlerini de belirli oranda düşürmüştür. Uzaktan eğitim ile yol masrafı ortadan kalkmış, eğitimin evde verilmesi ile de öğrenme ortamlarındaki elektrik, yakıt vs gibi giderler minimuma düşmüştür. Kurumların bu açıdan giderleri düşmüştür diyebiliriz. Pandemi döneminde dijital eğitimin harcamalar kısmının

2020 yılında dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sebebiyle yaşanan beklenmedik olaylar ve salgının seyrinin nasıl olacağı konusunda yaşanan belirsizlikler pek çok kurumu etkilediği gibi eğitim kurumlarını da derinden etkilemiştir

olumlu ve olumsuz sonuçları ile ilgili henüz bir akademik çalışma yapılmamıştır. Geniş kapsamlı yapılacak bir araştırmada bu durum net bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Bir tanıma göre belli bir bilim dalında, belli bir konuda bilgi ve beceri kazandırma, yetiştirme ve geliştirme işidir eğitim.(Oxford Languages) Hangi tanımdan yola çıkarsak çikalım eğitimin bireysel gelişimi etkileyen, besleyen ve asla kıymeti düşmeyen bir faaliyet olduğu gerçektir. Günümüzde bireylere karşı beklentileri de etkileyen çok önemli bir motivasyon kaynağıdır eğitim. Devlet, kurallara uyan, hukuka saygılı, toplumsal refahı tehdit etmeyecek, güvenlik alanlarını ihmal etmeyen bireyler istiyor. Aileler statüsü yüksek meslekler sayesinde rahat bir hayat sağlayan alanları tercih eden çocuklar istiyorlar. Bireyler kendisi ise maddi sorun yaşamayacağı, saygın ve rahat bir meslek için eğitim almak istiyor. Her şartta beklentileri karşılayan bir eğitim, genel bir hedef olarak düşünülebilir. Peki, eğitim şart, ama nasıl? Hangi enstrümanlarla? Hangi öğrenme ortamlarında? Eğitim bebeklikten başlayıp ölüme kadar uzanan çok uzun bir süreçtir. Bu kadar uzun bir süreci hayatımızın ilk 18 yılındaki zorunlu eğitimle temellendirmek önemli bir hedefdir. Bu süreci teknolojinin desteğini alarak devam ettirmek her devirde güncelliğini koruyan bir yaklaşımdır. Bilgi, adeta akmakta olan bir nehir gibi durdurulamaz bir akış hızına sahiptir. Formel düzlemlerle sınırlandırılmayacak kadar geniş bir alanda süren bu akışı kontrol etmek akışa olumlu yön vermek ve dezenformasyona meydan vermemek dikkat gerektiren bir yönetim iradesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum dijital tedbirleri-

mizi çatılı yapılar için almakla sınırlandıramayacağı büyük bir sorumluluğu beraberinde getirmektedir. Zira öğrenme ortamları sınıflardan ibaret değildir. Elbette okullarımızda dijital eğitimin bütün imkânlarından faydalanmak ciddiye alınması gereken bir sorumluluktur. Ancak okul dışında da akan bilgi akışına karşı okullarımızda medya okuryazarlığı, bilişim teknolojileri ve ağlarını kullanma becerilerini geliştirmemiz gerekiyor. Son yıllarda artan bu ihtiyacın karşılanması için okullarımızda ve benzer örgün kurumlarda çeşitli dersler, atölyeler vs gibi öğrenme ortamları oluşturulmaktadır. Bu arada en az edinilen bilgiler kadar bu bilgilerin güvenilirliği ve işlevselliği konusunda da dikkat etmek gerekmektedir. Müthiş bir bilgi akışı varlığına karşın kirli bilgi, amaçlı, yanıltıcı bilgi, yalan bilgi, eksik bilgi gibi pek çok sorun ile de uğraşmak zorundayız. İnternet dünyası bu gibi sorunlara karşı elbette bazı tedbirlerin alındığı alternatif bilgi sistemlerine ihtiyaç duymaktadır.

Eğitimde Yapay Zekâ Uygulamaları

Gelecekte dijital eğitimin hayatımıza, kestirilmesi güç, ufuk açıcı yenilikler getireceği tartışılmaktadır. Gelecek ifadesi muğlak bir ifade olsa da bunu 10 yıl, 50 yıl gibi süreçlerle değerlendirmek gerekir. Elbette geleceğin net ve kesin bir tahmini yapılamaz. Ancak eldeki veriler ile gelecekte ne tür bir dijital öğrenme dünyasında olacağız, bunu verilere dayalı tahmin edebiliriz. Öncelikle ilk akla gelen yapay zekâya dayalı eğitim sürecidir. Yapay zekâ insan bilişini algılayabilen, akıl yürütebilen, kavrayabilen, anlamlandırabilen, genelleştirebilen, çıkarımda bulunabilen, öğrenebilen, aynı anda birden fazla işi başarıyla gerçekleştirebilen (Gondal, 2018), bir algoritmik sistemdir. Yapay zekâ kavramının 1956 yılında McCarthy tarafından telaffuz edilerek isim babalığının üstlenilmesi sonrasında (Ertel, 2011), yapay zekâ, makine öğrenmesi gibi isimlerle anılmış ve günümüze kadar ismi aynı kalsa da kendisine yüklenen misyon hep değişmiş ve zenginleşmiştir. Yapay

zekâya dayalı çeşitli programlar üretilmiştir. 2018 Horizon raporuna göre, yapay zekâ ve uyarlanabilir öğrenme teknolojileri, eğitim teknolojisi alanında önemli gelişmeler olarak öne çıkmıştır (Becker ve diğerleri, 2018). Yapay zekâya dayalı eğitsel araçlar eğitimde tam olarak uygulanıyor demek güçtür. Aslında eğitim araçlarının yapay zekâ ile senkronize olma süreci içerisindeyiz. Günümüze kadar yapay zekâ teknolojileri bağlamında öğretmenlerin faydalanması için geliştirilen uygulamaların (birkaç uygulama dışında) sadece bilgisayarlar aracılığıyla kullanılabilen yöntemler olduğu görülmektedir. Fakat söz konusu yöntemler eğitimde yapay zekânın aktif olarak kullanıldığına kanıt oluşturabilecek yeterlilikte değildir (İşler, Kılıç, 2021). Teknolojinin hem çok pahalı olması hem de yeterli donanımın olmayışı, şimdilik yapay zekâ uygulamalarını sınırlandırır da bu durum uzun sürmeyecektir. Dijital dönemde çocuklar, dünün dünyasının koşullarına göre değil, yarının belirsizlikleri ile başa çıkabilecek düşünme becerisi ve problem çözme yeteneği olan ve otokontrol becerisi yüksek çocuklar olarak yetiştirilmektedirler (Özdemir, 2017). Gelecekte çocuklarımız ve gençlerimiz bizim karşılaştığımız sorunlardan daha farklı sorunlarla karşılaşacaktır. Karşılaştıkları sorunları daha analitik yöntemlerle çözecekler ve sayısal algoritmalar kullanarak sorunlarıyla daha etkili ve mantıksal çözümlere odaklanacaklar. Eğitimde yapay zekâ çalışmaları incelendiğinde, sadece bilgi-tabanlı değil, veri ve mantık-tabanlı yapay zekâ ve uygulamalarının hemen hemen her alanda yer aldığı görülebilir. Bunlar arasında, kişiselleştirilmiş eğitim veya diyalog eğitim sistemleri, keşfedici eğitim, eğitimde veri madenciliği, öğrencilerin makale analizleri(okumaları), akıllı ajandalar, chatbots, 3D Yazıcılar, e-Kitap, özel ihtiyaçlı çocuklar için eğitim, yapay zekâya dayalı değerlendirme sistemleri, otomatik test oluşturma sistemleri yer almaktadır. Dikkat edilirse bu alanlar çoğunlukla öğrenmeyi desteklemekle ilgilidir. Öğrenmeyi desteklerken yeni öğrenme alanları oluşturulması da oldukça dikkate değerdir. Ancak eğitimde yapay zekâ ayrıca okulları ve üniversite-

leri yönetimsel yönden de desteklemektedir. Örneğin, ders programları, personel programları, sınav yönetimi, siber güvenlik, tesis yönetimi ve güvenliği, yapay zekânın okul yönetimine doğrudan, öğretime ise dolaylı olarak katkı sağladığı alanlardır (Holmes ve diğerleri, 2019). Yapay zekâ algoritmasına dayalı bir uygulama örneği verelim. Öğrencinin tüm yıl boyunca girdiği deneme sınavları, sınav sonuçları, doğru ve yanlış cevapları gibi veriler girildikten sonra yapay zekâ programından öğrencinin asıl sınavda alacağı olası puanı, hangi konularda eksikliği olduğu, hangi konularda net sayısının artabileceği, sınav dış etmenleri yok sayılarak hesaplanıp ayrıntılı bir çalışma planı çıkarılabilmektedir. Uygulanan bu süreçte öğrenci velisi deneme sınavlarında yaptığı netleri sisteme girerek sürece aktif katılım sağlayabilmektedir. Yani öğrenci velisi sürece aktif katılım sağlayarak öğrencinin performansı hakkında doğrudan bilgi sahibi olabilmektedir. Bu uygulama yapay zekâyâ dayalı veri girdisi, çıktısı ve değerlendirmesi ile eğitimde çok önemli bir işlevi yerine getirebilmektedir. Yapay zekâ uygulamaları elbette bununla sınırlı değildir. Yabancı dil öğrenme, finansal hizmetler, sağlık hizmetleri gibi pek çok alanda yapay zekâ uygulamasına dayalı eğitimlerin verilmeye başlanacağı bir zaman

Yapay zekâ insan bilişini algılayabilen, akıl yürütebilen, kavrayabilen, anlamlandırabilen, genelleştirebilen, çıkarımda bulunabilen, öğrenebilen, aynı anda birden fazla işi başarıyla gerçekleştirebilen bir algoritmik sistemdir.

dilimindeyiz. Tüm bu yapay zekâ uygulamaları dünyada ve ülkemizde henüz istenen düzeyde uygulama alanı bulmuş değildir. Zaman ilerledikçe teknolojik gelişmelere bağlı olarak yapay zekâ algoritması ile eğitim/öğretim çalışmaları da çeşitlenerek devam edecektir. Elimizdeki yapay zekâ eğitimlerine dayanan verilerin hepsi olumlu sonuçlar vermemektedir. Uygulamanın olumlu ve olumsuz yönlerini eşit derecede incelemek gerekir. Yapılan araştırmalar yapay zekâyâ dayalı eğitimlerin avantaj ve dezavantajlarını ortaya koymaktadır. Teknolojik bir gelişmeye tümünden iyidir ya da tümünden kötüdür dememek gerekliliğini bu rapor üzerinden anlayabiliriz. Olumlu amaçlar, doğru kişiler ve sağlıklı bir şekilde kullanılıyorsa bu teknolojiler elbette kötü değildir.

PAYDAŞ	AVANTAJ	DEZAVANTAJ
Eğitim Örgütü	Öğrencilerin kişilik ve birey olarak tespiti, Okul güvenliği, Değerlendirme nesneliği, Dijital öğrenme, Öğrenci kişisel verilerinin korunması, Verimli öğrenme ve ders çalışma imkânı, Hayat boyu öğrenme, Kişiselleştirilmiş öğretim.	Yeni sisteme duyulan düşük güven, Öğrencilerin yaratıcı çalışmalarını değerlendirme aşamasında yaşanması muhtemel sorunlar, Sınıf disiplininin sağlanması noktasında var olan endişeler, Sistemin çökme ya da saldırıya uğrama ihtimali.
Öğrenci	Öğrenme sürecini nesnel bir gözden izleyebilme, Uzaktan öğrenmede kalite artışı, Yeni teknolojilere entegre olma, Her an erişebilirlik	Motive olmada zorlanma, Öğrenci öğretmen iletişim ve etkileşim eksikliği.
Öğretmen	Öğrencileri yönetmede kolaylık, Görev ve içerik oluşturmanın otomatikleşmesi, Sürekli iyileştirme, Nesnel değerlendirme, Hızlı ve eksiksiz geri bildirim, Performans takibi, Öğretmenlerin güçlü yönlerinin korunması, Zayıf yönlerinin gelişimine katkı sağlanması.	Öğretmenlerden beklenen mesleki yeterliliklerin yükselmesine neden olabilir, Öğretmenlerin yerini alabilir.
Veli	Gerçek zamanlı geri bildirim, İlerlemeler hakkında bilgilendirme, Öğrencileri için yeni öğrenme fırsatları, Maddi durumu yetersiz ailelerin eğitime ulaşmasında sorunların azaltılması	İnsanlarla iletişim kurulmadığı için iletişim ve etkileşim eksikliği ile beraber insandışılaşma.

Kaynak: Osetskyi, Vitrenko, Tatomyr, Bilan ve Hirnyk. (2020).

Yukarıda yapay zekâ ile verilen eğitimlerin avantaj ve dezavantajları tablo halinde gösterilmektedir. Yapay zekâ eğitimlerinin faydalı olduğu ve gerekliliği kanısına ulaşmak rahatlıkla mümkündür. Bununla birlikte yapay zeka destekli eğitimin sınırlı sürelerle verilmesi gerekliliği yadsınamaz. Zira eğitimde kullanılan materyallerden, cep telefonu, bilgisayar, tablet gibi araçların özellikle çocuklarda ve gençlerde bağımlılık yapabildiğini göz önünde tutmalıyız. Cep telefonu kullanımının, modern toplumlarda bilgisayar oyunu oynamaktan daha yaygın olduğu ve bu durumun cep telefonu kullanıcılarında bağımlılık oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (Augner ve Hacker, 2012).

Yapay zekânın yanında eğitimde kullanılması düşünülen diğer araçlar ise, sanal gerçeklik gözlüğü ile eğitim, simülatif yani yapay ortamda eğitim, holograma dayalı artırılmış gerçeklik destekli eğitim, insansı robot destekli eğitim vs. gibi ileri teknolojiye dayanan eğitim teknolojik araç gereçlerdir. Bunların bazıları hali hazırda dene-

me kullanımları devam eden araçlardır. Örneğin havacılık sektöründe pilotluk eğitimi artırılmış gerçeklik, simülatif ortamda uçuş deneyimleri ile verilebilmektedir. Ancak bu tür eğitimler hem oldukça pahalı hem de yaygınlaştırılması zaman alacak, zor eğitimlerdir. İlerde artırılmış gerçeklik teknolojisi ile donatılmış sanal gerçeklik gözlüklerini takıp uzayda dolaşan, kimyasal deneyler yapan, yer kabuğunun altındaki madenleri keşfeden, yapay zekâ sayesinde Einstein ile sohbet edebilen, atmosfer içerisinde yağmur ve kar oluşumunu yerinde gözlemleyen bir kuşağın geleceğini biliyoruz. Ülke olarak bu teknolojilerden faydalanmak yerine bu teknolojileri tasarlayan ve üreten bir seviyeye ulaşmamız için çok çalışmamız gerekiyor. Üreten toplum olmak için eğitimin her enstrümanını dengeli ve işlevsel kullanmak, özellikle dijital eğitim araçlarının üretimi konusunda söz sahibi olmak zorundayız.

SONUÇ

Eğitim alanında ileri teknolojik araçlardan ölçülü ve fayda zarar ilişkisi kontrollü olarak faydalanmak zorundayız. Daha kaliteli bir eğitim için teknolojik gelişmeleri hem takip etmek hem de eğitim öğretim süreçlerine bu teknolojileri dâhil etmemiz gerekmektedir. Bunun maliyet gerektiren özelliği ülkemiz eğitim öğretim uygulamalarının kıymetini bilen ve geliştirilmesi için çaba sarf eden yönetim iradesinin cesur yaklaşımları ile sürdürülmektedir. Teknolojiye dayalı dijital eğitim, asrın gereklidir ve geleceğin rahatlıkla öngörülen yaşanması muhtemel süreçleridir. İlerleyen zaman içerisinde dijital eğitim maliyetlerinin düşeceği ve kullanım alanının daha da artacağı düşünülürse teknolojiye dayalı eğitim kaçınılmaz olacaktır. Bu teknoloji, okulları evlere taşıyan, mesafe sorununa çözüm olan, görsel ve işitsel öğrenme materyallerini zenginleştiren bir teknolojidir. Özellikle öğretmenlerin bu güncel teknolojik gelişmeleri takip etmeleri ve öğrenme ortamlarında kullanmaları gerekmektedir. Gerek donanım gerek yazılım bağlamında eğitim teknolojilerini üreten uygulayan bir eğitim yaklaşımı zamanımızın vaz geçilmezidir. Teknoloji okur yazarlığı sıradan bir durum haline gelmişken program üreten, kodlama yapan, teknolojik aletleri eğitime entegre edebilen ülkeler her zaman medeniyet ortaya koyma yarışında önde olacaklardır. Genç nüfusumuzun teknolojiyi kullanma ve yeni teknolojiler geliştirebilme kapasitesi vardır. Dünya ile teknolojide senkronize bir durumdayız. İnternet sayesinde dünyanın en ücra köşesindeki gelişmeleri bile takip edebilmek mümkündür. Bu durum teknoloji okuryazarlığını artırmak, teknoloji yarışmalarını çeşitlendirmek ve yaygınlaştırarak öğrencilerin yaratıcı becerilerini teşvik etmek, eğitimin her seviyesinde merak ve ilgi alanlarını geliştiren projeler oluşturmayı zorunlu kılmaktadır. Teknolojik aletlerin bireyleri asosyalleştiği de unutulmaması gereken önemli bir dezavantaj durumdur. Giderek bağımlı ve bireyselleşen gençlerin, çocukların teknolojik aletleri sadece bilgi edinimi için değil eğlence ve

statü kazanmak için de kullandıklarını ifade etmek gerekir. Bu durumun önüne geçmek ilk önce ebeveynlerin görevidir. Okullarda verilen ödevlerin teknoloji içeriği yanı sıra kitap ve kütüphane ziyaretlerini de sağlaması, geleneksel metotların önemi göz ardı edilmemelidir. Milyarlarca dolarlık bir ekonomik alan olan dijital alanı kendi değerlerimize ve kültürel vasıflarımıza uygun bir şekilde özümsemeli ve bu alanda tüketen değil üreten bir endüstri oluşturmalıyız.

Öğretmenlerin gelecekteki konumları günümüzden daha az kıymetli olmayacaktır. Öğretmen olmadan eğitim olmayacağı her zaman için genel geçer bir kesinliktir. Tıpkı yapay zekânın çocuk yetiştiremeyeceği gibi eğitimde öğretmensiz öğrenci yetiştirmek mümkün olmayacaktır. Bir makine hafızası ne kadar data ile dolu olursa olsun teknolojik araç gereçlerin eğitim verme kabiliyetinden söz etmek mümkün değildir. Öğrencilerin sosyalleşmesi, merhamet sahibi olabilmesi gibi pek çok insani gerekliliğin öğretmen tarafından karşılandığı bir gerçektir.

Kaynakça

- Augner, C., & Hacker, G. W. (2012). Associations between Problematic Mobile Phone Use and Psychological Parameters in Young Adults, *International Journal of Public Health*, 57, 437-441.
- Becker, S. A., Brown, M., Dahlstrom, E., Davis, A., DePaul, K., Diaz, V. ve Pomerantz, J. (2018). Horizon report 2018 higher education edition brought to you by EDUCAUSE (pp. 1-54).
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Demirel, Özcan ve Altun, 2012)Eralp. Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Ankara: Pegem A Yayıncılık,2012
- Ertel, W. Introduction to artificial intelligence. London: Springer. (2011).
- Genç Z, Engin G, Yardım T., PANDEMİ (COVID-19) Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri, *Ankara Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 41, s.136
- Gondal, K. M. (2018). Artificial intelligence and educational leadership. *Annals of King Edward Medical University*, 24(4), 1-2
- Holmes, W., Luckin, R., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence Unleashed: Anargument for AI in Education*. Pearson Education, London.
- İşler, B., & Kılıç, M. (2021). Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı ve Gelişimi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5(1), 1-11-z-kusagi-78.html.
- Küçükali R, Coşkun H. C. Eğitimde Dijitalleşme ve Yapay Zekanın Okul Yöneticiliğindeki Yeri, *Uluslar Arası Liderlik Çalışmaları Dergisi*, Yıl 2021, Cilt 4, Sayı 2, 124 - 135, 05.08.2021
- Öztürk F, (2021) İnsanlık Yararına Teknolojik Dönüşüm Toplum 5.0, *Tübitak, BilimTeknik Dergisi Mart 2021 s.30*
- Telli Yamamoto G. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34
- <https://www.okulistik.com/anasayfa/uzaktan-egitim.html>
- <http://fatihprojesi.meb.gov.tr>

Doç. Dr. İsa KAYA*

Erken Çocukluğun Dijital Medya İkilemi

Dijital medyadaki hızlı gelişmeler teknolojinin öznesi insanın hayatında yeni paradigmaları ortaya çıkarmıştır. Teknolojinin içinde doğan yeni kuşak bu sürece çok hızlı kendini adapta edebilirken önceki kuşakların uyum ve adaptasyonlarının aynı hızda olmadığı açıkça ortadadır. Yeni kuşağa göre daha şanssız olan bu kuşak teknolojiyi yaşamına entegre etmede birçok sorunla karşılaşmıştır (Güneş, 2020). Dijital medya sadece insanı değil insanın içinde bulunduğu kurumları, yapıları ve sistemleri de değiştirmiştir. Bu değişimin en açık görüldüğü alanlardan birisi de eğitimidir.

Dijitalleşme ile birlikte eğitim sürecinde yöntem, araç gerek ve materyallerde teknolojiye uyumlu yenilikler olmuştur. Eğitimin içinde dijitalleşme süreciyle birlikte dersler daha görsel, daha somut bir hal almıştır (Dursun, 2019). Özellikle erken çocukluk eğitiminde teknolojinin yoğun kullanılması beraberinde birçok tartışmayı getirmiştir. Çocukların yaşlarının küçük olması onları teknolojinin faydalarından çok zararlarına karşı açık hedef haline getirmiştir. Çocukların evde ve okulda maruz kaldığı ekran süreleri, buna bağlı olarak ortaya çıkan dikkat eksiklikleri, obezite gibi problemleri beraberinde getirmiştir (Barron ve diğ., 2009; Lindeman ve diğ., 2021). Ebeveynlerin ve eğitimcilerin teknolojinin zararları konusundaki çaresizlikleri erken çocukluk eğitiminde teknolojiyi kullanma sorunsalını ortaya çıkarmıştır. Erken çocukluk eğitiminde teknolojinin olması gerektiğini savunan görüşe göre çocuklar zaten bu teknolojinin içinde doğuyor ve er ya da

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, ikaya@fsm.edu.tr

Teknolojiden çocukları tamamen soyutlamak yerine belli kurallar çerçevesinde çocukları bu teknolojinin içinde büyümelerini sağlamaktır. Amerikan Pediatri Derneği de bu yaklaşıma benzer bir düşünceyi benimsemiştir. Buna göre ilk 2 yıl çocukları ekrandan uzak tutarak 3 yaşından itibaren de faydalı içeriklerle bu sürenin artırılacağı görüşündedir

geç bu teknoloji ile karşılaşacaklarından çocukları dijital teknolojiden uzak tutmayı akan bir sunun önüne set çekmeye benzeterek bu konudaki değişim ve dönüşümün kaçınılmaz olduğu görüşündedirler(Crisostomo ve Reinertsen, 2020; Kadan ve Aral, 2018; Reeves ve diğ., 2017). İkinci görüş kesinlikle çocukları teknolojiden uzak bir şekilde yetiştirmek gerektiği görüşüdür. Bu yaklaşım teknolojinin çocuğa vereceği faydadan çok zararı ele alarak ortaya atılmış bir görüştür. Teknolojiyi çocuğun hayatından tamamen uzak tutulması gerektiğini savunan görüşün temelinde bu bireylerin kendi yaşamlarındaki çocukluklarına bir özlem olabilir. Kuşak farkından dolayı teknolojik aletlerden uzak bir çocukluk geçiren bu nesil kendi çocukluklarında olduğu gibi çocukların doğal ortamda ve sosyal ilişkilerin yoğun olduğu aile ortamında büyümeleri gerektiğini savunmaktadır(Crisostomo ve Reinertsen, 2020; Sapsağlam, 2018). Bu noktada bu görüşün göz ardı ettiği bir gerçek var ki oda teknoloji ile birlikte bireylerin yaşam koşulları, kültürleri, oyunları ve oyuncakları da ciddi bir değişim ve dönüşüme girmesidir. Hızlı şehirleşme ile birlikte çocukların oyun alanları daralıp betonlaşırken, oyun formları da değişmiştir. Yeni kuşak bir önceki kuşağın oynadığı doğayla iç içe oyunların yerine teknolojik materyallere mahkum edilmiştir. Teknolojinin çocuğun hayatında ne kadar olması gerektiği konusunda diğerlerine göre daha orta yolu bulan başka bir görüş vardır. Bu görüş aslında bu iki görüşün sentezi gibidir. Teknolojiden çocukları

tamamen soyutlamak yerine belli kurallar çerçevesinde çocukları bu teknolojinin içinde büyümelerini sağlamaktır. Amerikan Pediatri Derneği de bu yaklaşıma benzer bir düşünceyi benimsemiştir. Buna göre ilk 2 yıl çocukları ekrandan uzak tutarak 3 yaşından itibaren de faydalı içeriklerle bu sürenin artırılacağı görüşündedir(Gündoğdu ve diğ., 2016; Kadan ve Aral, 2018; Sullivan ve Bers, 2016). Bu noktada da eğitimcilerin ve ebeveynlerin aklına şu soru gelmektedir. Nasıl faydalı içerik? Çocuklara ne izletelim? İçerikleri seçerken hangi kriterlere dikkat edelim? Faydalı içerikleri nereden ve nasıl bulabilirim? Çoğu zaman ebeveynler ve öğretmenler için bu soruların cevaplarını bulmak çok kolay olmamaktadır. Özellikle çocuğun seviyesine uygun eğitici ve faydalı içeriğe sahip, çizgi film, dijital oyun ve app uygulamaları bulmak yeni bir yazılım oluşturmak kadar zor bir süreç olabilmektedir. Özellikle bu uygulamaların dillerinin İngilizce ve mevcutlarının da farklı kültürlere göre oluşturuldukları düşünüldüğünde ebeveynler ve eğitimcilerin yaşadığı problemler daha çetrefilli bir hal alabilmektedir. Erken çocukluk eğitiminde ebeveynler ve eğitimciler çocukların teknoloji kullanımlarında şu hususlara dikkat etmeleri çocuğun sağlıklı bir teknoloji okuryazarı olması açısından önemlidir.

- Ebeveynler ve eğitimciler çocuklara doğru model olmalıdır.
- Sanal ortamın zararları, normal hayatta olduğu gibi sanal ortamda da kötü niyetli kişilerin olabileceği ve bunların yaklaşımları ile ilgili çocukla konuşulmalıdır.
- Sanal ortamda anne babadan izinsiz kişisel bilgiler ve banka bilgilerinin verilmeyeceği ile ilgili konuşulmalıdır.
- Yazılım filtreleri ve ekran sürelerini kontrol edici yazılımlar kullanılmalıdır.
- Dijital medyadan öğrendiklerini yaşamında nasıl kullanacağı konusunda çocuklara yardım edilmelidir.

- Dijital araçların kullanım amacı çocukları meşgul etmek ve sessiz olmalarını sağlamak yerine öğrenmelerini sağlayıcı ve gelişimlerini destekleyici olmalıdır.
- Çocuklar tek başına dijital medya aracı ile başbaşa bırakılmamalıdır.
- Çocuğun kullandığı televizyon ve bilgisayar programları ve internetin içeriği çocuktan önce ebeveynler ve eğitimciler tarafından görülmelidir.
- 2 yaştan küçük çocuklara ekran izletilmemelidir.
- Çocuğu erken yaşta teknoloji ile tanıştırma konusunda acele edilmemelidir.
- Yatak odalarında, yemek zamanlarında ebeveyn-çocuk oyun sürelerinde medya aracı kullanılmamalıdır.
- Medya aracını çocuğu avutmak ve sakinleştirmek için kullanmamalıdır.
- Hızlı akan programlardan, dikkat dağıtıcı ve şiddet içeren içeriklerden kaçınılmalıdır.
- Uyumadan bir saat önce çocuklarınıza medya izletilmemelidir.
- Medya araçlarına çocuğun internetsiz oynayabileceği oyunlar ve programlar kurulabilir. Çocuk bu oyunları ve programları kullanırken internet kapatılmıdır (Barron ve diğ., 2009; Crisostomo & Reinertsen, 2020; Lindeman ve diğ., 2021; Radesky ve diğ., 2014; Sapsağlam, 2018; Walter-Laager ve diğ., 2017).

Sonuç olarak dijital medya araçları doğru kullanıldığında olağanüstü bilgi kaynaklarıdır. Yasaklamak yerine uygun içeriklerle ve sürelerde çocuklara doğru kullanım yollarının öğretilmesi önemlidir. Hiçbir yazılım ve filtre yüzde yüz korumayı garanti etmeyeceğinden çocuklarla dijital medya araçlarındaki tehditler ve riskler hakkında konuşulmalıdır.

Kaynakça

- Barron, B., Martin, C. K., Takeuchi, L., & Fithian, R. (2009). Parents as Learning Partners in the Development of Technological Fluency. *International Journal of Learning and Media*, 1(2), 55-77. <https://doi.org/10.1162/ijlm.2009.0021>
- Crisostomo, A. T., & Reinertsen, A. B. (2020). Technology and sustainability for/in early childhood education and care. *Policy Futures in Education*, 18(4), 545-555. <https://doi.org/10.1177/1478210320921691>
- Dursun, C. (2019). Ebeveynlerin Çocuklarını Sosyal Medyada Teşhiri : Çocuk Hakları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 195-208.
- Gündoğdu, Z., Seytepe, Ö., Pelit, B. M., Doğru, H., Güner, B., Arıkız, E., Akçomak, Z., Kale, E. B., Moran, İ., Aydoğdu, G., & Kaya, E. (2016). Okul Öncesi Çocuklarda Medya Kullanımı. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 6-10. <https://doi.org/10.30934/kusbed.358563>
- Güneş, G. (2020). Is the digitalization of play technological mutation or digital evolution? *Early Child Development and Care*, 192(4), 638-652. <https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1787402>
- Kadan, G., & Aral, N. (2018). Okul öncesi dönem çocukların medya kullanım düzeylerin incelenmesi. *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies*, 2(2), 51-55.
- Lindeman, S., Svensson, M., & Enochsson, A. B. (2021). Digitalisation in early childhood education: a domestication theoretical perspective on teachers' experiences. *Education and Information Technologies*, 26(4), 4879-4903. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10501-7>
- Radesky, J. S., Kistin, C. J., Zuckerman, B., Nitzberg, K., Gross, J., Kaplan-Sanoff, M., Augustyn, M., & Silverstein, M. (2014). Patterns of mobile device use by caregivers and children during meals in fast food restaurants. *Pediatrics*, 133(4), 843-849. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-3703>
- Reeves, J. L., Gunter, G. A., & Lacey, C. (2017). Mobile learning in pre-kindergarten: Using student feedback to inform practice. *Educational Technology and Society*, 20(1), 37-44.
- Sapsağlam, Ö. (2018). SOCIAL MEDIA AWARENESS AND. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 9(31), 728-746.
- Sullivan, A., & Bers, M. U. (2016). Robotics in the early childhood classroom: learning outcomes from an 8-week robotics curriculum in pre-kindergarten through second grade. *International Journal of Technology and Design Education*, 26(1), 3-20. <https://doi.org/10.1007/s10798-015-9304-5>
- Walter-Laager, C., Brandenburg, K., Tinguely, L., Schwarz, J., Pfiffner, M. R., & Moschner, B. (2017). Media-assisted language learning for young children: Effects of a word-learning app on the vocabulary acquisition of two-year-olds. *British Journal of Educational Technology*, 48(4), 1062-1072. <https://doi.org/10.1111/bjjet.12472>

Melek ALTUNEL

Türkiye ve Dünya da Okul Öncesi Eğitim ve Kalkınma İlişkisi

Giriş

Eğitim “varolan yeteneklerin ve ilgilerin geliştirilmesi ile ihtiyaç olan bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte bu beceri işlev hale getirerek bireyleri hayata uyum sağlayacak hale getirme ve kendileri ile birlikte toplumun mutluluğuna da katkı sağlayarak meslek edinmesini sağlamak olarak tanımlar”(MEB,1973). Eğitim sistemleri, ülkelerin ihtiyaçlarını giderebilecek bireylerin yetiştirilmesini amaçlamaktadır(Doğan,2015).

Küçük çocukların eğitilmesi fikri dünyada eski çağlara kadar gitmektedir(Üstünoğlu,1987;-Dirim, 2004). Başlangıçta kurulan çoğunlukla muhtaç, yetim çocukların eğitimini öncelik sağlıyordu. Avrupa’da ve İngiltere de ortaya çıkan

“Endüstri Devrimi” ile aileler şehir merkezlerinde çalışmaya başlarken çekirdek aile de oluşmaya başlamıştır. Anne baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile çocuk bakımı, beslenmesi ve korunması konusunda sorunlar ortaya çıkmış ve çözüm için arayışlara girmiştir. Almanya’dan Frobel, İngiltere’den Owen ve Montessori okul öncesini İtalya’da eğitiminin temelini olarak görür(Arslan, 2008; Dirim, 2004). Emile adlı eseriyle J. J. Rousseau Avrupa’da küçük çocukların eğitilmesi için özel okullar açılması fikri toplum üzerinde etkisi önemlidir. Bu kurumlara Fransızca “creche-beşik” olan, Almanyaca “Kindergarten” olan çocuk bahçesi” olarak adlandırılmıştır(Dirim, 2004).

Ülkemizde ise Milli Eğitim bakanlığının temel hedeflerine bakıldığında; “temel davranış ve değerlerin kazandırılması hususunda, bütün bireyleri: Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan ve insan haklarına saygılı yurttaşlar yetiştirmek” ifadesi, “Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş, bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” ifadesi almaktadır(MEB, 1973).

Okul öncesi eğitimin temel amacı, bireyin bilişsel, duyuşsal, psikomotor becerilerinin gelişmelerinin sağlanmasıdır(Zembat, 2005). Yapılan araştırmalara göre öğrencilerin okuldaki performanslarının iyi olmasında, okul öncesi eğitimin destekleyici olduğunu görülmüştür(Tekiner, 1997). Okul öncesi eğitim çocukların başarılarını ortaya çıkarıp daha yüksek noktaya çıkarmaya, üst öğretim programlarında başarının arttırmada etkili olması yönünden önemlidir (Sucuka 2004).

Erken çocukluk olarak tanımlanan okul öncesi dönem bireyin beyin gelişiminin en önemli ve en hızlı gelişim gösterdiği zamanıdır. Bu evrede, çocuklar çevre ve onları çevreleyen insanlar ta-

Okul öncesi dönem çocuğun hayatının ilk basamağıdır. Bu dönemde, çocuk temel alışkanlıklarını ve becerileri elde ederek kişisel becerilerini geliştirmekte, zihinsel becerilerini geliştirmekte ve elde ettiği öğrenme deneyimleri ile sosyalleşmektedir. Bu süreçte çocuğa verilen eğitim imkanları, çocuğun gelecekteki hayata uyum hazırlıklı olmasında önemli rol oynamaktadır(Oktay, 2007).

rafından büyük ölçüde etkilenir. Erken çocukluk bakımı ve eğitimi (ECCE) ilköğretim için hazırlıkla sınırlandırmak yanlış olur. Bu dönemde yaşam boyu öğrenme ve refah için sağlam ve geniş bir temel oluşturmak için çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel gereksinimlerinin tamamını içerir. ECCE, gelecekteki vatandaşları önemseyici, yetenekli ve sorumlu bireyler yetiştirme fırsatı sunar(Unesco,2018).

Yapılan araştırmalarda, yetişkinlikteki oluşmuş kişilik yapısı inanç ve değer yargıları çocukluk yıllarında kazanılan davranışlarından gelmektedir(Oğuzkan,Oral,2003). Bu da okul öncesi eğitimin bireyin gelecekteki yapısını önemli ölçüde etkileyebileceğini göstermektedir.

Kundakçı (2013), okul öncesi eğitimi çocukların, zengin bir uyarıcı ortam sunan, gelişim düzeylerini dikkate alan, planlı, etkili, çocuğa ulusal ve uluslararası kültürel değerlerin verildiği, bir ortam olarak tanımlamaktadır(Zembat, 1999). Kısacası okul öncesi eğitimin amacı: bireyin fiziksel bilişsel, duyuşsal, sosyal, ve dil yönünden geliştirip, desteklenerek ilkokula hazırlamak şeklinde ifade edilebilir.

Bireyin beyin oluşum sürecinde, sinirsel bağlantılar genler ve yaşam deneyimleri ile şekillenir yani iyi beslenme, konuşma, oyun kurma ve uyuma, bakıcıların olumlu ilgisi gibi Bu fiziksel oluşum ve beslenmenin birleşimi bir çocuğun geleceğinin temelini oluşturur (Unicef, 2017).

Okul öncesi eğitimde kaliteli eğitim çocuğun yaşantısının temelini oluşturur. Okul öncesi eğitimin çocuğun geleceğine yönelik birçok duygusal, fiziksel sosyal ve bilişsel yönden ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Ancak dünya genelinde okul öncesi yaşındaki çocukların hemen hemen yarısı olan 175 milyondan fazla çocuk okul öncesi eğitime kayıtlı değildir. Erişim imkanına sahip olan çocuklar için yetersiz eğitimciler, kalabalık ortamlar ve uygun olmayan müfredat, eğitimin kalitesini düşürmektedir. Erken çocukluk eğitimi kalitesinin sağlanamaması, çocuklarının geleceklerini tam potansiyellerine ulaşma fırsatlarını sınırlar. Ayrıca ülkelerin geleceklerini sınırlandırmakta, eşişsizlikleri artmasına ve barışçıl, müreffeh toplumları teşvik etmek için gereken insan sermayesini gelişimini sınırlandırmaktadır (Unicef,2017). Yapılan araştırmalar okul öncesi eğitimin kalkınmayı olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Okul öncesi dönem çocuğun hayatının ilk basamağıdır. Bu dönemde, çocuk temel alışkanlıklarını ve becerileri elde ederek kişisel becerilerini geliştirmekte, zihinsel becerilerini geliştirmekte ve elde ettiği öğrenme deneyimleri ile sosyalleşmektedir. Bu süreçte çocuğa verilen eğitim imkanları, çocuğun gelecekteki hayata uyum hazırlıklı olmasında önemli rol oynamaktadır.

Kaytak (2005) tarafından yapılan okul öncesi eğitimin maliyetleri ile faydalarını kıyaslayan çalışmasında, okul öncesi eğitimin fayda maliyetinin 6-7 katı olduğu görülmüştür.

Doğru zamanda ve doğru müdahaleler kalkınmayı destekleyebileceği gibi nesiller arası eşişsizlik açığı azaltabilir, döngüsünü kırabilir ve her çocuk için hayata adil bir başlangıç sağlayabilir. Yoksulluğa doğmuş bebekler için, erken müdahale etmek, beyin hızla geliştiğinde, zararı tersine çevirebilir ve zihinsel kapasitenin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Özel eğitime muhtaç çocuklar için, tüm çocuklar için mevcut olan birey, aile ve toplum hizmetlerine erişimlerini sağlayabilir (Unicef,2017).

Okul öncesi eğitim "0-66 aylık dönemi kapsamaktadır. Bireyin fiziksel ve zihinsel gelişim sürecinin en yoğun dönemlerden biri olan okul öncesi eğitimidir. Yapılan araştırmalar okul öncesi dönemde verilen eğitimlerin çocuğun sonraki eğitim hayatında öğrenme becerilerini etkili bir biçimde değiştirdiğini kanıtlamaktadır(Fidan ve Erden, 1993). Yine okul öncesi eğitim bireylerin, kendilerini ifade edebilme becerilerinin gelişmesinde, öz kontrollerinin gelişimini sağlayan, toplumu oluşturan temel unsurlar doğrultusunda geliştiren planlı bir eğitim sürecidir(Yılmaz, 2003). 30 Eylül 2012 tarihinden itibaren 37-66 ay arasındaki çocukların uygulama sınıflarında veya anaokulunda, 48-66 ay arasındaki çocukların ise okul öncesi eğitimi anasınıflarında almaları sa-

“Beş yaş okullaşma oranının kısa vadede %100 ulaştırılması için gerekli fiziki beşeri ve mali kaynaklar sağlanmalıdır. Ayrıca 3-4 yaş içinde eğitime erişim imkanları artırılmalıdır daha erken yaşlarda (0-3 yaş) bütüncül kap, kapsayıcı ve entegre bir yaklaşımla erken çocukluk eğitimine ve bakım hizmetlerine erişim sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır”

ğlanmıştır. Eski sisteme göre okul öncesi eğitime 37-72 ay arasındaki çocuklar gidebiliyorlardı. (Meb,2012).Yeni sistemde okul öncesi eğitime 36 ayını tamamlamış çocuklar başlayabilecek ancak zorunlu olan temel eğitime başlama yaşı 72 aydan 66 aya inmiştir.

“Bağımsız ana okulları olarak okul öncesi eğitim kurumu oluşturulabileceği gibi, ilköğretim okullarına bağlı ana sınıfları olarak (ihtiyaç görülen yerlerde), bağımsız örgün ve yaygın eğitim kurumlarının bünyesinde anaokulları, anasınıfları olarak veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı olan uygulama sınıfları da açılabilir. Okul öncesi eğitimin amacı; bireyin duygusal, bedensel, zihinsel gelişimini ve iyi, doğru davranışlar kazanmasını, onların bir üst eğitim basamağına hazırlanmasını, koşulları elverişsiz olan çevrelerden gelen çocuklar için de ortak bir yetişme ortamı sağlanması, türkçenin doğru ve güzel konuşulmasını sağlamaktır”(Meb, 2017-2018).

“19. Milli Eğitim Şurası Kararlarında okul öncesi eğitim programında oyunun esas şekilde yer verilmesi, programda öğrencilere değerler eğitiminin verilmesi, okul öncesiyle birlikte ilgi ve yeteneklerin gelişiminin takip edilmesi, okul öncesi eğitim ile ilkokulda kullanılan materyaller, kullanılan metinlerde kendi kültürümüze ait masal, hikaye, fabl, şiir vb. müfredata alınması, okul öncesi eğitimde, geliştirilen programlarda kişilik

ve özgüven gelişimini sağlayacak çalışmaların olması, düzeylerine uygun spor etiklerine verilmesi, okul öncesi eğitimde uygun enstrümanlarla Türk müziği çalışmalarına yer verilmesi, öğretim programlarında üretebilme becerilerinin geliştirilmesine yönelik kazanımlara yer verilmesi, Türkçe'nin doğru ve düzgün bir şekilde konuşulmasının sağlanması, okul öncesi eğitimde tekli öğretime geçilmesi önerileri kabul edildi”(Meb,2014). 19. Milli Eğitim Şura kararlarına baktığımızda okul öncesinde ne olmalı sorusuna cevap verirken nasıl sorusunun cevabının olmadığı görülmüştür. Ayrıca değerler eğitimi verimeli maddesinde hangi değerlerin verilmesi gerektiği konusu üzerinde durmaya çok geniş bir çerçevede olması, sınırların belirsizliği programların işlevliğini zorlaştırmaktadır. Ayrıca %66 okul öncesi okullaşma oranı mevcutken tek devreye indirme hedefinden ziyade çocukların okullaşma oranlarının değerlendirilmesinde yarar vardır.

20. Milli Eğitim Şurası'nın ana başlıklarından birisi olan temel eğitimde fırsat eşitliğinin artırılması başlığı altında “beş yaş okullaşma oranının kısa vadede %100 ulaştırılması için gerekli fiziki beşeri ve mali kaynaklar sağlanmalıdır. Ayrıca 3-4 yaş içinde eğitime erişim imkanları artırılmalıdır daha erken yaşlarda (0-3 yaş) bütüncül kap, kapsayıcı ve entegre bir yaklaşımla erken çocukluk eğitimine ve bakım hizmetlerine erişim sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır” maddesi yer almaktadır. Ancak okul öncesi seviyesinde çocuklara din, ahlak ve değerler eğitimi verilmesi ilişkin maddeye yönelik henüz çalışma yapılmadığı gözlenmiştir.

1980'lerde ülkemizde Erken Geliştirme Projesi olarak gerçekleştirilen okul öncesi eğitim ile ilgili uygulanan programda alt sosyo-ekonomik ve yetersiz eğitilmiş anneleri olan çocukların aileleri odak alınmıştır. 20 yıl sonra bu programa katılmayan ailelerin çocukları ile eğitime katılan ailelerin çocukları karşılaştırıldığında eğitimi alan ailelerin çocuklarının üst seviyede eğitim aldıkları ve daha iyi meslek, iş imkanlarına

ulaştıkları tesbit edilmiştir(Kağıtçıbaşı vd, 2005). Ülkemizde zorunlu eğitim çağındaki öğrencilere kitapların ücretsiz verilirken okul öncesi çocukların eğitimlerine bu destek verilmemektedir. Alt sosyo-ekonomik durumda olan anne babalar mevcut masrafları karşılayamadıkları için okul öncesi eğitime çocuklarını yönlendirmemektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi alt sosyo-ekonomik gruplara yönelik Erken Geliştirme gibi projelerin geliştirilmesi eşitsizliklerden dolayı yetersiz eğitim alan çocuklara fırsat oluşturabilir. Okul öncesi oranını arttırmak için velilere alternatifler sunulması anne babaların okul öncesi tercihlerine yönlendirmesine neden olabilir. Bununla birlikte özellikle çalışmayan annelerin çocuklarına yönelik Hollanda örneğinde yapılan uygulamalarda yararlı olabilir. Çocukların hafta içi günlük bir saat okuldaki etkililiklere katılması, sorumluluk becerisini geliştirecek, oyun kurma ve devam etme becerilerini arttıracaktır.

2023 eğitim vizyonu belgesinde kırsal kesimde düşük nüfusun olduğu yerde yaşayan çocuklara alternatif erken çocukluk eğitim modelleri uy-

gulanması hedeflenmektedir ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelere materyal yardımı yapılması öngörülmektedir(Meb,2018). Bu çalışmayla alt sosyo-ekonomik durumda olan ailelerin çocuklarına teşvik olması beklenebilir. Bu ailelere masrafları ek yük getirmektedir.

Eğitimde Reform Girişimin (ERG; 2011) yaptığı bir araştırmada 2009 yılında Türkiye'den PISA sınavına katılım sağlayan 15 yaşındaki öğrenciler arasında okul öncesi eğitimi alanların sınavda aldıkları puanı, hiç okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin ortalamasına göre 42 puan daha fazla puan aldıkları tesbit edilmiştir.

Yine 2015 yılında PISA sınavına giren öğrencilerden okul başarısına etkisi izlendiğinden de okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin alan öğrencilere göre fen başarı durumlarının daha düşük olduğu görülmektedir. PISA 2015 raporuna göre Türkiye'de 1-2 yıl arasında okul öncesi eğitim alan öğrenciler, almayan öğrencilere göre 17 puanlık daha yüksek performans göstermişlerdir. Bu anlamlı

bir farktır. Benzer sonucu TİMS Ulusal Fen ve Matematik Ön Raporunda da görmek mümkündür. TİMS raporuna göre OECD'de en az 1 yıl okul öncesi eğitimi alan çocuklar alamayan çocuklarda yüksek performans sergilemişlerdir. İstatiksel olarak öğrenciler arasındaki anlamlı farklılık vardır(Meb, 2015).

Okul Öncesi Eğitimde Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (resmi+özel)			
Eğitim Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci
2017-2018	10.073	45135	1.501.088
2018-2019	10.669	51143	1.564.813
2019-2020	11.485	56218	1.629.720
2020-2021	10.552	52461	1.225.981

Ülkemizde 2020-2021 eğitim öğretim yılında yaklaşık 18 milyon 85 bin 943 öğrenci ve 1 milyon 112 bin 305 öğretmen eğitim öğretime başlamıştır. Açık öğretim öğrencileri, resmi ve özel okullarda buna dahildir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim öğretim 2019-2020 yılsonu örgün eğitim elde edilen istatistik verilerine göre, Buna göre okul öncesi öğrenci sayısı 1 milyon 629 bin 720 öğrenci 98 bin 825 öğretmen eğitim vermiştir.

2020-2021 yılsonu örgün eğitim elde edilen istatistik verilerine göre, okul öncesi eğitim öğrenci, öğretmen ve okul sayıları ve okul türlerine göre azalış gösterdi. Buna göre okul öncesi öğrenci sayısı 1 milyon 225 bin 981 öğrenci, 52 bin 461 öğretmen eğitim vermektedir. Son iki yıl karşılaştırmasına baktığımızda süreç içerisinde artış gösteren öğrenci sayısının azalma gösterdiği görülmüştür. Öğrenci şeylerin azalması Pandemiden dolayı yaşanan aksaklıklardan kaynaklanabilecek düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde okul öncesi eğitim zorunlu değildir. OECD'ye üye ülkelerde okul öncesi eğitime katılma oranı zorunlu olmamasına rağmen yüksektir. Okul öncesi eğitimin yüksek olması ile ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasında doğru orantılı bir ilişki görülmektedir. Burada ülkelerdeki kadın çalışma oranlarını yüksek olması önemli etken-

lerden birisidir. Bu doğrultuda okul öncesi eğitimin oranının zorunluluktan ziyade gelişmişlik göstergesi olduğu gözlenmektedir.

Ülkemizde okul öncesi eğitim oranlarının yükselişte olduğu ancak gelişmiş ülkeler düzeyinde olmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki olarak hizmetiçi eğitimlerle desteklenmesi, 2023 eğitim vizyon belgesinde 5 yaş çocukluk eğitiminin zorunlu olması hedeflenmektedir(Meb,2018). Hedeflerin sürece dağıtılması uygulanabilirliğini sağlayacaktır.

Çalışan anne sayısının az olduğu bölgelerde okul öncesi oranının az olduğu görülmektedir. Buradan da okul öncesinin maalesef çocuğu bakım ile sınırlı olduğu yaygın düşüncelerden biridir. Okul öncesi eğitimin çocuğun bilişsel yönden desteklenmesi, dil becerisinin gelişmesi, problemlerle başa çıkma becerilerinin geliştirildiği ortamlar olduğu görülmesi gerekmektedir. Toplum bu konuda bilinçlendirilmesi, yerel yönetimlerin bu eğitimlere katkıda bulunmasına fırsat verilmesi, medyanın toplum bilincinin artırılması konusunda destek vermesi toplumsal bilincin oluşumunu arttıracaktır.

Pandemi sonrası döneminde çocukların sosyal becerilerinin gelişmesi daha da önem kazanmıştır. Mevcut öğrenme kayıpları ile birlikte sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişiminin kendi yaşı seviyesine ulaşması için okul öncesi eğitimin önemi daha da ortaya çıkmıştır.

20. Milli Eğitim Şûrasında eğitimde fırsat eşitliği başlığı ile yapılan toplantıda okul öncesi eğitimin temel eğitim içerisinde yer aldığı görülmüştür. Alınan kararlar doğrultusunda milli eğitim bakanlığının faaliyetlerine yönelik rapor sunduğu görülmüştür. Raporda nicelik olarak artışlar verilirken eğitimin içeriğinin zenginleşmesi, uygulanan eğitim programlarının tekrar düzenlenmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Ancak tavsiye kararı niteliğinde olan okul öncesi eğitimde din ahlak ve değerler eğitimine

yönelik çalışmalar sonrasında yayınlanan raporlarda yer almamaktadır. Öğrenci sayılarının, öğretmen sayılarının, okul sayılarının artmasına alınan tavsiye kararına yönelik çalışmaların yapılmasının yanısıra eğitim programının da dini eğitimin verilmesine yönelik düzenlenmesinde yarar olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Arslan D.(2008). Okul Öncesi Eğitimde Reggio Emilia Yaklaşımı, <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4371/59790> Erişim Tarihi: 20.06.2022.
- Dirim, A. (2004). Okul Öncesi Eğitimi. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Doğan,S.(2015). Cumhuriyet Döneminde Türkiye Nüfusunda Meydana Gelen Değişimler ve Okul Öncesi Eğitim Sistemine Yansımaları (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- ERG (2012). 4+4+4 Düzenlemesiyle Neler Değişti? Yeni Eğitim Sistemine Geçiş Nasıl İzlenmeli?. Eylül 2012.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Sunar, D., Bekman, S. & Cemalcılar, Z. (2005). Erken Müdahalenin Erişkinlikte Süren Etkileri. AÇEV: İstanbul.
- Kaytak, M.(2005).Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Fayda Maliyet Analizi. İstanbul: AÇEV Vakfı.
- Kundakçı, S. (2013). Tokat İli Örneğinde Zorunlu Okul Öncesi Eğitim Pilot Uygulamasının.
- MEB, 1973. Milli Eğitim Temel Kanunu, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html (25.04.2022).
- MEB. (2016). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015/2016. <https://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2015-2016/icerik/232> Erişim tarihi: 20.06.2022.
- Oğuzkan, Ş. & Oral, G.(1992). Okul Öncesi Eğitim. İstanbul: Oğul Matbaacılık.
- Sucuka, N. (2004). Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı, İstanbul Ocak 2004, <http://www.erg.sabanciuniv.edu/iok2004/>, Erişim tarihi: 09.03.2014.
- Tekiner, Ö. (1997). Okul Öncesi Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. Okulöncesi Eğitim Sempozyumu (30–31 Mayıs 1996, Ankara). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Üstünoğlu Ü. (1987). Okulöncesi Öğretmenlerinin Uzaktan Öğretim Yöntemi İle Yetiştirilmesine Yönelik Program Modeli. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 220 Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:107 Eskişehir.
- Yılmaz, N. (2003), “Türkiye’ de Okul Öncesi Eğitimi”. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Zembat, R. (1999). Okul Öncesi Eğitimde Program. Okul Öncesi Eğitimde Temel Konular. Öğretmen El Kitabı. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Zembat, R. (2005). Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular. İstanbul: Morpa Yayınları.”
- UNICEF, (2017)<https://www.unicef.org/media/51746/file>. Erişim Tarihi:09.05.2019.
- MEB (2014). 19. Milli Eğitim Şurası Kararları, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf. Erişim Tarihi:25.06.2022.
- MEB (2018) 2023 eğitim vizyonu. https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_Egitim%20Vizyonu.pdf. Erişim Tarihi:07.06.2022.
- Unesco(2018). (<https://en.unesco.org/themes/early-childhood-care-and-education>). Erişim Tarihi:09.06.2022.
- MEB (2012). 12 Yıl Zorunlu Eğitim Sorular– Cevaplar. https://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf Tarihi:25.06.2022.

M. Emin ÇAY*

Eğitimde Dijitalleşme

Özet

Dijitalleşme, sahip olunan bilgilerin teknolojik fırsatların kullanılmasıyla teknolojik aletler tarafından kullanılabilir hale gelmesidir. Dijitalleşmenin amacı, sahip olunan tüm bilgilere anında erişim sağlanmasıyla kişilerden bağımsız bir halde örneğin e-öğrenmeyle istenilen bilgi bireysel olarak ulaşım imkânı sunmasıdır. Dijitalleşme insanların bilgiye ulaşmasındaki birçok engeli kaldırdığı gibi harcanan zamanı en aza indirerek maliyetin düşmesini sağlamaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle insanların hayatında yaşadıkları problemlerin en aza inmesi dijitalleşmeyi başlatmış ve değerli görülen alanların içine

dâhil edilmiştir. Eğitimde dijitalleşme ise eğitim içerisine sadece teknolojik aletlerin getirilmesi veya uyarlanmasıyla ziyade eğitimin hedef kitlesine ve eğitimin temel amaçlarına daha faydalı hizmetler sunabilmektir. Eğitimde dijitalleşme sayesinde öğrencilerden temel olarak iletişim becerilerini, yaratıcılıklarını, ortak paydada buluşabilme ve iş birliği yapabilmelerini, kritik düşünebilme becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi temel amaç edinilmiştir. Bu bölümde Dijitalleşmenin tarihsel bir gelişimiyle eğitimsel boyutunu açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme ve e-öğrenme

* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Giriş

Eğitim insan hayatında her zaman bir yeri olan ve bu yer insan alışkanlıkları ve yaşam standartlarıyla sürekli değişen bir durumda olan bir disiplindir. Yaşadığımız yüzyılın sahip olduğu teknolojik üretkenlik ile bilgi her an ulaşılabilir halde gelmiştir. Teknolojinin insan ihtiyaçlarına cevap verir ve bir çözüm bulur maksadında olması insanın içerisinde ilk günden beri var olan merak duygusuna da cevap verebilmesi için eğitim içerisindeki yeri her zaman ayrılmıştır. Eğitim içerisinde seneler önce teknolojik yeterlilikle sadece okuma kitaplarının varlığıyla sahip kalınmamış teknolojinin gelişmesiyle sanal ve artırılmış gerçeklik, dijital oyunlar ve robotik kotlama gibi yeterlilikler eklenilmiştir. Eğitim içerisindeki dijitalleşmenin yeri teknolojik fırsat, inovasyon ve yeterliliklerle eğitimde sahip olduğu yerde eğitim ve öğretimde etkisini artırmaya devam edecektir.

Eğitimde dijitalleşme, eğitim masraflarını da beklenir hale getirmektedir. Teknolojinin en özünde insanlar tarafından hayatın kolaylaştırılması amaçlı yaptıkları çalışmaların küreselleşen dünyaya götürülmesi ve dünyanın sağlığını olumsuz etkilediği düşünülse bile eğitimde teknoloji, hem masrafları azaltarak hem de eğitimde kullanılan duyuların sayısını dolayısıyla eğitimde kalıcılığı artırarak teknolojinin insan hayatında oluşturduğu fırsatlara temel örnekler olmaktadır.

Teknoloji insanın sudan, ateşten ve hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan tüm fizyolojik ihtiyaçlardan faydalanması gerekliliğiyle var olmuş ve insan hayatını kolaylaştırması ve insan hayatındaki problemlere kalıcı çözümler bulması neticesinde insanlar arasındaki yerini artırmaya devam etmiştir. İnsanın var olduğu ve merak ettiği tüm alanlara teknolojiyi dahil ederek yaşam fırsatlarını artırmayı hedeflemiştir. İnsanın teknolojiyi dahil etmek isteklerinin en fazla olduğu alanlardan bir tanesi de eğitim olmuştur (BACANAK, KARAMUSTAFAOĞLU, & KÖSE, 2003). Günümüz çağında ise durum teknolojinin getirdikleri tüm fırsatlara insanların erişme hızı

Teknolojinin en özünde insanlar tarafından hayatın kolaylaştırılması amaçlı yaptıkları çalışmaların küreselleşen dünyaya götürülmesi ve dünyanın sağlığını olumsuz etkilediği düşünülse bile eğitimde teknoloji, hem masrafları azaltarak hem de eğitimde kullanılan duyuların sayısını dolayısıyla eğitimde kalıcılığı artırarak teknolojinin insan hayatında oluşturduğu fırsatlara temel örnekler olmaktadır.

ve sahip olma yeterlilikleri dolayısıyla sahip olmamak veya kullanmamak insan hayatına büyük problemler oluşturacaktır. Dolayısıyla teknolojik okuryazarlık insan eğitimindeki yerini daha da etkin hale getirecektir.

İnsan merakına hızlıca ulaşan yapay zekâ, zekânın somutluğundan soyutluğa dönüşmesi durumudur. Yıllarca zekâ üzerinde araştırmalar yapılmasına rağmen artık bilimsel araştırmaların yapay zekâyâ dönmesi temelde var olan merak ve elde olan teknolojik dökümün inovasyonu ve icadıdır. Dolayısıyla yapay zekâ insanlar tarafından yapıldığın zeki olduğu düşünülen hal ve hareketlerin insan tarafından oluşturulmuş cansız bir makinenin yapabilmesidir (PİRİM, 2006). İnsan zekâsının insan bilgisayarın gerçekleştirebiliyorken eğitim içerisinde bu teknolojik fırsatların göz ardı edilebilmesi yaşanan çağa ve teknolojik fırsatlara yeterli önemin verilmemesi demek olacaktır.

Dijitalleşmenin tarihi

İnsanlığın en ilkel haline gidilecek olunursa insan dünyaya ilk geldiğinde avcılık ve toplayıcılıkla hayatını devam ettiren bir canlıyken endüstri devrimiyle elektrik ve buhar makinesi gibi bazı makinelerin icadı ile seri üretime geçilebilecek makineler üretilmeye başlanılmıştır (ER, TURAN,

DİJİTALLEŞME

Dijitalleşme, ulaşılabilir bilgilerin ve var olan kaynaklarınızın bir bilgisayar tarafından okunabilecek şekilde dijital ortama aktarılmasıdır.

TOPLUM 1.0

Avcı ve Toplayıcı Toplum

TOPLUM 2.0

Tarım ve ilk yerleşmeler

TOPLUM 3.0

Endüstri toplumu ve seri üretim

TOPLUM 4.0

Bilgi toplumu, bilgisayarlar ve ağlar

TOPLUM 5.0

Nesnelerin interneti, insan internet etkileşimi

& KAYMAKÇI, 2021). İnsanın hayatında teknolojinin varlığı seri üretim için hazırlanan bu teknolojik aletler sayesinde başlamıştır. Daha sonra bu aletlerin inovasyonu ve yeni teknolojik aletlerin üretimi ile teknolojinin insan hayatındaki yeri artırılmıştır. Daha sonra ise üretim fabrikalarının dönemi için söz gelimi akıllı fabrikaların kurulması ve kullanılan teknolojilerin internet ağına erişimi sağlanmıştır (ÖZSOYLU1, 2017). Dolayısıyla ilk robotik aletlerin üretimi başlamıştır.

İnsan hayatındaki teknolojinin varlığı ve etkililiği kısaca böyle açıklanabilmektedir. Toplum yapısında bakıldığında teknolojinin varlığı günbegün artmıştır. Günümüzde ise hiç gitmediğimiz bir yeri ziyaret edebiliyor, belki adını dahi duymadığımız bir kültürle buluşabiliyor ve tanışabiliyoruz.

Teknolojinin sağladığı bu faydaları eğitime de taşımak teknolojiden çıkarılacak yararı en fazla hale getirmektedir.

Dijitalleşme ve Önemi

Eğitim öncesinden hazırlanmış planlara göre insan davranışlarında oluşan olumlu değişimler oluşturmayı hedefleyen bir süreçtir. İnsan hayatı yine bir süreç olmasıyla birlikte sürekli değişimlere uğramaktadır. Bu dönüşüm insanların bilgiye ulaşabilme hızını ve kullanımını kolaylaştırmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. İnsanlığın tarihi sürecinde endüstri devrimi gibi süreçler insanlığın yaşamını değişime uğratmıştır (ALKAYIŞ, 2021). İlk çağlarda eğitim günümüz anlayışına ters oranla bu kadar yaygın değildi ve o dönemin ayrıcalıklı insanların bir kısmına ulaşabildiği bir süreçti. Bu dönem eğitim 1.0 olarak adlandırılmaktadır. Daha sonraki çağlarda eğitimsel teknolojilerin gelişmesiyle birlikte matbaa eğitime dahil edilmiştir. Rönesans ve reform hareketleriyle birlikte endüstri devrimi eğitime bakış açısını tekrar yenilemiştir. Bu dönem eğitim 2.0 olarak adlandırılmaktadır. Eğitimde kendi kendine öğrenmelerin yapılmaya başlanmasıyla eğitim 3.0'a geçilmiş ve eğitim sürecine internetin etkinliğinin artırıldığı dönem olmuştur. Eğitimde 4.0 olarak adlandırılan dönem ise eğitim içerisine inovasyonun eklenmesi ile gerçekleşmiştir. Bu dönemde eğitim teknolojilerinin tasarımı ve inovatif kullanılması esas alınmıştır. Bu dönemde dijital teknolojilerinin kullanılması, mobilleşme, bulut bilişim gibi yeni yaklaşımların öğrenilmesi esas hedeflerdendir (KOCAMAN-KAROĞLU, BAL-ÇETİNKAYA, & ÇİMŞİR, 2020). Süper akıllı toplum olarak ifade edilen yeni döneme geçilme-

EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME EĞİTİMDE DÖNÜŞÜM

Eğitim 1.0
Tarım toplumunda etkilidir. Bilgi öğretmen tarafından öğrencilere aktarılmasıyla gerçekleştirilir ve eğitim çıktıları ezberletilir.

Eğitim 2.0
Endüstri toplumunda etkilidir. Kullanılacak teknolojinin öğretimi hedeflenir.

Eğitim 3.0
Eğitimde kendi kendine öğrenme başlamıştır. Bilgisayar destekli eğitim artış göstermiştir.

Eğitim 4.0
Eğitimde teknolojinin tasarımı ve inovatif kullanma dönemidir.

Eğitim 5.0
Eğitimde yapay zekanın dahil olmasıyla birbirleriyle iletişim sağlayan makinelerin oluşmasıdır.

- Nesnelerin interneti, Blockchain teknolojisi, Yapay zeka ve Robotik...

siyle de eğitim 5.0 başlamıştır. Toplum için teknoloji bir tehdit olarak algılanmasından çıkarak toplumun teknolojinin faydalarına odaklanılmıştır.

Eğitimde İnovasyon ve Amaçları

Eğitimden beklenen çıktıların alınması için eğitim sürecinin ve öğrenci öğretmen arasındaki

karşılıklı ilişkinin kalitesinin en yüksek seviyede olması gerekmektedir. İnovasyon kelimesi insan zihninde buluş olarak çağrışımlar oluştursa da inovasyon bir buluş demek değildir. İnovasyon var olan bilgilerin kullanılarak daha önceden bilinmeyen bir bilgiye veya tecrübeye ulaşılmasıdır (ÇİFTÇİ & GÜNDÜZ, 2016). Eğitimde inovasyon ve dolayısıyla yaratıcılık ve yenilik bilinci öğrencilere eğitim hayatlarına yeni başlamalarında dahi verilmektedir. Akıllı tahtalar, projeksiyonlar ve bilgisayarlı eğitim öğrencilerin eğitime başladıkları ilk günden itibaren eğitim ve öğretim amaçlarında öğrencilerin en büyük destekçilerinden biri haline gelmektedir. Eğitimin kalitesini ve geri dönüşünü artırmak eğitimde kullanılacak teknolojilerin kalitesi ve kullanılmasında teknoloji okuryazarlığının büyük etkileri sayesinde (BACANAK, KARAMUSTAFAOĞLU, & KÖSE, 2003).

- Eğitim materyallerini daha etkin hazırlanmasını sağlar.
- Problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir.
- Aktif öğrenme fırsatları oluşturur.
- Öğrenci deneyimini yaygın ve aktif eğitime dönüştürür.
- Anlamlı ve etkin öğrenme fırsatı sunar.
- Öğrenim kapasitesi ve öğrenim kalitesini artırmayı ve teknolojik ilerleme için fırsat vermektedir.
- Öğrenci ve öğretmen işbirliği sağlar.
- Tekrarlanabilirlik ve uygulanabilirlik fırsatları sunmaktadır.

Eğitimde Dijitalleşmenin Getirdiği Yenilikler

Teknoloji özünde insan hayatında olan ve insan hayatının her alanında ona yardımcı olan tüm araç ve gereçlerdir (SÜRER, 2020). Bu araç gereçler eğitim alanında da öğrenmeleri hızlan-

dırması, öğretmen öğrenci arasındaki etkileşimi artırması, bireysel öğrenim fırsatı sunması ve öğrencinin etkinleştirilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Teknoloji insan hayatını kolaylaştırdığı gibi eğitimde teknoloji de öğretim materyalleri olarak eğitim çıktılarına ulaşmanın engellerini azaltmaktadır. Hatta zaman aşırı ve yaşam boyu gelişme sağlamaktadır.

Öğrenci ve öğretmenin eğitimde etkililiği ve katılımı, eğitimde kullanılan teknolojilerle ve eğitimde dijitalleşme ile görev ve işlerinde değişimler oluşturmaktadır. Başlı başına teknolojik bir eğitim planlamak ve eğitimde çocukların yüksek yararını gözetebilmek için eğitimde kullanılacak teknolojileri zamanını ve süresini teknoloji okuryazarı olan bir öğretmen tarafından düzenlenmelidir (SAYAN, 2016). İlkel zamanlarda eğitimin çıktıları öğretmen tarafından öğrencilere teslim edilir ve öğrencilerden bu bilgileri ezberlemesi beklenirdi. Eğitime teknolojilerin dahil olmasıyla öğrenme desteklendi ve kolaylaşmıştır (SAYAN, 2016).

Günümüz eğitim planlanmaları içerisinde artık sanal ve artırılmış gerçeklikler, yapay zeka, 3 boyutlu yazıcılar, bilgisayar, televizyon, akıllı tahta ve projeksiyon kullanılmaktadır. Bu tür teknolojik aletlerin sınıf ve eğitim programı içerisinde var olması eğitimde amaçlanan hedeflere ulaşımı kolaylaştırma sağlamakla kalmamakta ve eğitim ortamı haricinde de çocuklara kendini geliştirme fırsatları sunmaktadır. Eğitimde Bilişim Ağı (EBA) Fatih projesiyle birlikte hayatımızda yer almıştır. Akıllı tahtanın ve bu tahtaya destekle kullanın aletlerin sınıf dışı eğitim fırsatı da sunmaktadır. Zengin içeriği ve sıkılmadan fazla zaman geçirebileceği bir platform olmuştur.

Sanal Gerçeklik

Sanal gerçeklik, teknolojinin insan algılamasında getirdiği en büyük yeniliklerdendir. Sanal gerçeklik insan zihninde gerçekmiş hissi oluşturarak sanal ortamda insanlara nesne etkileşimi sunmaktadır (TALAN, 2021). Eğitimde sanal gerçekliğin kullanılması ise oldukça önemli eğitim çık-

Öğrenci ve öğretmenin eğitimde etkililiği ve katılımı, eğitimde kullanılan teknolojilerle ve eğitimde dijitalleşme ile görev ve işlerinde değişimler oluşturmaktadır. Başlı başına teknolojik bir eğitim planlamak ve eğitimde çocukların yüksek yararını gözetebilmek için eğitimde kullanılacak teknolojileri zamanını ve süresini teknoloji okuryazarı olan bir öğretmen tarafından düzenlenmelidir.

tilerin elde edilmesi, zaman ve paranın harcanılmasını mümkün olduğunca istenilen sonuçlara getirmektedir.

Sanal gerçeklik askeri, tıp, mimari, turizm ve fobilerin tedavi edilmesi sürecinde dahi kullanılabilir. Bu alanların dışında eğitim alanında kullanılması ise öğrencilerin içsel motivasyonlarını artırarak onların kendi öğrenmelerine fırsat sunmaktadır (ÇAVAŞ, HUYUGÜZEL ÇAVAŞ, & TAŞKIN CAN, 2004). Eğitimde sanal gerçekliğin kullanılması öğrencilerin eğitim ortamında etkin olmasını sağlayarak onların eğitim ortamındaki elde edinmesi gereken çıktılarını kendi başına ve daha hızlı elde edilmesi fırsatı sunmaktadır.

Artırılmış Gerçeklik

Sanal gerçekliğin bir parçası olan artırılmış gerçeklik, bir görüntünün kullanılması bilgisayar aracılığıyla oluşturulan görüntülerin gerçek hayatta yansımaları görebilme fırsatı vermektedir (TALAN, 2021). Müzeler, cihaz kurulum ve tamiri, lojistik, eğitim, turizm, dekorasyon, inşaat, pazarlama, emlak alışverişi ve oyun gibi alanlarda artırılmış gerçeklik kullanılmaktadır.

Eğitimde dijitalleştirmenin getirmiş olduğu en büyük yenilik ve öğrenme ortamlarından biri olan artırılmış gerçeklik, normal koşullarda insan duyularıyla deneyimlenebilir olmayan bilgilerin

yani ses, görüntü, grafik ve GPS konum bilgisi gibi verilerin birleşimini sağlamaktadır (SOMYÜREK, 2014). Teknolojik okuryazarlığın ve eğitimde teknolojinin öneminden sık sık bahsedildiği, teknolojik çağ olarak isimlendirdiğimiz çağımızın gerekleri olarak yaşam koşullarımızı sürekli değiştirmekte ve geliştirmeliyiz.

Artırılmış Gerçekliğin ve Sanal Gerçekliğin Eğitimde Sağladığı Faydalar

- Eğitimin temelinde var olan bilgi işleme sürecinde daha hızlı çıktılar alınmasını sağlamaktadır.
- Öğrencilerin eğitim ortamında yetenek, beceri ve ilgi alanlarını fark etmelerini sağlayarak onların bireysel gelişimindeki yerini artırmaktadır.
- Artırılmış gerçeklik eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini artırmayı hedeflemektedir.
- Öğrencilerin, öğretim amaçlarını edinirken daha etkin katılım ve eğlenceli bir ortam oluşturma durumunu artırmaktadır.
- Öğrencilerin öğretimde isteklendirme şansı vermektedir.
- Konuların görselleşmesi öğrencilerin zihninde oluşması ve daha kolay bir öğrenim fırsatı oluşturmaktadır.

Eğitimde Bilişim Ağı (EBA)

Fatih projesi ile eğitime dâhil olan EBA, zengin içerik ve eğitici yanı sıra birlikte hem öğrenciyi hem de öğretmeni teknolojik eğitime uyum sağlamalarına ön ayak olmaktadır (SÜRER, 2020). EBA, öğretmen ve öğrencinin okul ortamında buluşup ve birlikte kullanacağı bir platform olmamakla birlikte uzaktan eğitim fırsatı ve olanağı dahi sunabilen eşitlikçi ve yenilikçi bir eğitim platfor-

mudur. Yine aynı zamanda eğitimin en büyük bileşenlerinden biri olan veliyi eğitime davet eden eğitim içerikleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve veli öğrenci etkileşimi artırabilmeleri sağlayan bir yapıya sahiptir.

EBA, teneffüs zamanları sunarak bu süreçte EBA dikkat ve ilgi çekici birçok içeriğe sahiptir. Bunlardan bazıları sanal müze ziyaretleri, okuma kitapları, zihin ve beyin güçlendirici oyunlar, EBA kullanan çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak İngilizce okumalar yapabilecekleri kitaplar ve okul öncesi oyunları mevcuttur. Okulöncesine herhangi bir nedenden dolayı gidemeyen bir öğrenci EBA ile okulöncesi eğitimini aile yönlendirmesiyle EBA tarafından sağlanabilmektedir.

Eğitimde Dijitalleşmenin Getirdiği Teknolojilerin Faydaları

- Zaman ve mekân kavramının genişletilmesi sağlanarak bireylerin yaşam boyu ve zaman ötesi öğrenmelerini gerçekleştirme sağlanması

- Öğrenmenin önündeki maliyeti en aza indirmektedir.
- Öğrencilerin birçok duyu organına hitap etme fırsatı bularak eğitimin kalıcılığını artıracaktır.
- Öğretmen öğrenci arasındaki iletişimi daha sağlıklı kılar.
- Öğrencileri geleceğe hazırlar.
- Sürekli ve kendi kendine gelişim fırsatı sunmaktadır.
- Hata payı ve bilgi kaybı oranını azaltmaktadır.
- Kâğıt kullanımını azaltmaktadır.
- Kritik düşünme, eleştirel bakış açısı, yaratıcılık, iletişim ve işbirliği becerilerini desteklemektedir.

Kaynakça

- ALKAYIŞ, A. (2021). EĞİTİM FELSEFESİ PERSPEKTİFİNDEN DİJİTALLEŞME VE EĞİTİM 4.0. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 221-237.
- BACANAK, A., KARAMUSTAFAOĞLU, O., & KÖSE, S. (2003). YENİ BİR BAKIŞ: EĞİTİMDE TEKNOLOJİ OKURYAZARLIĞI. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 191-196.
- ÇAVAŞ, B., HUYUGÜZEL ÇAVAŞ, P., & TAŞKIN CAN, B. (2004). EĞİTİMDE SANAL GERÇEKLIK. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 110-116.
- ÇİFTÇİ, S., & GÜNDÜZ, S. N. (2016). *EĞİTİMDE İNOVASYON VE YARATICILIK*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- ER, H., TURAN, S., & KAYMAKÇI, S. (2021). TOPLUM 5.0 SÜRECİNİN GELİŞİMİ VE EĞİTİME ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27-66.
- KOCAMAN-KAROĞLU, A., BAL-ÇETİNKAYA, K., & ÇİMŞİR, E. (2020). Toplum 5.0 Sürecinde Türkiye'de Eğitimde Dijital Dönüşüm. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 147-158.
- ÖZSOYLU1, A. (2017). Endüstri 4.0. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 41-64.
- PİRİM, H. (2006). Yapay Zeka. *Yaşar Üniversitesi E-dergisi*, 81-93.
- SAYAN, H. (2016). Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımı. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 67-83.
- SOMYÜREK, S. (2014). *Eğitimde Teknoloji Kuram Ve Uygulama*. Ankara.
- SÜRER, A. G. (2020). EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME ÇAĞI. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 28-34.
- TALAN, T. (2021). *Eğitimde Dijitalleşme Ve Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: EFE AKADEMİ.

Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM*

Çocuklarda Dijital Oyun Bağımlılığı

*“Kuşlar uçar,
Balıklar yüzer,
Çocuklar oynar...”*

Çocuk merkezli oyun terapisini kuramsallaştıran Garry Landreth, oyunun çocuklar için önemini bu sözlerle anlatır. Kuşlara uçma yeteneği verilmeseydi gökyüzü kuşlar için bir değer taşımazdı. Yüzme yetenekleri olmasaydı deniz balıklar için değersiz olurdu. Oyunlar olmasaydı, çocukluk yılları bu kadar öğretici olmazdı ve insana mutluluk vermezdi. Oyun, çocuğun yaratılış fitratına en uygun etkinliklerden biridir. Oyunun hem eğlendirici hem de öğretici özelliği bulunmaktadır.

Büyük Türkçe sözlüğünde oyun: *“Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence”* şeklinde tanımlanmaktadır

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul/Türkiye
Email: ozkaanim@gmail.com • ORCID: 0000-0002-9965-5191

(Türk Dil Kurumu [TDK], 2022). Oyun çocuklar için sadece bir eğlenme yolu değil aynı zamanda kavramları, bilgileri ve becerileri öğrenme yoludur. Üstelik en keyifli ve kalıcı öğrenme yoludur. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, oyunun her çocuk için bir hak olduğunu belirtmektedir. Oyun aslında çocuğun en önemli uğraşdır. Bir çocuğun doğumdan altı yaşına kadar ortalama 15.000 saatini oyun aktiviteleri ile geçirdiği tahmin edilmektedir (Schaefer, 1993).

Bununla birlikte teknolojik gelişmelerin ve dijitalleşmenin etkilerini çocukluğun her alanında olduğu gibi oyunlarda da görmek mümkün. Hızla

Kuşlara uçma yeteneği verilmeseydi gökyüzü kuşlar için bir değer taşımazdı. Yüzme yetenekleri olmasaydı deniz balıklar için değersiz olurdu. Oyunlar olmasaydı, çocukluk yılları bu kadar öğretici olmazdı ve insana mutluluk vermezdi. Oyun, çocuğun yaratılış fitratına en uygun etkinliklerden biridir. Oyunun hem eğlendirici hem de öğretici özelliği bulunmaktadır.

dijitalleşen çocukluğun bir yansıması olarak, çocukların oyun tercihlerinin ve oyun alışkanlıklarının da değiştiği söylenebilir. Sapsağlam (2018), okul öncesi dönemdeki çocukların oyuncak ve oyun tercihlerinin değiştiğini ve çocukların daha çok elektronik oyuncakları ve elektronik oyuncaqlarla oynanan oyunları tercih ettiğini belirtmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından ulusal düzeyde yürütülen, "Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması (2021)" sonuçlarına göre, 16-74 yaş grubundaki bireylerde 2011 yılında %42,9 olan internet kullanım oranı 2021 yılında %82,6 oldu. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre internet erişimi bulunan evlerin oranı 2011 yılında %45 iken 2021 yılında %92 oldu (Tüik, 2021a). Dünya genelinde 4.59 milyar sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır (Statista, 2022a).

Türkiye İstatistik Kurumu: "Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (Tüik, 2021b)" çok önemli bulgular içermektedir. Buna göre;

- İnternet kullanımı, 6-15 yaş grubundaki çocuklar için 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında %82,7 oldu.
- Düzenli sosyal medya kullanan çocuklar, sosyal medyayı hafta içi günde ortalama 2 saat 54 dakika, hafta sonu günde ortalama 2 saat 44 dakika kullandı.

- Çocukların %36,0'ı dijital oyun oynarken bu oran 6-10 yaş grubundaki çocuklarda %32,7, 11-15 yaş grubundaki çocuklarda ise %39,4 oldu.
- Dijital oyun oynadığını belirten 6-15 yaş grubundaki çocukların %94,7'si hemen her gün veya haftada en az bir defa olmak üzere düzenli olarak dijital oyun oynadığını beyan etti.
- Düzenli dijital oyun oynadığını belirten 6-15 yaş grubundaki çocukların %54,3'ü savaş oyunlarını oynadığını belirtti. Bunu %52,0 ile macera/aksiyon, %41,8 ile strateji, %27,5 ile simülasyon ve %26,5 ile spor oyunları izledi. Rol yapma %19,1 ile en az oynanan oyun türü oldu.
- Düzenli dijital oyun oynayan çocukların dijital oyunlarla ilgili kişisel düşünceleri sorulduğunda; 6-15 yaş grubundaki çocukların %58,4'ünün ebeveynlerinin kendisi hakkında çok fazla oyun oynadığını düşündüklerini belirtti. Düzenli dijital oyun oynayan çocukların %47,3'ü planladığı süreden daha fazla oyun oynadığını, %42,6'sı fazla oyun oynamanın sorumluluklarını aksatmaya neden olduğunu, %42,3'ü oyun oynamak için çok fazla zaman harcadığını ve %28,0'ı dijital oyun oynamadığı zaman kendisini huzursuz ve mutsuz hissettiğini ifade etti.

Dijital oyunları, çevrimiçi ya da çevrimdışı ortamlarda elektronik ve mobil aletler vasıtasıyla oynanan oyunlar şeklinde tanımlayabiliriz. Tüik (2021b) tarafından ulusal düzeyde yapılan araştırma, çocuklarda internet ve cep telefonu kullanımının geçmiş yıllara göre giderek arttığını ve çocukların dijital oyun tercihlerinde en fazla savaş oyunlarını tercih ettiklerini göstermektedir. Dijital oyun sektörünün geldiği noktayı göstermesi açısından küresel ölçekte, 2015 yılında dünya genelinde yaklaşık iki milyar dijital oyun kullanıcısı varken, bu rakamın 2024 yılına kadar 3,3 milyarın üzerine çıkması beklenmektedir (Statista, 2022b).

Bununla birlikte her geçen gün daha fazla çocuk dijital oyunlar üzerindeki kontrol yeteneğini kay-

betmekte ve oyun bağımlısı olmaktadır. Sürekli oyun oynama davranışı, oyun üzerinde kontrol bozukluğu ve genellikle en az 12 aylık bir süre boyunca oyun oynama nedeniyle işlevsellikte bozulma ile karakterize olan oyun bozukluğunun (Humpreys, 2019), dünya çapında yaygınlık oranının %3,05 olduğu tahmin edilmektedir (Stevens vd., 2021).

Günden güne daha fazla çocuk oynadığı dijital oyunlar üzerindeki kontrol yeteneğini kaybetmekte ve oyun bağımlısı olmaktadır. Amerikan Psikiyatri Birliği (APA, 2013), Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-5'te (DSM-5), dijital oyun bağımlılığı, internette oyun oynama bozukluğu olarak yer almış ve belirtileri şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Video/internet oyunları üzerine aşırı kafa yormak.
2. Oyun oynamadığında kötü hissetmek/yoksunluk belirtileri göstermek.
3. Giderek artan sürelerde oyun oynamayı istemek.

4. Kendisini kısıtlamaya çalışsa da daha az oyun oynamayı becerememek.
5. Daha önceden severek yaptığı diğer işleri yapmayı istememek.
6. Okulda, iş yerinde ya da evde fazla oyun oynamaya bağlı olarak gelişen problemlerle karşılaşmasına rağmen oyun oynamayı sürdürmek.
7. Oyun oynama süresini gizlemek için yalan söylemek.
8. Kendini kötü hissettiğinde düzelmek için oyun oynamak.
9. Video/internet oyunlarına katılmadan dolayı önemli ilişki, iş, eğitim ya da kariyer fırsatlarını kaçırmak.

Çocuklar, yukarıda sıralanan tanı kriterlerinden beşini ya da daha fazlasını son bir yıldır gösteriyorsa ve sosyal, akademik veya mesleki anlamda işlevselliğinde bozulma varsa, internet/oyun bağımlılığı söz konusu olabilir. Burada belirtilen durumların çocuğunuzda mevcut olması ha-

linde lütfen kendiniz çocuğunuza tanı koymaya çalışmayın. Şayet burada bahsedilen belirtileri çocuklarınızda gözlemliyorsanız mutlaka bir uzmandan destek almanız gerekir. Çocuklara tanı koymak öğretmenin veya ebeveynlerinin yapması gereken bir şey değildir.

Çocukların öğrenmesinde üç temel süreç etkilidir. Gözlem, taklit ve telkin. Bu süreçler de çoğunlukla çocukların çevrelerindeki bireyler, iletişim araçları, durumlar ve deneyimlerle işlevsellik kazanır. Bugün 18 yaşından küçük olan bireyler adeta dijital bir dünyaya gözlerini açtılar ve sosyal medyayla çok erken yaşlarda tanıştılar. Özellikle yeni medya geleneksel medyadan farklı olarak insanlara kendi içeriklerini üretme ve paylaşma olanağı verdi. İnsanlar ürettikleri dijital içeriklerle bir taraftan kendi yaşantılarını paylaşıırken diğer yandan başkalarının yaşantılarına şahit oldular ve bu durum beraberinde “yaşantıların etkisi” olarak kavramsallaştırdığım bir durumu ortaya çıkardı. Yani birbirinin yaşantılarından etkilenen, kendi yaşantılarını sorgulayan ve diğerlerinin yaşantılarını taklit eden insanlar.

Değerli ebeveynler; çocuk eğitimi meşakkatli, fazlaca emek isteyen ve asla boşluk kabul etmeyen uzun soluklu bir süreçtir. Şayet çocuklarınızın hayatında boşluklar ve ihmaller oluşturursanız, bu boşlukları hiç arzu etmeyeceğiniz uğraşlar, alışkanlıklar, kişiler, medya karakterleri ve diğer art niyetli odaklar doldurur. Lütfen çocuklarınıza daha çok zaman ayırın, onları daha çok dinleyin, ortak geçirilen zamanların sayısını, sıklığını ve niteliğini artırmaya çalışın. Onların arkadaşlarıyla ve doğayla daha fazla etkileşime girmesine imkan sağlayın. Çocuklarınız ekranlara bakarak değil, ağaçlara, kuşlara, gökyüzüne, denizlere ve dağlara bakarak büyüsünler. Çocuklarımız oyunlara ve nesneye bağımlı değil manaya ve yüce ideallere bağlı olsunlar.

Kaynakça

- American Psychiatric Association (APA). (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author.
- Humphreys, G. (2019) Sharpening the focus on gaming disorder. *Bulletin of the World Health Organization*, 97: 382–383.
<https://doi.org/10.2471/BLR.19.020619>
- Sapsağlam, Ö. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının değişen oyun tercihleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 1122-1135.
- Schaefer, C. E. (1993). *The therapeutic powers of play*. Jason Aronson.
- Statista (2022a). Social media usage worldwide. <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/> adresinden 02.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Statista (2022b). Video gaming & eSports. <https://www.statista.com/statistics/748044/number-video-gamers-world/> adresinden 02.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Stevens, M. W., Dorstyn, D., Delfabbro, P. H., & King, D. L. (2021). Global prevalence of gaming disorder: A systematic review and meta-analysis. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 55(6), 553-568.
<https://doi.org/10.1177/0004867420962851>
- Tüik (2021a). Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-\(ICT\)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-(ICT)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437) adresinden 07.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Tüik (2021b). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastir-masi-2021-41132> adresinden 07.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- TDK. (2022). *Büyük Türkçe sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr> adresinden 22.10.2022 tarihinde erişilmiştir.

Dijital-2022 Global Verview Report Çalışmasının Düşündürdükleri

Doç. Dr. Rıdvan KARABULUT*

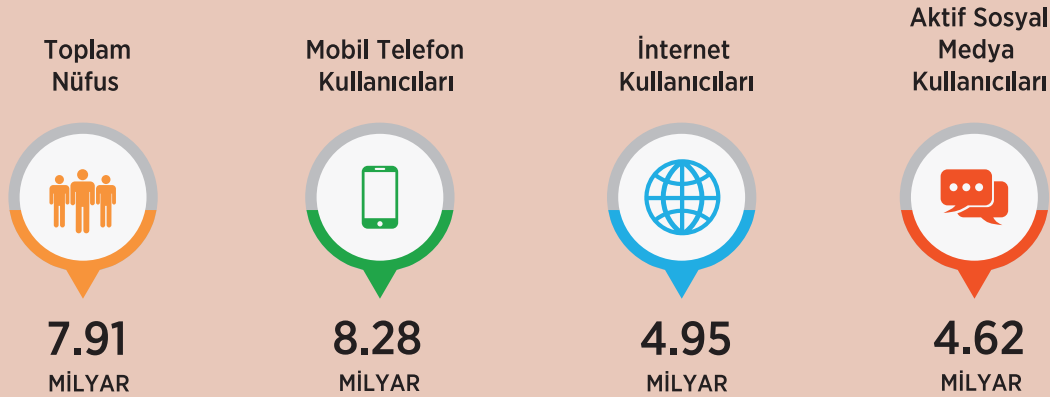
Dijital -2022 Global View Report çalışması 2022 yılında yaşanan Dijitalleşme Sürecine kapsamlı bir bakış açısıyla değerlendirilmek üzere hazırlanmış olan bir çalışmadır. Bu metinde bu rapor konusunda hazırlanmış olan bir yazının önemli görülen kısımları Türkçe'ye çevrilerek kısım kısım yorumlanmıştır. Bugün 'dijitalin durumu' anlamanız için ihtiyaç duyduğunuz temel rakamlar şu şekildedir:

- Küresel nüfus: Dünya nüfusu Ocak 2022'de 7.91 milyar, yıllık yüzde 1.0 büyüme oranı bu rakamın 2023'ün ortalarında 8 milyara ulaşacağını gösteriyor. Dünya nüfusunun yarısından fazlası (yüzde 57,0) artık kentsel alanlarda yaşıyor.
- Küresel mobil kullanıcılar: Dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlası (yüzde 67,1) artık bir cep telefonu kullanıyor ve kullanıcı sayısı 2022'nin

başında 5,31 milyara ulaştı. Küresel cep telefonu toplam kullanıcısı , geçen yıl içinde yüzde 1,8 arttı, geçen yıldan bu zamandan 1 milyon yeni mobil kullanıcı sisteme eklenmiş oldu.

- Küresel internet kullanıcıları: Küresel internet kullanıcıları 2022'nin başında 4,95 milyara yükseldi ve internet kullanıcılarının sayısı şu anda dünya toplam nüfusunun yüzde 62,5'ini oluşturuyor. Veriler, internet kullanıcılarının geçen yıl 192 milyon (yüzde +4,0) arttığını, ancak COVID-19 nedeniyle araştırma ve raporlamaya yönelik devam eden kısıtlamaların, gerçek büyüme eğilimlerinin bu rakamların önerdiğinden çok daha yüksek olabileceği anlamına geldiğini gösteriyor.
- Küresel sosyal medya kullanıcıları: Ocak 2022'de dünya çapında 4,62 milyar sosyal

DÜNYA NÜFUSUNUN DİJİTAL GÖSTERGELERİ

* Kayseri Üniversitesi Rektör Danışmanı

medya kullanıcısı var. Bu rakam dünya toplam nüfusunun yüzde 58,4'üne eşittir, ancak sosyal medya "kullanıcılarının" benzersiz bireyleri temsil etmeyebileceğini belirtmekte fayda var. Küresel sosyal medya kullanıcıları, 2021'de 424 milyon yeni kullanıcının sosyal medya yolculuğuna başlamasıyla son 12 ayda yüzde 10'dan fazla büyüdü.

On yıllık dijital

Bu yıl, Küresel Dijital Raporlar serisinin ilk küresel raporun onuncu yıldönümüdür, bu nedenle şimdi tam on yıllık dijital verilere bakabiliriz.

İnternet kullanıcı büyümesi

Kepios analizi, internet kullanıcılarının son 10 yılda iki katından fazla artarak 2012'nin başında 2,18 milyardan 2022'nin başında 4,95 milyara çıktığını ortaya koyuyor.

Bu, bir bütün olarak son on yılda yüzde 8,6'lık bir bileşik yıllık büyüme oranı (CAGR) ile sonuçlanır, ancak - aşağıdaki grafikte görebileceğiniz gibi - yıllık büyüme oranları bir yıldan diğerine anlamlı bir şekilde dalgalanmıştır.

En son veriler, internet kullanıcılarının son 12 ayda 192 milyon arttığını ve bunun 2021'de yıllık yüzde 4,0'lık bir büyümeyle sonuçlandığını gösteriyor.

Bununla birlikte, bu düşük büyüme rakamının, devam eden COVID-19 pandemisi sırasında veri toplama ve raporlama ile ilgili zorlukların bir sonucu olduğunu ve bu rakamların geçen yıl boyunca internet kullanıcılarının gerçek büyümesini yansıtmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, yeni veriler kullanıma sunulduğunda 2021 ile 2022 arasında daha yüksek büyüme rakamları bildirme şansı çok yüksek.

Sosyal medya kullanıcı büyümesi

Bu arada, sosyal medya kullanıcıları son on yılda internet kullanıcılarından daha hızlı büyüme kaydetti.

Bugünkü toplam 4,62 milyar sosyal medya kullanıcısı, 2012'de yayınladığımız 1,48 milyar rakam-

dan 3,1 kat daha fazla ve sosyal medya kullanıcılarının son on yılda yüzde 12'lik bir CAGR'de (Günlük erişim hızı oranında) büyüdüğü anlamına geliyor.

Sosyal medya kullanıcı büyümesi son 12 ayda da yüzde 10,1'lik çift haneli bir oranda devam etti, ancak 2021 ile 2022 arasındaki büyüme oranının pandemi öncesi seviyelerin üzerinde kalmasına şaşırtıcı bir rol taşımaktadır.

Sonuç olarak, en son veriler, geçen yıl 424 milyon kullanıcının sosyal medya yolculuğuna başladığını ve günde ortalama 1 milyondan fazla yeni kullanıcının sisteme entegre olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, pandemi başlamadan önce sosyal medyaya katılma konusunda tereddüt eden herkesin 2020'deki karantinanın ilk günlerinde sosyal medyaya katılma olasılığı daha yüksekti, bu nedenle son 12 aydaki anlamlı bir büyüme payını sosyal medyaya atfetmekte zorluk yaşansa da bu bir tür "COVID etkisi" olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, sosyal medya kullanıcılarının şu anda dünya nüfusunun yüzde 58,4'üne eşit olduğu düşünüldüğünde, önümüzdeki birkaç yıl içinde büyüme oranlarının yavaşlamaya başladığını görmeliyiz ve bu, Avrupa'da çift haneli yıllık büyümeyi rapor ettiğimiz son sefer olabilir. Sosyal medya kullanıcıları iyi haber şu ki, sosyal medya kullanıcılarının 2022'de bir ara küresel nüfusun yüzde 60'ına denk geldiğini görmeliyiz, bu nedenle büyüme oranları düşse bile, sosyal medyanın genel erişim potansiyeli hala heyecanlanacak çok şey sunmalıdır.

Çevrimiçi bağlanan sayısı her geçen gün artış kaydetmektedir. Veriler, internete "bağlantısız" kalan insan sayısının ilk kez 3 milyarın altına düştüğünü ortaya koyuyor.

Bu, dünyanın eşit dijital erişime yönelik yolculuğunda önemli bir kilometre taşı işaret ediyor ve özellikle COVID-19 salgını sırasında bağlantılı cihazların rolü dijitalleşme sürecinde önemli bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak son veriler, yapılacak daha çok iş olduğunu da ortaya koyuyor. Güney Asya'da 1 milyardan fazla insan çevrimdışı kalırken, Afrika'da yaklaşık 840 milyon insan henüz çevrimiçi değil.

Bu arada, dünyanın "bağlı" nüfusunun yaklaşık 5'te 1'ini oluşturmasına rağmen, Çin hala dünyanın "bağlantısız" 400 milyondan fazlasına ev sahipliği yapıyor.

Sonuç olarak, nüfusun ortalama yaşı, Afrika'nın birçok yerinde evlat edinme düzeylerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynuyor ve bölgedeki birçok ülkenin nüfusunun yarısından fazlası hala 20 yaşın altında.

Bununla birlikte, temel altyapı zorlukları da önemli bir husus olmaya devam ediyor.

Örneğin, internet kullanımının ısrarla düşük kaldığı Orta Afrika Cumhuriyeti'nde şu anda 7 kişiden ancak 1'inin elektriğe erişimi var ve insanların büyük çoğunluğunun hala temel saniteye erişimi yok.

Ayrıca, GSMA Intelligence'in mükemmel Mobil İnternet Bağlantısı Durumu 2021 raporu, düşük ve orta gelirli ülkelerde 4 kişiden 1'inin hala mobil internetin varlığından habersiz olduğunu ortaya koyuyor.

Başka bir deyişle, dünya çapında yüz milyonlarca insan hala internetin varlığından haberdar bile olmayabilir. Dolayısıyla, BM internet erişimini "temel bir insan hakkı" olarak belirlemiş olsa da, çağımızın tartışmasız en önemli yeniliğine herkesin eşit erişime sahip olmasını sağlamak için daha kat edilmesi gereken uzun bir yol var.

İlginç bir şekilde, WeChat, platformun oylarının yüzde 99'unun Anakara Çin'deki kullanıcılardan gelmesine rağmen, küresel düzeyde dördüncü sırada yer almaya yetecek kadar oy alıyor. Çin, dünyadaki toplam internet kullanıcılarının kabaca yüzde 20'sine ev sahipliği yapıyor, bu nedenle ülkenin sosyal medya kullanıcılarının bu küresel sıralamalar üzerinde bu kadar büyük bir etkiye sahip olması belki de şaşırtıcı değil. Ancak, Tik Tok'un toplam oyların sadece yüzde 4,3'ünü kazandığını görmek sizi daha çok şaşırtabilir. Bu, Tik Tok'un medyada yarattığı heyecanla pek uyumuyor, ancak en sevdikleri sosyal platform olarak Tik Tok'u seçenlerin sayısının son 90 günde yüzde 71 arttığını ve Tik Tok'un genel oy payının arttığını belirtmekte fayda var. sadece 3 ayda 180 baz puan ayrıca App Annie, Tik Tok'un 2021'de en çok indirilen mobil uygulama olduğunu ve platformun reklam erişiminde de güçlü bir büyümenin keyfini çıkarmaya devam ettiğini bildiriyor. Sonuç olarak, önümüzdeki aylarda Tik Tok'un bu

sıralamalarda daha da büyük kazanımlar elde etmesini bekleyebiliriz, bu nedenle ilerlemesini takip etmek için 2022’de üç aylık Statshot raporlarını takip etmeye devam etmek gerekmektedir.

Bağlı teknolojiyi kullanarak harcanan zaman artmaya devam ediyor

COVID-19 pandemisinin başlangıcındaki en önemli haberlerden biri, özellikle ülkeler karantinaya girerken dünyanın internete ne kadar daha fazla bağımlı hale gelmesidir. Bununla birlikte, son iki yılda hareket kısıtlamalarındaki dalgalanmalara rağmen, en son veriler, insanların aslında bağlantılı teknolojiyi kullanarak her zamankinden daha fazla zaman harcadıklarını gösteriyor.

İnternet zamanı

GWI’nin araştırması, “tipik” küresel internet kullanıcısının artık tüm cihazlarda interneti kullanarak günde neredeyse 7 saat harcadığını ortaya koyuyor. Sonuç olarak ortalama bir insanın günde yaklaşık 7 ila 8 saat uyduğunu varsayarsak, tipik bir internet kullanıcısı artık uyanık hayatlarının yüzde 40’ından fazlasını çevrimiçi olarak geçiriyor.

Geçen yıl boyunca günlük ortalama günde 4 dakika (yüzde +1,0) artarak çevrimiçi olarak geçirdiğimiz süre de artmaya devam ediyor. Bu kulağa büyük bir artış gibi gelmeyebilir, ancak dünyadaki tüm internet kullanıcılarına eklendiğinde, günde bu 4 ekstra dakika, 2022’de 5 milyardan fazla ek internet kullanımına eşit olacaktır. Toplamda, son rakamlar, dünyanın yalnızca 2022’de çevrimiçi olarak 12½ trilyon saatten fazla zaman harcayacağını gösteriyor.

Ancak Küresel Dijital Raporlarımızdaki çoğu veri noktasında olduğu gibi, coğrafyaya göre harcanan zamanda önemli farklılıklar vardır. Ülkenin çalışma çağındaki internet kullanıcıları, her gün bağlı teknolojiyi kullanarak ortalama 10 saat 46 dakika harcadıklarını söylerken, Güney Afrikalılar artık her gün çevrimiçi olarak en fazla zaman harcıyorlar. Filipinliler, Brezilyalılar ve Kolombiyalılar çok geride değiller ve bu ülkelerdeki ortalama internet kullanıcılarının her biri günde 10 saatten fazla çevrimiçi zaman harcıyor. Ölçeğin

diğer ucunda, Japon kullanıcılar her gün çevrimiçi olarak en az zaman harcıyor ve ulusal ortalama hala günde 4½ saatin altında. Ülkenin internet kullanıcılarının günde ortalama 5 saat 15 dakika çevrimiçi geçirdiklerini söylemesiyle Çin’in bu sıralamalarda oldukça geride olduğunu belirtmek de ilginç.

Sosyal medya zamanı

Günde ortalama 2 saat 27 dakika ile sosyal medya, toplamda yüzde 35 ile bağlantılı medya süremizin en büyük payını oluşturuyor. Sosyal medyayı kullanarak geçirdiğimiz zaman da geçen yıl günde 2 dakika artarak (yüzde +1.4) tekrar arttı.

Bununla birlikte, sosyal medyanın toplam internet süresindeki payı, COVID-19 pandemisinin başlangıcından bu yana aslında biraz düştü. Analizimiz, bunun büyük ölçüde insanların son iki yılda çeşitli yeni çevrimiçi etkinlikleri benimsemesinden kaynaklandığını gösteriyor, bu nedenle – nispeten – sosyal medya artık, insanların çevrimiçi olarak daha az şey yaptığı zamana göre toplam çevrimiçi zamanın daha küçük bir payını oluşturuyor. Bununla birlikte, dünya 2022’de sosyal medyayı kullanarak 4 trilyon saatten fazla zaman harcayacakken, sosyal medyanın hala günlük hayatımızda merkezi bir rol oynadığına dair çok az şüphe var.

GELECEĞE BAKIŞ: 2022’DE DİJİTAL

Bu yılki Küresel Genel Bakış Raporuna ilişkin analiz neredeyse bu kadar, ancak önümüzdeki aylarda dikkat etmeniz gereken birkaç şey var:

1. Bir sonraki üç aylık Statshot raporunun bakış açısı gereği; önümüzdeki dönem için çok önemli 5 milyar internet kullanıcısı kilometre taşını zamanında geçmelidir. Bunu kanıtlamak için, internetin dünyanın her yerindeki günlük yaşamları nasıl etkilediğine dair kapsamlı bir iç görüş koleksiyonu sunulmalıdır.
2. Önümüzdeki birkaç ay içinde merkezi olmayan finans (DeFi) dünyasında bir türbülans görebiliriz ve kripto para birimlerinin değeri vahşi dalgalanmalarını sürdürür. Üstelik bu “alternatif” finansal araçlara giderek daha

fazla insanın yatırım yapmasıyla, daha fazla düzenleme, daha sıkı hükümet gözetimi ve - neredeyse kaçınılmaz olarak - yeni vergilendirme biçimleri için çağrılar bekleyebiliriz. Aynı zamanda, altta yatan teknoloji şüphesiz burada kalacak olsa da, insanlar NFT'lerin dijital sahiplik sertifikalarından başka bir şey olmadığını ve - nihayetinde - gerçek değerlerini belirleyen şeyin temsil ettikleri varlıklar olduğunu anlayacaklar. Sonuç olarak, NFT sohbetinin irrasyonel spekülasyonlardan uzaklaştığını ve dünyanın yaratıcılarının sıkı çalışmalarından kalıcı bir değer elde etmelerine yardımcı olmaya daha fazla önem verdiğini göreceğimizi umuyorum.

3. Squid Game, Money Heist ve Lupin'in başarısının ardından, dijital olarak dağıtılmış kültür söz konusu olduğunda beklenmeyi bekliyorlar. Akış platformları, sosyal medya su soğutucusu ve her zamankinden daha doğru algoritmalar tarafından desteklenen harika içeriğin dünyayı anında dolaşmasını her zamankinden daha kolay hale getiriyor. Sonuç olarak, yarının büyük hitlerinin Hollywood'dan gelmeleri kadar Hanoi ve Harare'den gelme olasılığı da yüksek.
4. Sosyal medyanın, eğlencenin ve çevrimiçi alışverişin en iyilerini harmanlayan E- Ticaret gibi formatlarla dijital etkinlikler arasında daha fazla yakınlaşma görmeye başlayacağız. Benzer şekilde, daha hızlı mobil bağlantılar ve daha güçlü mobil cihazlar her zamankinden daha erişilebilir hale geldikçe, daha sürükleyici içerik deneyimleri bekleyebiliriz. Özellikle, AR'nin zengin müzik 'deneyimlerine' (müzik videolarının çok ötesinde) girme yolunu bulmasını beklerken, bir avuç marka da çevrimiçi sanal dünyalarda gerçekten zorlayıcı deneyimler sunmak için yutturmaca ve sıcak havanın ötesine geçecek.

DİJİTAL DÜNYA ÖNGÖRÜLERİ

Peki bu gelişmelere göre önümüzdeki yıllar için neler öngörülüyor? Pandeminin getirdiği genel

yeniliklerin (online toplantı alışkanlığı, ev-ofis arası hibrit çalışma, uzaktan çalışma modellerinin yaygınlaşması gibi) haricinde raporda aşağıdaki konulara atıfta bulunuluyor;

Ödemeler

- Tüm sektörler yeni nesil oyunculardan gelen yeni yaklaşımlar, endüstrilerin birbirleri ile konsolide olduğu iş ortaklıkları ve ödemelerin gömülü (embedded) olacağı müşteri deneyimi talepleri ile desteklenen bir değişim süreci yaşıyor.
- Özellikle 2021 yılı içinde hayatımıza Web3, Metaverse, NFT ve Payment 4.x gibi kavramlar girmeye başladı. 2022'de de bu kavramlar dijital trendleri belirleyici etkenler olmaya devam edecekler.

Kripto paralar

- Değindenmeden olmayacak kripto paralar konusu da yine dünyadaki önemli gündemlerden birisi. Dünya nüfusunun ortalama %10'u kripto paraya sahip durumda. (Kripto para sahipliği en yüksek ilk 3 ülke ise Tayland, Nijerya ve Filipinler). Önümüzdeki yıllarda daha da hareketleneceğine şüphe yok.

Online Platformlar

Dijital TV platformlarının yükselişi sosyal medyanın insan hayatındaki yerini olumsuz etkilemeye başladı. Her ne kadar sosyal medya kullanımı artsa da özellikle akşamları sosyal medya kullanımı ikinci plana geriledi. Pandemi ile birlikte online eğitim platformlarının kullanımı oldukça

arttı. Bu trendin önümüzdeki yıllarda da büyüyecek devam edeceği öngörülüyor.

Sosyal Medya

- Sosyal medya yaygınlığının yükselişi “Kolektif Yapay Zeka” uygulamalarının da önem kazanmasına neden olacak. “Kolektif Yapay Zeka”, bireylerin farklı sosyal medya platformlarındaki davranışlarını takip etmeye ve bu datalardan anlamlı sonuçlar çıkarmaya odaklanacak.
- “İnsan için sosyal medya” anlayışı yerine “sosyal medya için insan” anlayışına bırakmaya devam ediyor. Özellikle Z kuşağında bu eğilim çok daha yüksek. Bu da sosyal medya araçları ile insanların yönlendirilmesinin daha kolay olması anlamına gelecek.
- Sosyal sinizm (toplumsal değerlerin önemsenmediği ve tamamen bireysel ahlak anlayışını savunanların oluşturduğu bir felsefi disiplin) daha da yükselişe geçecek.

Akıllı Ev Cihazları ve Dijital Asistanlar

Akıllı ev cihazları ile oyun konsollarının yaygınlığı da bir önceki seneye göre oldukça artmış durumda. Önümüzdeki yıllarda da trendin artarak devam etmesi öngörülüyor. Dijital asistanların artması ile sesli kontrolün ön plana çıkmaya devam edeceği öngörülüyor. Sesli kontrol araçları arttıkça birbirleri arasındaki entegrasyon da artacak ve kullanıcılara daha bütünleşik deneyimler sunulacak.

Sonuç olarak; bu verileri harmanladığımızda belki de özet olarak şunu diyebiliriz;

Hayatımıza hızla giren yeni kavramlarla birlikte alışkanlıklarımız ve ihtiyaçlarımızda değişiyor ve bu değişimlere ayak uydurabilmek için tam anlamıyla dijital bir dünya yolculuğuna çıkmış durumdayız.

Dünyadaki gelişmeler sosyal anlamdan siyasi yapıya ekonomik gelişmelerden insan ilişkilerine birçok alanda kırılmalar meydana getirdiği gibi

eski alışkanlıkların şekil değiştirmesine neden olmaktadır. Dijitalleşme süreci eğitimi de içerisine alacak şekilde değişim göstermiştir. 2022 yılında gerçekleşmesi beklenen “Büyük Dijital Devrim” Covid-19 Pandemisi’nin etkisiyle öne çekilmiştir. “Dijital 2022 Global Overview Report” Raporu günümüzde meydana gelen teknolojik devrimi 2022 yılı bağlamında değerlendirmektedir. Bu rapordan hareketle daha yolun çok başında olduğumuz görülmektedir. Teknolojideki bu baş döndürücü gelişmeler gelecek yıllarda daha da hızlanacak ve insan ilişkilerden sosyal yaşama birçok alanı etkisi altına alacaktır. Bununla birlikte belki başlıca tartışılması gereken diğer konu bu değişim devam ederken ortaya çıkan sonuçlar ve ahlakilik sorunu nasıl değerlendirilecektir. İnsanın yerini alma yolunda hızla ilerleyen robotların duygu durumları olacaktır? Sanallaşmanın artması yanında bir takım ahlaki açmazları da getirecek midir? Bu ihtimallere insanoğlu ne kadar hazırdır? İnsanlığın varoluşundan bu yana belki en büyük bunalım hissiz, robotlaşmış seri üretim makineler tarafından ne yöne evrilecektir? Bu hızla devam eden teknolojik gelişmelerin yanında bu tür soruları da sormak insanlık, medeniyet ve kültür kavramlarını da sorgulamak en önemli insani ödev olarak karşımızda bulunmaktadır. İnsan hiç olmadığı kadar büyük bir değişime doğru gittiği günümüzün sorgulanması büyük bir gerekliliktir.

Kaynakça:

<https://datareportal.com/reports/digital-2022-global-overview-report>

<https://tr.linkedin.com/pulse/digital-2022-global-overview-bilal-a%C5%9F%C4%B1k>

Melike GÜRBÜZ*

Eğitimde Dijitalleşme

21. yüzyılda artan teknolojik gelişmelerin insan hayatının sosyal, kültürel ve eğitim gibi pek çok önemli alanda büyük değişimlerin yaşanmasını hızlandırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Üstelik bu değişimler sadece bireyi değil dünyada yaşayan tüm insanları etkileyen büyük çaplı bir etkiye sahiptir. Bu değişimlere uyum sağlamaya çalışırken pek çok yeni değişim ise insan hayatına dahil olmaya ve yaşamı derinden etkilemeye devam etmektedir. Bu nedenle eğitim sektörünün de bu değişimlere adapte olması kaçınılmaz olmuştur. Eğitim bu değişim ve dönüşümlere adapte olabilen için geçmişte yalnızca kitaplardan öğrenilebilen bilgileri dijital ortama aktarmış ve kendini

sürekli geliştirerek aktarmaya devam etmektedir. Dijital ortama aktarma araçları incelendiğinde ise hareketli görüntüler, dijital oyunlar, artırılmış sanal gerçeklik uygulamaları karşımıza çıkmaktadır (Tılıç, 2020).

Burada dijitalleşme kavramını biraz açmanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Dijitalleşme en genel tanımıyla "Analog materyalin bilgisayarda depolanması amacıyla sayısal formata dönüştürülmesi işlemi" olarak ele alınmaktadır (Karakaş, Rukancı ve Anameriç, 2009). Bu aşamada depolanan bilgiler yeni üretilecek bilginin oluşmasında temel niteliği taşımakta veya yeni bilgilerle

* Uzm. Çocuk Gelişimci

Dijitalleşme en genel tanımıyla “Analog materyalin bilgisayarda depolanması amacıyla sayısal formata dönüştürülmesi işlemi” olarak ele alınmaktadır

kendini yoğurarak yeni anlamlar kazanmaktadır. Son yıllarda internet ağının tüm dünyada yaygın kullanımı ile ise bu yenileme işlemi birkaç dakika içinde dahi olabilmektedir. İstenilen her bilgiye kolay erişim imkanı insan hayatını da büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Tabii bu bilgilerin doğruluğu hakkında halen tartışmalar sürmektedir ancak bilgi edinim kolaylığı, genel gelişime bakıldığında yadsınamaz bir durumdur. Ayrıca bu erişim kolaylığı eğitimde fırsat eşitliğine de katkı sağlamaktadır (Fermanoğlu, 2020).

Eğitimde dijitalleşme kavramı düşünüldüğünde dijitalleşme kavramının yaygınlaşmasında pek çok faktörün etkili olduğu düşünülmektedir. Bu faktörler aşağıda verilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2013).

1. Bilginin üretimimin maliyetini azaltması
2. Bilgi aktarımının maliyetinin azaltması
3. Bilginin depolanmasında güvenli bir alan oluşturması
4. Yeni bilginin üretiminin kolaylaştırması
5. Çevre dostu olması
6. Belgeyi bulma kolaylığı sağlaması
7. Pek çok yerden erişilebilmesi

Ayrıca en önemli davranışçı kuramcılardan olan Skinner'e (1958) göre, televizyon, işitsel ve görsel kayıt oynaticıları, projeksiyon ve öğretim için geliştirilmiş özel makineler gibi, eğitim teknolojilerinin kullanılması birçok açıdan eğitim-öğretimi oldukça kolaylaştırmaktadır. Bu kolaylıklar şu şekilde sunulabilmektedir.

- a) Öğretmen ve öğrenciye açıklayıcı ve öğrencinin dikkatini çekici materyal sunabilir;
- b) Öğrencinin öğretim süreçlerine aktif katılımı sağlanabilir;
- c) Mekanik araçların katkısıyla derste doğru cevaba çok hızlı bir şekilde ulaşılabilir;
- d) Denetlendiğine dair izler gizlenerek ortalama bir öğrencinin her gün istenilen miktarda çalışması sağlanabilir
- e) Öğretmen tek bir araçla eşzamanlı olarak bütün sınıfı daha etkin idare edebilir,
- f) Öğrenci kendi çapında ilerleme gösterir ve ders boyunca mümkün olduğunca çok problem çözülebilir;
- g) Öğrencinin kişisel becerilerine ve yönelimlerine hitap eden çeşitliliklere yer verilebilir;
- h) Öğrenci okula gelemese araç sayesinde açığını kapatır
- i) Üstün yetenekli çocuklar çok hızlı yol alabilir, yine de onlara özel problem setleriyle derslerde çok fazla öne geçmeleri önlenemez
- j) Araç karmaşık bir içeriği düzene sokan, özenle tasarlanmış bir eğitim materyalini mümkün kılar.

Eğitimde dijitalleşme denilince sosyal medyadan bahsedilmemesi dijitalleşme kavramının içeriğini eksik bırakabilecektir çünkü dijitalleşme ile hayatımızın her alanında aktif rol oynayan sosyal medya, eğitimin artık büyük bir kısmında yer almaktadır.

Sosyal medya, mekan ve zaman sınırı olmadan içerik paylaşımı, bilgi aktarımı ve tartışmaların gerçekleştirebildiği mobil bir platformdur (Öztürk, 2015). Bireyler sosyal medya aracılığı ile tanıdığı veya tanımadığı kişilerle iletişim kurabilir; fotoğraf, resim, video, bilgi aktarımı gerçekleştir-

rebilir (Tavşanlı ve Kaldırım, 2015). Sosyal medya araçları bu çok yönlü özellikleriyle günümüzde çok hızlı gelişip yaygınlaşmaktadır. Bu hızlı gelişim sonucunda ise bireylerin sosyal yaşamları için birçok yenilik olanağı sunmaktadır. Sosyal medyadan kurumsal hayatta büyük ölçüde etkilenmiş ve birçok kurum sosyal medyaya dahil olmuştur (Yüce, 2020). Öyle ki sosyal medyaya katılım bir seçenekten öteye taşınmış bir zaruriyete dönüşmüştür. Bunun nedeni neredeyse tüm hayatımızın dijitalleşmesidir. Bilgiler online ortamdan paylaşılıp arşivlenmekte, tanıtımlar yine bu platformlar üzerinden yapılarak geniş kitlelere ulaşılmaktadır.

etkilerinin de olduğu bilinmektedir. Ancak bilgisayar teknolojileri çocukların gelişimsel yararları gözetilerek kullanıldığında, öğrenmeyi keyifli hale getiren ve zor görevleri başarabilmek için geniş bir keşif ortamı sunmaktadır (Haugland, 1999).

Eğitimde bu teknolojik araçlar akıllı tahta yolu uygulamaları aracılığı ile eğitim faaliyetine dahil edilmektedir (Özdiç, 2014). Ayrıca aile katılımını sağlayabilmek amacıyla e-posta, sosyal medya, web sayfası vb. gibi yollarla ailelere kolay yollarla duyuru imkanı sunabilmekte ve haberleşmeyi kolaylaştırmaktadır. Okulda yaşanan olaylar, aile katılımı istenen etkinlikler, fotoğraflar ve haber

Eğitiminde sosyal medya kullanımı eğitimin alanının genişlemesine ve zenginleşmesini sağlayabilmektedir. Zengin bir çevre oluşturulmasındaki iki temel unsur ise nitelikli bir öğretmen ve destekleyici bir aile ortamıdır (Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013). Günümüzde bu zengin çevre unsurunun yanında eğitimin kalitesinin artmasına yardımcı olan bir diğer unsur dijital araçlar ve sosyal medya araçlarıdır. Eğitiminde sosyal medyanın tüm bu olumlu etkilerinin yanında olumsuz

mektupları teknolojik yollarla velilere iletebilir. Bunun yanında ailelerin birbirleri ile iletişimde olmaları ve paylaşımında bulunmaları sağlanabilir (OBADER, 2012).

Ayrıca teknolojik araçlar ve sosyal medya yetiştiren bireylerde olduğu kadar çocuklar arasında oldukça yaygındır. Çocukların bu mecrayı daha çok oyun oynama, paylaşım yapma ve tanıdıkları ile iletişim halinde olma gibi amaçlarla kullandıkları

belirlenmiştir (Tavşanlı ve Kaldırım, 2015). Bilgisayar teknolojilerinin bu tekrarı sınırsızlaştırma olanağı sağladığı için eğitimdeki yeri her geçen gün artmaktadır (Roseberry, Hirsh-Pasek & Golinkoff, 2014; Kucirkova, 2014). Ayrıca bilgisayar teknolojileri, eğitimde uygun şekilde kullanımlarıyla çocukların bir çok becerilerine katkı sağlamaktadır.

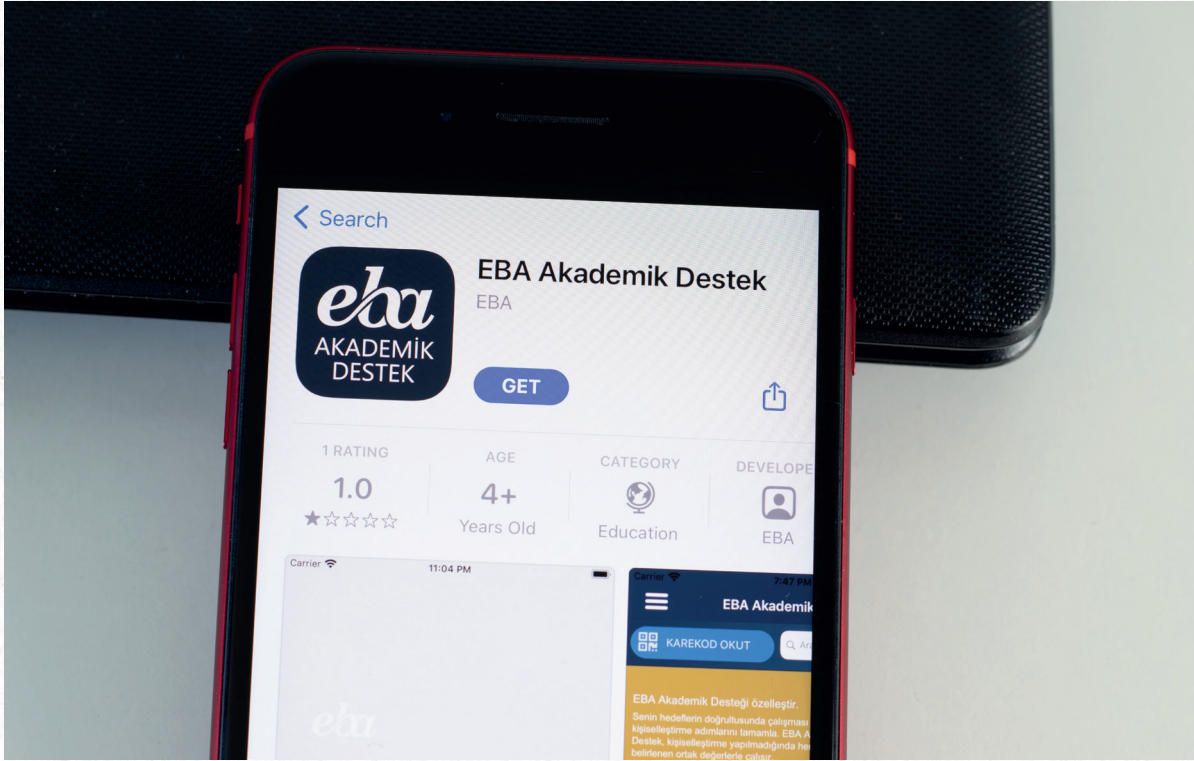
- a. Sorun çözme
- b. Eleştirel düşünme
- c. İletişim, yeni kavram kazanımı,
- d. Müzik,
- e. Yaratıcı drama,
- f. Resim,
- g. Okumaya yazmaya temel oluşturma,
- h. Sayı ve işlem, vb. gibi beceriler kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Kandır ve Orçan, 2010).

Bu kolaylıkların ve olumlu getirilerinin anlaşılmasıyla birlikte Türkiye’de eğitimin dijitalleşme süreci hızlanmaya başlamıştır ve eğitimin dijitalleşmesi ile alakalı yapılan en önemli değişiklik ise şüphesiz FATİH Projesi’dir. Eğitim sektöründe çok büyük çaplı değişiklik yapmayı hedefleyen bu proje için ayrılan bütçe de oldukça fazladır (Ekici ve Yılmaz, 2013). Temel hedefinde eğitim ve teknolojinin bütünleşmesini sağlayan bu proje zengin alt yapısı ile pek çok alanda eğitime katkı sağlamış ve sağlamaya devam etmektedir. Projenin amacı doğrultusunda her sınıfa bir akıllı tahta yerleştirilmiş ve ders içerikleri dijitale aktarılarak dersin teknolojik bir biçimde işlenmesi sağlanmıştır. Bu projenin olumlu veya olumsuz pek çok çıktısı ve eleştirileri bulunmakla birlikte dijitalleşmenin eğitime aktarılması noktasında çok önemli katkıları olduğu yadsınamamalıdır. Tatih projesinin hedefleri ise Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: FATİH Projesi Hedefleri (MEB, 2010)

Her Okul İçin	Her Derslik İçin	Her Öğretmen İçin	Her Öğrenci için
VPN-Genişbant İnternet Erişimi	Etkileşimli Tahta	Eba Uygulamalar	Eba Uygulamalar
Alt Yapı	Kablolu/Kablosuz İnternet Erişimi	Eba Market	Eba Market
Yüksek Hızlı Erişim		Bulut Hesabı	Bulut Hesabı
		Ders Notları Paylaşımı	Dijital Kimlik
			Ödev Paylaşımı
			Bireysel Öğrenim
			Materyalleri

FATİH Projesi’nin ders içerik ağını oluşturan EBA ise okulda eğitim faaliyetleri kolaylaştırmakla kalmamış evde, dışarda zaman ve mekan sınırı olmaksızın erişim olanağı sağlamıştır (Gerede, 2019). Milli Eğitim Bakanlığı EBA’nın hedeflerini şu şekilde açıklamaktadır.

- Farklı, zengin ve eğitici içerikler sunmak, bilişim kültürünü yaygınlaştırarak eğitimde kullanılmasını sağlamak
- İçerikle ilgili ihtiyaçlara cevap vermek, sosyal ağ yapısıyla kullanıcıların bilgi alışverişinde bulunabilmelerini sağlamak
- Zengin ve gittikçe büyüyen arşiviyle derslere katkı sağlamak, bilgiyi öğrenirken aynı zamanda yeniden yapılandırabilmek ve bilgiden bilgi üretmek,
- Bütün öğretmenleri ortak bir paydada buluşturarak eğitime el birliğiyle yön vermelerini sağlamak,
- Teknolojiyi bir amaç değil bir araç olarak kullanmak amacıyla tasarlanan sosyal bir eğitim platformudur (<http://fatihprojesi.meb.gov.tr/icerik.html> Erişim Tarihi. 22.10.2022).

Türkiye’de eğitimde dijitalleşme süreci sadece FATİH Projesi ile sınırlı kalmamıştır. Bunun yanında dijitalleşme ile alakalı geliştirilen son teknolojik gelişmelerin olduğu: sanal ve arttırılmış gerçeklik, robotik uygulamalar, zeka uygulamaları ve zeki öğrenme sistemleri, stem eğitimleri, sosyal ağlar,

bilgi işleme ve algoritma, mobil ve kesintisiz öğrenme, metaverse, sctrach, oyun geliştirme, dijital öyküleme gibi pek çok alan eğitim sürecine dahil edilmiş ve artarak devam edilmektedir.

Özetlediğimizde eğitimde dijitalleşme, eğitimi pek çok alanda etkilemiştir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de teknolojinin eğitime kullanımına önem vermiş ve bu alanda çalışmalar yapmış ve yapmaya devam etmektedir. Yeni teknolojik yöntemlerin geliştirilmesi ve yaygın kullanımı ile bilgi aktarımı, bilginin kolay anlaşılabilmesi, görsel ve işitsel olarak zenginleştirilerek sunulma imkanını beraberinde getirmiştir. Sanal gerçeklik, metaverse ve algoritma gibi daha bilinmeyen pek çok yeni kavram ve teknoloji eğitim sektörü içerisine dahil olmaya başlamıştır. Öğrencilere sağladığı pek çok olumlu geri dönüşleri olduğu görülmektedir. Teknoloji ve dijitalleşmenin eğitime sağladığı kolaylıklar ve diğer kaynaklara göre daha ulaşılabilir olması nedeniyle kullanım alanı gün geçtikçe daha da genişlemektedir. Bunun yanında aşırı teknoloji kullanımının zararları da bilinmekte ve içerik ve süre sınırlaması bakımından özellikle küçük yaş grubu çocukların kullanımında dikkat edilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Fermanoğlu, M. (2020). *Medyanın Dijital Dönüşümü ve Dijital Medya Türleri*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Gerede, P. (2019). *Eğitim Bilişim Ağı (EBA) 4. Sınıf Ders İçeriklerine Yönelik Videoların Çoklu Ortam Tasarım İlkelerine Göre İncelemesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Haugland, S.W. (1999). What role should technology be playing in young children's learning?, *Young Children*, 54(6), 26-31.
- Kandır, A., & Orçan, M. (2010). Okul öncesi dönemde matematik eğitimi. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Karakaş, S., Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2009). *Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Karadimir Basımevi.
- MEB. (2010). FATİH Projesi. 22.10.2022 tarihinde <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2013). FATİH Projesi. 22.10.2022 tarihinde <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/icerik.html> adresinden erişilmiştir.
- Özdiñ, T. (2014). *Okul öncesi eğitimde aile katılımında sosyal medya kullanımı: Bir durum çalışması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, Ş. (2015). Sosyal Medyada Etik Sorunlar. *Konya: Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi*. 32(9), 287-311.
- Roseberry, S., Hirsh-Pasek, K., ve Golinkoff, R. M. (2014). Skype me! Socially contingent interactions help toddlers learn language. *Child Development*, 85(3), 956-970.
- Skinner, B. F. (1958). Teaching machines. *Science*, 128(3330), 969-977.
- Tavşanlı, Ö. ve Kaldırım, A., (2015). İlköğretim lisans öğrencilerinin elektronik okumaya bakış açıları, *Teori ve uygulama*, 15(4), 571-581.
- Tılıç, G. (2020). Eğitimde Dijitalleşme Kapsamında Oyunlaştırma Kavramı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (26), 671-695.
- Yüce, N. (2020). *Sosyal medyada çocuk istismarı: Instagramda ebeveynler tarafından çocukların kullanımı üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çocuklarda Sürekli Artan Ekran Kullanımı ve Riskler

Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM*

Bizler gökyüzüne, kırlara, denizlere ve dağlara bakarak büyüyen çocuklardık, çocuklarımız ise ekranlara bakarak büyüyorlar. Bizler akranlarımızla oyunlar oynar ve mutlu olurduk, şimdiki çocuklar ekranlarıyla oynuyor ve mutlu olmaya çalışıyorlar. Bizler yoksulluk içerisinde kendi oyuncaklarını ve kızağını yapan, oyuncaklarını yaparken de sayısız beceriler kazanan çocuklardık. Çocuklarımız, yüzlerce oyuncağa sahip ama yoksulluk içerisinde büyüyorlar.

Medya kavramı, bilgileri, haberleri ve duyguları kişilere yahut kitlelere ulaştırmak için kullanılan her türlü iletişim araçlarını ifade etmektedir.

Medyanın biçim, içerik ve iletim açısından farklı türleri bulunmaktadır. Bunları; yazılı (basılı) medya (gazete, kitap vb.), işitsel medya (radyo), görsel-işitsel medya (sinema-televizyon), yeni medya (sosyal ve dijital) şeklinde sınıflandırabiliriz.

Çocuklar bugün adeta dijital bir dünyaya gözlerini açmakta ve çok erken yaşlardan itibaren medya araçlarını aktif biçimde kullanmaktadırlar. Bugün milyarlarca insanın aynı anda etkileşim halinde olduğu bir platform olan medyanın yaygınlığı küresel ölçekteki araştırma sonuçlarına da yansımaktadır. Araştırma sonuçlarına göre;

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul/Türkiye
Email: ozkaanim@gmail.com • ORCID: 0000-0002-9965-5191

- Ülkemiz için sosyal medyada geçirilen zaman ortalaması günlük 2 saat 59 dakikadır. Türkiye sosyal medyada en fazla zaman harcayan ülkeler arasında 16. sıradadır (Statista, 2022a).
- Dünya genelinde 4,5 milyar sosyal medya kullanıcısı, 2,5 milyar YouTube kullanıcısı bulunmaktadır (Statista, 2022a).
- 2015 yılında dünya genelinde yaklaşık 2 milyar dijital oyun kullanıcısı varken, bu rakamın 2024 yılına kadar 3,3 milyarın üzerine çıkması beklenmektedir (Statista, 2022b).
- Ülkemizde bireysel internet kullanımı 2021 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde %82,6 oldu. Bu oran, 2011 yılında %45 düzeyindeydi (Tüik, 2021a).
- Çocuklarda internet kullanımı, 6-15 yaş grubundaki çocuklar için 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında %82,7 olmuştur (Tüik, 2021b).

Çocuklarda ekran kullanımı ne zaman başlamalı ve ne kadar olmalı?

Çocuklarda ekran kullanımının ne zaman başlaması ve günlük ekran kullanım süresinin ne kadar olması gerektiği ebeveynler tarafından merak edilmektedir. Amerikan Pediatri Akademisi tarafından çocuklarda ekran kullanım yaşı ve ekran kullanım süresine ilişkin belirlenen kriterler aşağıdaki gibidir.

- 18 aydan daha küçük olan bebeklerde ekran kullanımı kesinlikle önerilmemektedir.
- 18-24 ay arasındaki bebeklerde; ebeveyn rehberliğinde ve yüksek kaliteli içeriğe sahip en fazla 30 dakika ekran kullanımı önerilmektedir.
- 2-5 yaş arasındaki çocuklarda, ebeveyn denetiminde ve içerikleri nitelikli programlar olmak koşuluyla günlük en fazla 1 saat ekran kullanımı önerilmektedir.

- 6 yaşından büyük çocuklarda, ekran kullanımını için tutarlı sınırlar belirlenmeli ve ekran kullanımının çocukların uyku, sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivitelerine engel olması önlenmelidir (AAP, 2019).

Medya İçerikleri Ve Ekran Kullanımı Çocukların Gelişimini Nasıl Etkiliyor?

Bir araştırmada çocuklara “Onsuz yaşamak istemediğin bir site seçmen gerekirse, bu hangisi olurdu?” sorusu sorulmuş ve çocuklar; YouTube %31, Snapchat %20, Instagram %13, Tiktok %13 ve Facebook %6 şeklinde yanıtlamışlardır (Common Sense Media, 2021). Geldiğimiz noktada özellikle sosyal medya çocuklar için artık yaşamla ilişkilendirilen bir olgu haline almıştır. Yukarıda belirtilen araştırma sonuçları çocuklarda medya ve ekran kullanımının giderek arttığını göstermektedir. Peki, medya ve ekran kullanımının çocukların gelişimleri açısından ne tür riskleri bulunmaktadır?

Olması gerekenden daha uzun sürelerde ekran kullanmak ve niteliksiz medya içerikleri çocukların; dil gelişimlerini, bilişsel gelişimlerini, sosyal ve duygusal gelişimlerini, kişilik gelişimlerini ve diğer alanlardaki gelişimlerini olumsuz etkiler. Bu süreçte ebeveynlerin dikkat etmesi gereken şey sadece ekran kullanım süresi değil, çocukların tükettikleri medya içeriklerinin niteliğine de dikkat etmeleri gerekmektedir.

Dil Gelişimine Etkisi

Dil, sosyal bağlamlarda ve diğer insanlarla karşılıklı etkileşim/iletişim yoluyla edinilir. Dil edinimi üzerinde en büyük etkiyi yaşamın ilk yıllarında “maruz kalınan dilin kalitesi ve miktarı” oluşturur. Daha çok ekran; daha az iletişim, daha az etkileşim, daha az kelime, daha az söz dağarcığı, daha az düşünce, daha az konuşma demektir. Çünkü ekran kullanırken çocuklar genellikle pasif durumdadırlar. Oysa dilin öğrenilmesinde aktif katılım önemli faydalar sağlar.

Bilişsel Gelişime Etkisi

İlk çocukluk yılları ve bu dönemdeki yaşantılar hem beyin gelişimi hem de bilişsel gelişim için

Olması gerekenden daha uzun sürelerde ekran kullanmak ve niteliksiz medya içerikleri çocukların; dil gelişimlerini, bilişsel gelişimlerini, sosyal ve duygusal gelişimlerini, kişilik gelişimlerini ve diğer alanlardaki gelişimlerini olumsuz etkiler.

dan çok önemlidir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütüne (OECD) göre; beyin gelişiminin %90’ı altı yaşına kadar tamamlanmaktadır (OECD’ den aktaran, Güneş, 2010). İnsanın öğrenme isteği ve yeteneği, yaşamın ilk yıllarında oldukça güçlüdür. Çocukların sahip oldukları merak duygusu, öğrenmelerini sağlayan en işlevsel yoldur aslında.

Çocuklar, uyarılarla dolu bir dünyada, çevrelerindeki olayları ve bireyleri gözlemlediğinde ve duyularını aktif biçimde kullandıklarında kolaylıkla öğrenebilmektedirler. Ekran kullanımı sırasında çocuklar etraflarında olup bitenleri fark etmezler ve duyularını daha pasif kullanırlar. Ekran çocuğa düşünme, hayal etme ve yeniden oluşturma fırsatı vermez. Hızla akıp giden görüntüleri ve içerikleri takip etmesini ister. Dolayısıyla ekran kullanım sırasında çocuklar daha pasif ve edilgen bir role sahiptirler. Yapılandırılmış bir içerik ve görselle sınırlı düzeyde etkileşimleri söz konusudur.

Sosyal-Duygusal Gelişime Etkisi

İnsan, sosyal bir varlıktır ve öğrenmelerinin önemli bir kısmı da sosyal öğrenme yoluyla yaşadığı çevrede gerçekleşir. Sürekli ekran karşısında olan çocuklar yeterince sosyalleşememekte ve temel sosyal becerileri olumsuz etkilenmektedir. Sürekli ekrana maruz kalan ve dijital oyunlar oynayan çocuklar geleneksel oyunları tercih etmemektedirler. Sapsağlam (2018), okul öncesi dönemdeki çocukların oyuncak ve oyun tercihlerinin değiştiğini ve çocukların daha çok elektronik oyuncakları ve elektronik oyuncaqlarla oynayan oyunları tercih ettiğini belirtmektedir. Oyun ve ekranlar çocuklar için en önemli sosyalleşme

sağlayıcılarıdır. Bunlardan uzak kalması, çocukların sosyalleşme süreçlerinin sekteye uğraması demektir.

Kişilik Gelişimine Etkisi

Kişilik gelişimi büyük oranda 0-6 yaş arasında şekillenir. Çocuklar daha çok gözlem, taklit ve telkin yoluyla öğrenirler. İlk yaşlardaki öğrenmelerde “özdeşim kurma (bir modele benzeme

- Dil ve konuşma geriliği,
- Beslenme bozuklukları,
- Göz sağlığı problemleri,
- Yalnızlık ve depresyon,
- Dikkat eksikliği ve hiperaktif dürtüsellik,
- Aile içi iletişim/etkileşim kaybı gibi problemlere neden olabilmektedir.

çabası)” öne çıkar ve çocuklar medyadaki karakterlere (Batman, Spiderman vb.) öykünürler. Sevdikleri ve özdeşim kurdukları karakterlerin kıyafetleri, konuşmaları, alışkanlıkları, duygusal ve davranışsal tepkileri çocukların referans kaynağı olur ve medya karakterlerine benzemeye çalışarak kendi inanç, değer ve kültüründen uzaklaşırlar. Hatta ebeveynlerinden bile. Çocuklar etkileşim halinde buldukları kişiler her kimse onlara benzerler. Kendimize şu soruyu soralım. Çocuklarımızı kim büyütüyor?

Bunların dışında aşırı düzeyde ekran kullanımı çocuklarda;

- Uyku yetersizliği,

Nitelikli Medyanın Çocuklar İçin Bazı Faydaları

Medyanın çocuklar için tamamen zararlı olduğu düşüncesini doğru bulmadığımı belirtmek isterim. Bilinçli bir şekilde ve doğru amaçlar için kullanıldığı takdirde medya, çocuklara çok sayıda fayda sağlayabilir. Kaldı ki okulun, eğitimin ve yaşamın giderek dijitalleştiği bir dünyada medya ve ekran kullanımını çocuklara tamamen yasaklamak da farklı sorunlara yol açabilmektedir. Nitelikli medyanın olası faydalarından bazıları şunlardır;

- Eğlenceli zaman geçirme,
- Empati ve farkındalık kazanma,

- Eğitsel içeriklere her yerden erişim,
- Zengin öğrenme deneyimleri (Web 2.0),
- Küçük kas becerilerinde artış.

Çocukların Sağlıklı Ekran Kullanımı İçin Ebeveynler Neler Yapabilir?

Çocukların sosyal medya uygulamalarını tanıma ve kullanma süreçlerinde ebeveynlerin önemli düzeyde aracılık rolleri bulunmaktadır. Sapsağlam (2018) tarafından yapılan araştırmada, çocuklara bildikleri sosyal medya uygulamalarını nereden öğrendikleri sorulmuş ve çocukların büyük çoğunluğu uygulamaları annelerinin telefonundan öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Ebeveynler bazen başka seçenekleri olmadığı ve çaresiz kaldıkları için, bazen çocuklarının ısrarlı taleplerine karşı koyamadıkları için bazen de çocuklarını ödüllendirmek isteğiyle çocuklarının ekran kullanmasına aracılık ederler. Bu süreçte ebeveynlere yol göstermesi için bazı uygulama pratikleri ve tavsiyeler aşağıda belirtilmiştir.

- Ebeveynler medya ve ekran kullanım alışkanlıklarıyla çocuklara örnek olmalıdır.
- Çocuklarda öz denetim ve irade kontrolü geliştirilmelidir.
- Medyanın ve ekran kullanımının zararları konusunda çocuklar bilgilendirilmelidir.
- Çocukların dijital ayak izleri mutlaka takip edilmelidir.
- Çocukların ve ebeveynlerin medya okur-yazarlık becerileri geliştirilmelidir.
- Çocukların medya platformlarında kişisel bilgilerini (yaş, okul, adres, telefon numarası, konum bilgisi) paylaşmamaları gerektiği öğretilmelidir.
- Ev içerisinde ve dışında teknoloji içermeyen alanlar ve zamanlar oluşturulmalıdır.
- Çocukların odak noktası ekrandan uzaklaştırılmalıdır.

- Çocuklar ilgi ve yeteneklerine uygun sanat veya spor aktivitelerine yönlendirilmelidir.
- Katılımcı etkileşimi (soru soran, aktivite yaptıran) teşvik eden programlar tercih edilmelidir.
- Ebeveynler ve çocuklar için birlikte izleme zamanları oluşturulabilir (Faydalı içeriğe sahip filmler veya belgeseller gibi)
- Ekran kullanımını sınırlandıran tutarlı ve kurallar belirlenmelidir ve bu kurallara ebeveynlerde uymalıdır.
- Elektronik aletlerin çocukların yatak odasında olmamasına özen gösterilmeli ve mümkünse ev içerisinde elektronik aletler için bir park alanı (elektronik aletlerin toplandığı bir alan) belirlenmelidir.
- Ekran, çocukları cezalandırmak veya ödüllendirmek için kullanılmamalıdır.

Medya, kullanım amacımız, kullanım süremiz ve kullandığımız içeriklere göre faydalı veya zararlı olmaktadır. Zarar görmemek için medyayı ve ekranı bilinçli kullanmak gerekmektedir. Bununla birlikte ebeveynlik, bir çocuğun yaşamımıza girmesiyle başlayan ve yaşam boyunca devam eden, çok fazla emek ve özen isteyen bir süreçtir.

Çocuklar, modernizm sonrası çağda daha önce hiç olmadığı kadar çok tehdit altındadır. Daha önce çocuklarımızı sadece yaşadığımız reel dünyanın tehdit ve tehlikelerine karşı korumamız gerekirken bugün yeni ve daha tehlikeli, üstelik kontrolü çok daha zor olan dijital dünyaya karşı da korumamız gerekmektedir. Ebeveynler olarak yabancı olduğumuz bu dünyayı (dijital dünya) ve kurallarını öğrenmek ve çocuklarımıza da öğretmek zorundayız. Aslolan ebeveynler olarak çocuklarımızı dışsal bir denetim kaynağıyla kontrol etmemiz değil, dijital dünyanın zararları ve riskleri konusunda kendi özdenetimlerini yapabilecekleri becerileri onlara kazandırmaktır.

Kaynakça

- American Academy of Pediatrics (AAP). (2019). Digital guidelines: Promoting healthy technology use for children. <https://www.apa.org/topics/healthy-technology-use-children> adresinden 10.02.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Common Sense Media (2021). The common sense census: Media use by tweens and teens. https://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/research/report/2022-infographic-8-18-census-web-final-release_0.pdf adresinden 01.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Güneş, F. (2010). Ninnilerin çocukların dil ve zihinsel gelişimine etkisi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(3), 27-38.
- Sapsağlam, Ö. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının değişen oyun tercihleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 1122-1135.
- Statista (2022a). Social media usage worldwide. <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/> adresinden 02.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Statista (2022b). Video gaming & eSports. <https://www.statista.com/statistics/748044/number-video-gamers-world/> adresinden 02.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Tüik (2021a). Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-\(ICT\)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-(ICT)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437) adresinden 07.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Tüik (2021b). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastir-masi-2021-41132> adresinden 07.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

Bilgi ve Teknoloji Çağında Eğitimin Dijitalleşmesi

Ümmüşeyma SERTDEMİR*

ÖZET

3. Dalga bilgi ve teknoloji ya da 4.0 çağının getirisi olarak gündelik hayatta insanların teknolojinin sunduğu imkânlarla ile iç içe yaşıyor olduğu bir süreçte dijitalleşme giderek daha da artmaktadır. Günlük yaşamın temel bileşenlerinden üretime, pazarlamadan düşünmeye kadar pek çok alanda etkileri olan dijitalleşme, insan yaşamının değiştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda önemli bir katkı sunmaktadır. Bu alanlardan biri olan eğitimin dijitalleşmesi birçok bakımdan olumlu biçimde değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo-

da, öğrencinin ve öğretmenin dijital unsurlarla ve araç-gereçlerle olan ilişkisinin yoğun olması gerekmektedir. Bu çalışmada dijitalleşme, dijitalleşmesinin getirisi olan dijital göçmen ve dijital yerli kavramları, eğitimde dijitalleşmenin önemi, öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın eğitimde dijitalleşmeyle ilgili çalışmalara fayda sağlayacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelime: Dijitalleşme, Dijital göçmen, Dijital yerli, Eğitimde dijitalleşme

Malatya Eğitim Araştırma Hastanesi Çocuk Gelişimi Birimi
İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans Öğrencisi

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihini değiştiren üç önemli dalganın olduğunu öne süren Alvin Toffler; birinci dalganın, bin yıllık bir süreçte gelişen tarım devrimi, ikinci dalganın, üç yüz yıllık süreçte gelişen Endüstri devrimi olduğunu ifade etmektedir. Bunlarla birlikte Toffler, günümüzde Endüstri Devrimi'nin sonlara yaklaştığını ve üçüncü dalganın içinde olduğumuzu söylemektedir. Toffler, bu dalganın adını net olarak ifade etmese de bilgi ve teknoloji devrimi olarak nitelendirmektedir. Alvin Toffler, bundan 40 yıl önce yayınladığı Üçüncü Dalga kitabında bugünün dünyasını şu şekilde öngörüyor; Kitle iletişim araçlarının dünyayı farklı boyutlara taşıyacağını ve bilginin büyük bir önem kazanaacağını belirtiyor, elektrikli otomobiller, "kendin yap", 24 saat yaşayan toplum, üç boyutlu baskı, yenilebilir temiz enerji, evden çalışma, bağımsız medya, kişiselleştirilebilir üretim, birçok mesleğin ortadan kalkacağı ve yenilerinin ortaya çıkacağını ifade ediyor (Toffler, 2018). Tüm bu öngörülerle birlikte günümüz dünyasında bilgi ve teknoloji devrimi olarak adlandırılan üçüncü dalganın bir getirisinin dijitalleşme olduğunu görüyoruz.

Dijitalleşme, varolan süreçteki bütün iletişim ve görsel teknolojilerinin en gelişmiş olduğu bir sistem olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel olarak alışlagelmiş veri toplama biçimlerinden farklı olarak dijitalleşme, bir kodlama sistemine dayanmaktadır ve iletişim süreci, oldukça hızlı ve çok katmanlı etkileşimle gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple, görsel bir iletinin dijital kodlardan oluşması sonucunda, bu sistem insan yaşamını kolaylaştırılması konusunda önemli bir yere sahiptir. Dijitalleşme süreciyle beraber farklı kavramlar ön plana çıkmaktadır. (Sunal, 2016). Teknoloji alanında meydana gelen hızlı gelişmeler kuşaklar arasında büyük farklılıklar meydana getirmiştir. Bu farklılıkların, bireylerin günlük yaşamları üzerinde farklı boyutlarda etkileri olmaktadır. Teknolojinin içine doğan bu değişen ve gelişen yaşamın içinde bulan bireylerin hayata

bakış açıları önceki kuşaklara göre farklı olmakta ve bunun bir sonucu olarak eğitimde de yeni teknolojilerin etkisiyle yeni gereksinimler ortaya çıkmaktadır. Teknolojinin gün geçtikçe ilerlemesi yaşantımızda büyük bir yere sahip olmasının etkileri neticesinde toplumda bu gelişimin ortasında doğanlar ve bu değişimin dışında uzak kalanlar ya da yeni sürece kendilerini hazırlamaya çalışanlar olmak üzere iki ayrı grup ortaya çıkmıştır. Bunun anlamı farklı özelliklere sahip iki ayrı grubun varolması demektir (Bilgiç, Duman & Seferoğlu,2011). Dijitalleşmenin toplumsal ve kültürel dinamikler üzerinde meydana getirdiği köklü etkiyi anlamak ve anlatmak için farklı kavram geliştirilmiştir. Bu kavramlardan sıklıkla kullanılan dijital göçmenler ile dijital yerliler kavramı önemlidir. Bu iki kavramı ortaya atan Prensky (2001), 10 yılda dijital teknolojileri alanında meydana gelen gelişmelerin kuşaklar arasında farklılıklar meydana getirdiğini ifade etmektedir. Sanal ağı, akıllı telefonları, sanal oyunları dijital bir dil olarak kullanıp iletişim kuran bu yeni kuşağı "**dijital yerliler**" olarak nitelemektedir. 1980 yılından önce dünyaya gelmiş ve dijital teknolojilerde sonraki nesile nazaran kendini daha yabancı gören bu kuşağı ise "**dijital göçmenler**" olarak ifade etmiştir.

Yaşamın bütün alanlarının dijitalleşmesi toplumumuzun günlük hayatına farklılıklar getirmektedir. Dijitalleşmenin bireylerin günlük hayatları üzerindeki etkilerine bakıldığında, aşağıdaki alanlarda etkisi olduğu görülmektedir:

- 1. İletişim:** Birbirinden farklı dijital ağlar ile platformlarla iletişim, radikal bir şekilde değişmektedir. Dijital çağın getirilerine paralel olarak bireyler, kurum ve kuruluşlar, devletler vb. aynı zamanda farklılaşmaktadır. Kişiler için kendilerini ifade etmek amacıyla dijital platformlar etkili ve yeni seçenekler sunmaktadır (Karabulut, 2015).
- 2. Sosyokültürel Yapı:** Dijitalleşmenin getirileri ile birlikte en çok tartışılan alan sos-

yokültürel yapıdır. Dijital dünyadaki dijital getirilerin meydana getirdiği çevre, geleneksel ve yerleşik kültürel yapıda da farklılaşmaları meydana getirmiştir. Bu, yeni kuşak üzerinde daha net bir şekilde gözlemlenecektir (Karahisar, 2013).

3. Eğitim: Teknolojideki gelişmeler, eğitimde kullanılan yöntem ve tekniklerin dijitalleşmesini sağlamıştır. Artık öğrenciler, dijital gelişmelerle, bilgiye daha kolay ve daha hızlı bir şekilde ulaşmaktadırlar. Bununla birlikte, dijital eğitim çağı da önemli ölçüde veri paylaşımını kolaylaştırmaktadır (Yıldırım ve diğ., 2014).

4. İş Dünyası: Günümüzde dijital ortamlarda pazarlama, üretim, istihdam ve satış gibi temel iş hayatı fonksiyonları meydana gelmektedir. Kurum ve kuruluşlar pazarlama, satış ve üretim fonksiyonlarında dijital dünya da yerini almıştır. Beklentileri dijital dünyadaki gelişmelerle aynı doğrultudadır. Dijitalleşme, iş dünyasının temel fonksiyonlarının şekil ve içerik olarak farklılaşmasına ve gelişmesine olanak sunmuştur (Şahin, Aydın & Güler, 2015).

5. Sağlık: Tıp, en hızlı gelişen ve değişen gelişim alanlarının başında gelmektedir. Tedavilerin, tedavi sürecinde yer alan kişilerin, doktorların ve hastaların, aktif olarak dijital unsurları kullanan sonuçlarının tıpta daha etkili sonuçlar verdiği görülmektedir. Veri toplama ve görüntüleme sistemlerinin dijitalleştirilmesinin tıp dünyasına önemli bir getirisi vardır (Bhavnani, 2016).

2. EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME

Günlük hayata yansıyan dijitalleşme eğitim sürecinde de bir değişim olması gerektirdiğini fark ettirmiştir. Teknolojiyle beraber değişen toplum dijitalleşmenin getirisi olan imkânların kişilerin hayatlarını her konuda daha fazla uyumlu, ulaşılabilir, devam ettirilebilir, kolaylaştırıcı, güvenli ve konforlu olmasını sağlamıştır. Bu imkânlar diğer konularda olduğu gibi eğitim sürecinde de duyulan ihtiyacı uygun oranda ve süreçte, daha rahat, daha ulaşılabilir bir öğrenme deneyimidir. Teknolojinin bir tehdit olarak görülmesine sebep olan olumsuz durumlardan ziyade, sunacağı fayda ve katkılar eğitim ve öğretim sistemlerinin bu

durumda doğru bir biçimde dijitalleşmesi sağlanabilir. Bahsi geçen dijitalleşme süreci Eğitim 4.0 olarak adlandırılmakta ve toplumun içinde olduğu inovasyon çağında ihtiyaçlarını giderebileceği ve eğitimden daha fazlası olduğu varsayılmaktadır (Puncreobutr, 2016). Eğitim sürecinde yaşananlar sanayi devrimleri ile ilişkili olarak eğitimde dört temel (1.0, 2.0, 3.0 ve 4.0) dönüşüm ve değişim basamağından geçmiştir:

- Eğitim 1.0: Tarım toplumunun problemlerine cevap verecek özellikte biçimlendirilmiş, bilgi kavramlar yöntemleriyle öğretilen öğrenciye geçirilerek öğrencilerce ezberlenerek öğretim süreci tamamlanmıştır (Puncreobutr, 2016).
- Eğitim 2.0: Endüstri toplumunda eğitim sürecindeki hedef iş gücünün temel gereksinimlerini karşılayacak şekilde oluşturulmuş ve bu gereksinimi karşılayacak olan teknolojinin öğretilmesi olmuştur. Bu süreçte eğitim ve öğretim kurumları birer fabrika, öğrencileri ise toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak ürünler olarak görmüştür (Pooworavan, 2015).
- Eğitim 3.0: Bu süreç üretim ile bilgi temelli yapılanmayı ifade etmektedir. Endüstri toplumu ile teknoloji toplumu arasında bir köprü görevi gören bu süreçte bilgi üretiminde İnternet ön plana çıkmıştır. Eğitim ve öğretim sürecinde de Web 2.0 teknolojileri olanaklarından yararlanılmış ve bilginin bireylerce üretilebildiği bir basamağına geçilmiştir. Eğitim ve öğretim sürecinde bireylerin aktif öğrenme yaklaşımlarına yer verilmiştir. Teknolojinin eğitim sürecine dâhil edilmesi geleneksel eğitim sürecindeki farklılıkları da beraberinde ortaya çıkarmıştır (Harkins, 2008).
- Eğitim 4.0: Toplumun gereksinimi olan eğitim ile inovasyon merkezli süreci kapsamaktadır (Harkins, 2008). Eğitim 2.0 basamağına “eğitimde teknolojinin öğ-

retilmesi”, 3.0 basamağına “eğitimde teknolojinin kullanımına” dönüşürken, 4.0 basamağıyla beraber “eğitimde teknolojinin tasarımı ve inovatif kullanımına” dönüşmektedir. Eğitim 4.0 basamağının, geleneksel eğitim sisteminin yetileri olarak sıralanan okuma, aritmetik ve yazmanın üstünde beceriler olmalıdır (Puncreobutr, 2016). Bireylerin eğitim sürecinde gerek yöntemler gerekse teknikler de aktif olarak yer almaları gerekmektedir (Bates, 1997; Puncreobutr, 2016).

Alan yazında yer alan çalışmalara göre Türkiye nüfusunun %30’unu 2000-2018 yılları arasında doğan Z kuşağı oluşturmakta ve bu kuşağı %10’u Bebek Bombardımanı Kuşağı (1946-1964 yılları arasında doğan), %40’ı X (1965-1979 yılları arasında doğan) ve %50’si Y (1980-1999 yılları arasında doğan) olan 1 milyon öğretmen eğitim vermektedir (Kuran, 2019). Bu kapsamda, dijital yerliler olarak tanımlanan, dijitalleşen dünyanın içinde doğup büyüyen ve bu dünyanın dilini ana dili gibi bilen bu neslin dikkatini çekmek için eğitimciler büyük görevler düşmektedir. Yeni dünyanın gelişen ve değişen teknolojilerini takip etmek ve bunları eğitim ortamlarına dâhil etmeye açık olmak gelmektedir.

Dijital yerlilerin bilgiye ulaşma ve bilgiyi paylaşma nitelikleri teknolojiyle geç tanışan dijital göçmenlerden farklılık göstermektedir. Dijital yerlilerin araştırma yapmak için kütüphanede ansiklopedi taramak yerine Google arama motorunu, bir kütüphane görevlisinden yardım istemek yerine çevrimiçi topluluklardan yardım istediklerine vurgu yapmaktadır. Bundan ötürü eğitimciler düşen görevlerden bir diğeri de dijital yerlilerin varolan alışkanlıklarına uyum sağlamak olmalıdır. Çin’in Wuhan kentinden yayılarak tüm dünyayı etkisi altına alan ve 2020 yılının Mart ayında Türkiye’de ilk vakanın tespit edilen Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen koronavirüs salgını (Covid-19) sebebiyle dünyanın farklı yerlerindeki 192 ülkede okullarda yüz yüze

eğitime ara verilmiş ve yaklaşık 1,5 milyardan fazla öğrenci yüz yüze eğitimden uzak kalmıştır (Unesco, 2020). COVID-19 (Koronavirüs) pandemisi ile beraber geleneksel yöntemler farklılaşarak 672 'yeni normal' kavramı yaşamın içine girmiştir be bütün okullarda zorunlu olarak tam zamanlı uzaktan eğitime geçilmiştir. Yeni normal, eğitim ve öğretim sürecindeki dijital araç ve gereçlerin kullanımını bir gereklilik ya da tercih olmaktan çıkarıp zorunluluk haline getirerek her yaş grubundan kişilerin duruma hızlı uyulmasını şart koşmuştur. Mikrofon ve kamera gibi teknik donanımlara sahip olmayanlar noksanlarını tamamlama gayreti içine girmiş, bu süreç boyunca tüm öğretmen, öğrenciler ve veliler dijitalleşme sürecine adapte olarak eğitim ve öğretim sürecini aksatmadan tamamlamaya çalışmıştır. 'Evde kal' uyarıları ve sokağa çıkma yasakları ile birlikte çalışan birçok birey evlerini ofis olarak kullanmaya başlamıştır ve bütün ders veya toplantıları ağ erişimleri üzerinden dijital ekranlar ile gerçekleştirmeye başlamıştır (Tılıç, 2020).

Eğitim sürecindeki dijitalleşme ve teknoloji ile bütünleşme sürecinin önemini şu şekilde sıralayabiliriz (Kaya & Kaya, 2014; Clement, 2017):

- Dijitalleşen eğitim gerek öğretmenler gerekse öğrenciler bakımından zaman ile mekândan tasarruf sağlamak durumuyla eğitimi daha erişilebilir olması açısından önem arz etmektedir.
- Eğitim sürecinde bulunan geleneksel ve var olan süreçteki yöntem ve tekniklerin detaylı olarak incelenmesi ve geniş bakış açısına sahip bireylerin eğitimi önemlidir, dijital yöntem ve teknikler süreç için yardımcıdır.
- Eğitim ve öğretim kurumlarında her daim, bütün öğrencilere erişilmesi ve onlar için yeterli seviyede eğitim desteğinin sunulmaması. Dijital unsurlar, her zaman ve geniş kitlelere ulaşılabilmesi imkânını sağlamaktadır.

- Dijitalleşme ile beraber eğitim sürecindeki coğrafi kısıtlamalar ortadan kalkmıştır.
- Dijitalleşmeyle beraber hem kamusal hem de özel sektör merkezli bütün eğitim katkılarının, daha güçlü ve eş zamanlı olarak sunumu sağlanmıştır.
- Eğitim sürecine dâhil olmak isteyen ancak yaş ilerlediği için farklı problemlerle karşılaştığını düşünen kişiler bakımından fırsatların düzenlenmesi açısından dijitalleşme bir fırsat eşitliği sunmuştur.
- Eğitim materyallerinin, eğitim seviyesi arttıkça maliyetlerinin artması sonucunda kitaplar bakımından ulaşılması dijitalleşmeyle daha düşük maliyetli ve daha kolay hale getirmektedir.

Eğitimde dijital teknolojilerin kullanımının sağlanmış olduğu katkıları ise aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Doğan & Seferoğlu,):

- Dijital unsurların taşınabilirliğinin kolay olması sonucunda eğitim içeriklerine ulaşılması daha kolaylaşmıştır,
- Eğitim alma ve eğitim verme sürecinde, mobil olarak bile erişim sağlanılmaktadır.
- Eğitim içeriklerine ulaşım konusunda hem masrafların azalmasına hem de doğanın korunmasına doğrudan ve dolaylı olarak destek sağlamaktadır,
- Dijitalleşme ile beraber küresel bir eğitim alma fırsatı sunmaktadır.
- Eğitim süreçlerinde dijital unsurların kullanımında, maddi imkânı olmayanlar için eğitim kurumlarının destek sağlaması daha kolaydır.
- Öğrenme konusunda yaşanan problemleri giderilmesi adına öğretmenlerin, öğrencilerine daha hızlı ve daha etkin bir şekilde dönütte bulunmalarını sağlamaktadır.

- Eğitim ürünlerin daha geniş kitlelere, daha kolay ve eşit şartlarda ulaşabilecekleri biçimde sunulmaları sağlanmaktadır.
- Eğitim süreci uzaktan destek ile yenilenebilmekte ve güncellenebilmektedir.

2.1. DİJİTAL EĞİTİM SÜRECİNDE ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLER

Eğitimcilerin dijital yöntem ve tekniklere olan uyumları, öğrencilere verilecek olan eğitim desteğinin niteliğinin artırılması açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin hem kurum

içerisinde hem de kurum dışındaki günlük yaşamlarında teknoloji ile olan uyumluluk seviyelerinin yüksek olması gerekmektedir. Eğitimciler açısından, dijitalleşmedeki farkındalığın yüksekliği, eğitimin kalitesini etkilemektedir (Seferoğlu, 2015; Soysal ve Radmard, 2018).

Eğitimin dijitalleşmede ciddi problemler yaşayanların başında öğretmenler gelmektedir. Öğretmenlerin, eğitimin dijitalleşmesi sürecinde

karşılaştıkları sorunları şu şekilde sıralayabiliriz (Turan, 2002; Kaya, 2006; 2015)

- Bilgisayarlar başta olmak üzere ağ erişimi, platformlar ve yazılım vb. kavramların algılanmasında problemlerle karşılaşılması.
- Yazılım ve donanımların kullanım amacının ne olduğu konusunda zorluklarla karşılaşılması.
- Ders içerikleri için uygun olan materyal ve teknik konusunda bilgi edinmede karşılaşılan zorluklar,

- Dijital süreçlere ve yaşanan değişime ayak uydurulamaması.
- Dersler için çeşitli içeriklerin takibinin zorlaşması ve ders içeriklerinin, teknik bakımdan karmaşık hale gelmesi.
- Öğretmen-öğrenci etkileşimi ile iletişiminin zorluklarla karşılaşması.

Dijitalleşmedeki öğrenci profili şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2007):

- Sorgulayan, meraklı ve öğrenme isteği bulunan, bunu da teknoloji merkezli yapan öğrenci profili vardır.
- Teknoloji ile uyumlu eğitim beklentisi içerisindedirler.
- Öğrencilerin temel beklentisi, günlük hayattaki teknoloji yoğunluğu ve dijital materyal kullanımının, eğitim kurumları ve öğretmenler tarafından da benimsenmesidir.
- Bilgiyi hangi yolla elde edebileceğini bilirler.
- Dijital eğilimleri ilgile başlamakta ve çevrele devam etmektedir.

Sonuç olarak 21. yüzyılın öğrencileriyle ilgilenen öğretmenler onların gereksinimlerini karşılamak için öğretim teknik ve yöntemlerinde ve pedagojik düşünce sistemlerinde yenilenmeler yaparak, öğretim sürecinde dijital öğrenci merkezli ilerlemelidir. Öğretmenin her şeyi bilen ve öğreten kişi olmasından ziyade öğrenen için bir yol gösteren, mentor, danışman rolüne bürünmesi gerekmektedir. Bunlar öğretmenin yenilenmesi ve öğretmenin küreselleşen dünyada rolünün değişimini kapsamakta ve bu role hazırlanmayı gerektirmektedir. Eğitim 4.0 sürecinde bilginin çoğalmasıyla birlikte bir çöplüğe dönüştüğü, çeşitli yollardan bilgiye ulaşımın kolaylaştığı ve yanlış bilgi edinmenin, birçok bilginin kontrolsüz ortamlarda olduğu düşünüldüğünde, öğretmenlerin öğrenciler için doğru bilgiye ulaşmalarını kolaylaştıran ve sağlayan birer danışman olması önemlidir.

3. SONUÇ

Teknolojinin yaygınlaşmasıyla beraber her alanda kullanılmaya başlaması ve küreselleşmenin bir sonucu olarak dijitalleşme kavramı konuşulmaya

başlanmıştır. Birçok alandaki gereksinimlere etkin ve verimli çözümler bulabilmek için değişimlerin ve yenilenmenin yaşanması yani dijitalleşme kaçınılmaz olmuştur. Teknolojik gelişmelerin eğitim alanında kullanılması ve eğitimi temelden değiştirebileceği veya eğitimin problemlerine çözüm olacağı görüşü vardır. Web 2.0 temelli gelişmelerin meydana gelmesi ile tüm dünyada bu beklentiler hız kazanmıştır. Toplumda farklı alanlarda gerçekleşen değişim, eğitim alanında da yenilenmeyi ve değişimi kaçınılmaz kılmıştır. Eğitimde dijitalleşme kavramı incelenmesi gereken önemli konulardan biridir. Bu çalışmada bilgi ve teknoloji çağının getirisi olan dijitalleşme, dijital yerli, dijital yerli, eğitim de dijitalleşme, dijitalleşme sürecinde farklılaşan öğretmen ve öğrenciler hakkında bilgi verilmiştir. Bu çalışma ile eğitimde dijitalleşme konusunda, bahsedilen konuları içeren bilgiler özetlenerek sentez yapılmıştır.

Kaynakça

- Aksu, H. (2019). Dijitopya: Dijital Dönüşüm Yolculuk Rehberi. (2): Pusula Yayınları.
- Bates, A. (1997). What kind of university? Restructuring the university for technological change. London: The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching Website.
- Bhavnani, S.P. (2016), "Mobile Technology and the Digitization of Healthcare", *European Heart Journal*, (37), 1428-1438.
- Bilgiç, H. G., Duman, D. & Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrimiçi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri. *Akademik Bilişim*, 2(4), 1-7.
- Clement, S.G. (2017), *Digital Learning Education and Skills in the Digital Age*. Cambridge: RAND Corporation.
- Doğan, D. & Seferoğlu, S.S. (2017), "Mobil Cihazlar Ve Eğitimde Dijital Dönüşüm", Odabaşı HF, Akkoyunlu B ve İşman, A (ed.), *Eğitim Teknolojileri Okumaları 2017* içerisinde, TOJET ve Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 537-556
- Harkins, A. M. (2008). Leapfrog principles and practices: Core components of education 3.0 and 4.0. *Futures Research Quarterly*, 24(1), 19-31.
- Karabulut, B. (2015), "Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler Ve Melezler", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 11-23.
- Karahisar, T. (2013), "Dijital Nesil, Dijital İletişim ve Dijitalleşen (!) Türkçe", *AJITE: Online Academic Journal of Information Technology*, 4(12), 71-83.
- Kaya, A. & Kaya, B. (2014), "Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık algısı", *International Journal of Human Sciences*, 11 (2), 346-361
- Kuran, E. (2019). Z: Bir Kuşağı Anlamak. Mundi Kitap, Can Sanat Yayınları.
- Pensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon, MCB University Pres, 9(5), October.
- Poororavan, Y. (2015). Challenges of New Frontier in Learning: Education 4.0. Bangkok: Innovative Learning Center
- Puncreobutr, V. (2016). Education 4.0: New Challenge of Learning. *St. Theresa Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(5), 92-97.
- Robertson, S. (2020). Digital pedagogy for the 21st century educator. *Handbook of Research on Innovative Pedagogies and Best Practices in Teacher Education* (ss. 258-275). IGI Global.
- Soysal, Y. & Radmard, S. (2018). Social negotiations of meanings and changes in the beliefs of prospective teachers: A vygotskian perspective. *Educational Studies*, 44(1), 57-80.
- Sunal, G. (2016), "Sanal Gerçeklik Ve Dijital Sinemanın Olanakları", İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 1 (2), 294- 309.
- Şahin, L., Aydın, E. & Güler, M. (2015), "Teknolojik Gelişmelerin İşin Yapısı Ve İşgücünün Nitelikleri Üzerine Etkileri: Hastane Çalışanlarının Algılarına Yönelik Bir Araştırma", *İş ve Hayat Dergisi*, 1(1), 97-130.
- Tılıç, G. (2020). Eğitimde Dijitalleşme Kapsamında Oyunlaştırma Kavramı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (26), 671-695.
- Toffler, A. (2018). Üçüncü Dalga. Koridor Yayınevi.
- Turan, S. (2002), "Teknolojinin Okul Yönetiminde Etkin Kullanımında Eğitim Yöneticisinin Rolü", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, (30), 271-281.
- Unesco. (2020). Unesco. Retrieved from <https://en.unesco.org/news/dealing-obstacles-distance-learning>
- Yavuz, M. (2018). Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar. Eğitim Bilimine Giriş. M. Yavuz (Ed.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, S. ve Diğerleri, (2014), "Dijital Rozetlere Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Belirlenmesi", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 208-216.
- Yılmaz, M. (2007), "Sınıf Öğretmeni Yetiştirmede Teknoloji Eğitimi", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 1, ss. 155-167.
- Waycott, J., Bennett, S., Kennedy, G., Dalgarno, B., & Gray, K. (2010). Digital divides? Student and staff perceptions of information and communication Technologies. *Computers &*

Çeyrek Asrın Sonunda Giresun Eğitimciler Birliği Sendikasının Serancamı

Doç. Dr. Ali YILMAZ*

Giriş

Hak arama aracı olan sendikaların disiplin olarak ortaya çıkışları XVIII. yüzyılda sanayileşme süreci ile dünya gündemine girmiş olsa bile bu süreç esas itibarıyla idare edenlerle idare edilentler arasındaki ilişkiler bağlamında Hz. Âdem'e kadar götürülebilir. Bütün kutsal öğretiler ve felsefi yaklaşımlarda hakça bölüşüm merkezli bir dünya tesisi için kutsal metinler inmiş ve onlarla uyumlu yasalar çıkarılmış olsa bile reel politik olarak kendi haklarına razı olmayan ve başkalarının emeği üzerinden geçinmeye çalışan insanların mevcudiyeti tarihsel bir gerçekliktir. Bu bağlamda Eflatun bile büyük hayallerle oluşturduğu ideal devlet savından vazgeçmek zorunda kalmış, devlet adamlarının ve hükümet edenlerin mutlak niyetleriyle değil kanunların hâkim duruma geçtiği bir düzeni savunur hale gelmiştir. Bütün ilahi dinlerde olduğu gibi İslam dini mensuplarınca da emekçi ve ezilen lehine oluşturulan temel umdelerden maalesef bazen uzaklaşmıştır. Bu sebeple hem ilahî dinlerin öngördüğü adalet temelli bir yaşam, hem de filozofların önerdiği ideal devlet yönetimleri, harici kanun ve nizamlarla revize edilmek zorunda kalmıştır.

Sanayi Devrimi'nden sonra vahşi kapitalizmin dayanılmaz sömürsü ortamında insanlar, değişik arayışlara girmek zorunda kalmışlardır. Sendikalar bu mücadelenin sonucunda teşekkül etmeye başlamıştır. Bu örgütlenmenin Sanayi Devrimi'nden sonra olmasından Firavun'un, Nemrut'un ve Karun'un Sanayi Devrimi sonrası oluşan kapita-

listlerden daha adil olduğu da anlaşılmamalıdır. Sanayi Devrimi sonrası sendikalar devleti idare edenler tarafından sermaye sahiplerine karşı desteklenmeleri gerekirken devlet kurumları tarafından sendikalara şaşı bakılması suretiyle sendikalar sürekli kapatılmayla karşı karşıya kalmıştır. Bu olumsuzluklara rağmen Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinde işçilerin hak ve menfaatlerini korumak için kurulan sendikalar, kısa sürede toplumun büyük kesimi tarafından benimsenerek ülke yönetimlerinde dahi söz sahibi olacak duruma gelmiştir.

Değişen dünya konjonktürünün iyi okunamaması sonucu endüstrileşme süreci yaşamayan Türkiye'de kendi sorun alanları dikkate alınmadığından ne yazık ki milli bir sendikal model oluşturulamamış ve Batı tarzı ithal bir sendikal zihniyet empoze edilmeye çalışılmıştır. İşçi sendika yöneticileri, sermaye sahiplerine ve devlete karşı vizyoner yerli bir duruş sergileyemediklerinden zihinlerde olumsuz bir algı bırakmışlardır. İlk dönem Türkiye'de işçi sendika yöneticileri vizyon sahibi ve siyaseti yönlendirecek kapasitede olmadıklarından sendikalar, toplumun tümünü kucaklayıcı bir karakter kazanamadığından ne yazık ki ideolojik birer sivil toplum örgütü olarak algılanmışlardır (Özkerem, Talu, 2008, 120-122).

İşçi sendikalarının sorumsuz/eğitimsiz ilk dönem yöneticileri, emekçilerden aldıkları gücü kendi şahsi menfaatleri için kullanmaları sebebiyle, memur sendikacılığına olumsuz bir miras bırakmıştır. Bu olumsuzluklara rağmen 2001 yılında

* Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Öğretim Üyesi.

yasal güvence altına alınan memur sendikacılığı yirmi yıllık geçmişi ile belli bir seviyeye ulaşmış, üyelerinden yapılan kesintinin işçilerdeki gibi aylık bir yevmiye değil, en fazla %0.5 seviyesinde olması memur sendikacılığında sendika ağalarının oluşmasını önlemiştir. Geçmişteki olumsuz yaklaşımların izlerini silmek için özellikle bu mali yapının birinci derecede gündemden düşürülmesi ve kesinti oranının yükseltilmemesi memur sendikacılığının toplumdaki akreditesini kolaylaştıracaktır.

1- Dünyada ve Türkiye’de Sendikacılığın Gelişim Süreci

Sendika kelimesinin kökeni ile ilgili değişik değerlendirmeler olsa da Fransızca “Syndic” kelimesinden türetildiği kabul edilmektedir. Syndic, temsilci, güvenilir kimse, syndicat ise güvenilir kimselerin bir araya gelerek oluşturdukları birlik anlamına gelmektedir. Türkçe’de de sendika kelimesi ilk defa işçi örgütlenmesini ifade etmek üzere kullanılmaya başlamıştır. Kavram olarak sendika; “İşçilerin/çalışanların haklarını ve çıkarlarını korumak ve yeni haklar kazandırmak amacıyla yine işçiler/çalışanlar tarafından oluşturulan örgütler” şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımdan hareketle sendika, “işçilerin daha düşük ücretle çalışmayı kabul etmeyerek birbirlerine rakip olmalarını önlemek amacıyla ücretler, çalışma saatleri ve şartlarının standartlaştırılması gayesi ile kurulan sivil toplum örgütüdür” (Kazak, 2002, 67).

İnsanlar ezilmişliğe karşı ilk çağlardan itibaren bir duruş göstermiş olsalar bile modern anlamda sendikanın tarihi, kapitalizmin gelişmeye başladığı on sekizinci yüzyıl İngiltere’sinde Sanayi Devrimi ile başlatılmaktadır. Sanayi Devrimi’yle birlikte makinalaşmanın getirdiği verimlilik ve serilik sonucu işçilerin emekleri sömürülmeye başlanmış, onlar son derece insanlık dışı düşük ücretlerle günde on altı saate varan mesai şartlarında çalışmaya zorlanmışlardır. Sanayileşmenin yaygınlaşması ile bütün Batı ülkelerinde ve Amerika

Birleşik Devletleri’nde çalışan emekçiler, iş güvencesi, sağlık ve emeklilik haklarından mahrum olmak üzere sadece temel gıda ihtiyaçlarını bile karşılamadan yoksul bırakılmışlardır. İşletmeler büyüdükçe işverenler ile işçiler arasında azalan iletişim ve ilişkiler, emekçi örgütlenmelerinin önünü açmıştır. Sendikal oluşumlar, 1871 yılında İngiltere’de yasa ile tanınsa bile patronların baskısı ve yönlendirilmesi sonucu başarılı olamamışlardır. Aynı yıllarda Osmanlı Devleti sanayisi hemen hiç gelişmeyip yarı sömürge konumuna düştüğünden bir işçi sınıfının doğması mümkün olamamıştır. Ancak Batılılaşma’nın izdüşümü olarak 1871 yılında Osmanlı’da “Amaleperver Cemiyeti” bir kısım azınlık tarafından kurulan ilk sendikal denemeler olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

2- Memur Sendikacılığının Tarihsel Gelişimi

Osmanlı devletinde işçi sınıfını oluşturacak nitekte sanayileşmeye ulaşmadığı için sendikacılıktan bahsetmek çok da mümkün gözükmemektedir. II. Meşrutiyetin ilanından sonra elverişsiz çalışma şartlarının neticesi giriştikleri grev hareketlerinin yanına devlet memurlarının ekonomik şartlar gereği aylıklarını zamanında alamamaları nedeniyle memurlar da çeşitli eylemlerde bulunmaya çalışmışlardır (Koç, 2003, 20). Dış güçlerin de ayartması ile örgütlenen kamu çalışanları toplu şekilde hareket etmeye çalışmışlar, bu sosyoloji iyi okuyan devlet erki, 09.08. 1909 tarihinde “Tatil-i Eşgâl Kanunu”nu çıkararak kamuya ait müesseselerde sendika kurulmasını ve greve gidilmesini yasaklamıştır. (Gülmez, 1991, 407). Bu yasağa rağmen 1920 yılında eğitim alanında sekiz ay boyunca aylıklarını alamayan öğretmenlerin tepkileri grev sürecine kadar gitmiş, 1 Mart 1920 tarihinde başlayıp on dört gün süren ilkökul öğretmenlerinin grevleri, eğitimcilerin hak arama grevi olarak tarihteki yerini almıştır (Eraslan, 2012, 2) Yeni devletin kurulması sonucu oluşturulan 1924 Anayasası’nda dernek kurma hakkı tanımlanmasına rağmen sendika, toplu sözleşme,

grev hakkı gibi özgürlüklere yer verilmemiştir. Anayasal bir hak olmasına rağmen 4 Mart 1925 tarih ve 578 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Tahrî-i Sükûn Kanunu" ile kamu çalışanlarının dernek kurma ve mesleki örgütlenmeleri imkânsız hâle getirilmiştir.

08.03.1926 tarihinde memurlarla ilgili çıkarılan 788 sayılı "Memurîn Kanunu" her ne kadar sendika ile ilgili lehte ve aleyhte bir hüküm içermese de 1909 tarihli "Tatil-i Eşgâl Kanunu"na atıf yaparak sendikalaşmaya imkân tanınmamıştır. Tek Partili Dönem'de, 28.06.1938 tarih ve 3512 sayılı "Cemiyetler Kanunu" ile memurlara örgütlenme yasağı getirilmiş ve memurlar sanki resmi ideoloji tarafından desteklenen Halkevleri'ne yönlendirilmiştir. 19 Şubat 1932 tarihinden 8 Ağustos 1951 tarihine, Halkevleri kapatılıncaya kadar, Cumhuriyet Halk Fırkası/Partisi'nin yan kuruluşu/arka bahçesi olarak mevcudiyetine devam etmiştir. Resmi ideolojiyi yerleştirmek için memurların bu kurumda aktif görev almaları teşvik edilmiştir. 1938 tarih ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nda "Sınıf esasına dayalı cemiyet kurulamaz." ifadesi 05.06.1946 tarih ve 4919 sayılı Kanunla memurlara dernek kurmalarını kısıtlayan kısmının kaldırılması sivil toplum faaliyetlerini ülke genelinde hızlandırmıştır (Serim, 1995, 44). Türkiye ILO'ya üyeliği kabul etmesine rağmen 1947 yılındaki çıkarılan 5018 sayılı "İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun" ile Türkiye'de ilk kez sendikal düzenlemeler yönüne gidilerek işçi sendikacılığının önü açılmıştır. Ancak 3008 sayılı İş Kanunu'nda tanımlanan beden işçisine verilen bu hak fikir işçileri olan memurlara verilmeyerek kamu görevlileri bu haktan mahrum bırakılmışlardır.

İşçi sendikacılığında belli bir merhale alınmasına rağmen memur sendikacılığının oluşumu Türkiye'de ancak 1961 Anayasası'nın 46. maddesinde yer alabilmiştir. Ancak bu hüküm 02.07.1964 tarih ve 490 sayılı Kanun'la iptal edilmiştir. 08.06.1965 tarihinde kabul edilerek 17 Haziran 1965 tarih ve 12025 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 624 sayılı "Devlet Kamu Personeli

Sendikaları Kanunu" ile "Türkiye Devlet Büro Görevlileri Sendikası" adıyla Ankara'da kurulan ilk sendikanın, 1971 yılına gelindiğinde sayısı 658'i bulmuştur (Koç, 2001, 12). 1965-1971 yılları arasında kurulan 658 sendikanın çoğu meslek esasına göre örgütlenmiştir. Bu tarihlerde üye sayısı 5.000 üzerinde olan sendika sayısı sadece on kadar olup çoğu ilkököl ve diğer öğretmenler tarafından kurulmuştur. (Ertuğrul, 1998, 277). Sendikalar, bu kısa dönemde daha çok maddi yardım sandıkları olarak değerlendirilmişlerdir. 800 bin memurun olduğu 1968 yılında yasal olarak 185.000 memurun sendikalaşma yasağının olmasıyla tahmini sendikalaşma oranının ancak %30'larda olduğu söylenebilir (Tutum, 1968, 40). 12 Mart Askeri Muhtırası'nın akabinde 22.09.1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun'la işçiler hariç memurların sendikalaşması yasaklanmıştır. Takip eden 1972'de Devlet Memurları Kanunu'nun memurlara sendika kurma ve üye olma hakkı veren 22. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Türkiye'nin 06.04.1949'da onayladığı İnsan Hakları Beyanname'sindeki sendikaya üye olma hakkı, 08.08.1951 tarihinde ILO'nun 98 sayılı Sözleşmesi'ne imza atması ve 18.05.1954'de imzalanan "İnsan Hakları ve Temel Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi'nin" Türkiye Cumhuriyeti tarafından imza altına alınması Uluslararası arenada Türkiye'yi zor durumda bırakmıştır.

1982 Anayasası'nın işçi sendikalarına sendikal örgütlenme hakkı tanıyan 51. maddesi işçilerin sendika kurmalarına cevaz verilirken memurların sendikalaşamayacağı yasağı metinde açıkça yer almamıştır. Memur sendikacılığı, sivil toplum örgütleri tarafından ilki 1985 yılında yapılan "Kamu Çalışanları Sorunları Sempozyumu'nda" dile getirilmiştir. 1985-1991 yıllarında değişik panel, kurultay ve çalıştaylarla sendikal örgütlenme hakkının toplumda tartışılması sağlanılarak bu hak gündemde tutulmaya devam edilmiştir. Anayasal güvence altında olmamasına rağmen sosyal baskı unsurları kanunların önüne geçip, 1990 yılından sonra fiili durum yaratılmış bu hakkın alınması yolunda mücadeleye girişilmiştir. Bu

sendikal arayışlar, ilgili yasanın çıkması bekle- nilmeden 28.05.1990 tarihinde Eğitim-İş'in kurulması ile sonuçlanmıştır (Mahiroğulları, 2005, 159). Her ne kadar kurulan bu sendikanın yasal bir çerçeveye oturmadığı hükümet edenler tara- fından genelge ile duyurulmuş olsa bile yaklaşan 1991 seçimleri için hazırlanan seçim bildirgele- rinde "İşçi ve memur tüm çalışanlar için sendikal hak ve özgürlükler eksiksiz sağlanacaktır." vaa- dini dillendiren SHP ile (SHP, 1991, 28), "Memur- ların da sendika kurmaları temin edilecektir." diyen DYP (DYP 1991, 203), 20 Kasım 1991'de ku- rulan koalisyon hükümetinin ortakları olmuştur.. Sendikalaşma konusunda kendisini bağlayan Sü- leyman Demirel Hükümeti, memurların sendika- laşmasıyla ilgili duraksamaları aşabilmek ama- cıyla Danıştay'a başvurmuş, Anayasa değişikli- ğine gitmeden ilgili 51. maddenin memurları da içerecek şekilde yorumlanması ile ilgili Danıştay I. Dairesinin 22.04.1992 günü verdiği (E:1992/136, K:1992/147 sayılı) istişari görüşünde memurların da bu madde kapsamında değerlendirilebileceği yorumu genel kabul görmüştür (Ergani, 2010, 19).

Bu yargı kararı sonucu, 21.05.1992 tarihinde kamu görevlilerinin örgütlenmesi ile doğrudan ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (İLO) 87 sayılı "Sendika Özgürlüğü ve Örgütlenme Hak- kının Korunması" ile 151 sayılı "Kamu Hizmetin- de Örgütlenme Hakkının Korunması ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemleri" sözleş- meleri TBMM'de onaylanmak zorunda kalınmış- tır. 15.06.1993 tarihinde Başbakanlık genelgesi ile memur sendikacılığı yasalık kazanmıştır. Bu süre zarfında iş kolları bazında sendikalaşma sürecinde olan sendikalardan 24.06.1992'de Tür- kiye Kamu-Sen, 09.12.1995'te KESK, 09.06.1995 yılında da Memur-Sen Konfederasyonları üst şemsiye olarak örgütlenmişlerdir. Bu uluslarara- sı hükümlerin icbar ettiği şekliyle işbaşına gelen hükümetler tarafından TBMM'ye sendika kanunu sunulsa bile bir türlü çıkarılamamış, sosyal bas- kılar neticesinde beş yıllık bir olgunlaşma döne- mi sonrası, "4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendi-

kaları Kanunu" 25.06.2001 tarihinde TBMM'de kabul edilmiştir.

3- Eğitimciler Birliği Sendikasının Kuruluş Se- rüveni

1985 yılından sonra sosyal baskı unsuru olarak sendikal çalışmaların gündemde gelmesi netice- sinde, 1990 yılında daha ziyade sosyal demokrat görüşe yakın memurların kurdukları sendika, diğer ideolojilere yakın memurları da sendikal çalışmaya sevk etmiştir. Bu bağlamda muha- fazakâr kesim, Mefkûreci Öğretmenler Derne- ği'nden miras kalan kültürle bir arada bulunan ve Öğretmenler Vakfı adı altında teşkilatlanmış öğretmenler bu gelişmeler üzerine 1991 yılında Türkiye genelinde sendika kurmak üzere istişa- ri görüşmelere başlamışlardır. Eğitim-Bir-Sen kuruluş çalışmaları o tarihlerde Hak-İş'in genel merkezi ve sosyal alanlarında sürdürülmüştür. Eğitim-Bir-Sen'in ilk Genel merkez adresi de Hak-İş Genel Merkezi'dir. (Memur-Sen, 2019,

l, 83). Hak-İş mekân ve maddi destek vermenin dışında işçi sendikacılığında edinilen tecrübe paylaşımları, Eğitim-Bir-Sen'in kurulmasında itici güç olmuştur. Ankara merkezinde bütün top- lantı ve iletişimin sağlandığı Hak-İş mekânları taşrada olmadığından buralarda daha çok Öğret- menler Vakfı ve Milli Gençlik Vakfı ofislerinde istişare toplantıları yapılmıştır. Bu çalışmalar belli bir olgunluğa erişince muhafazakâr kesimin bu süreçten geri kalmaması üzerinde fikir birliğine varılmıştır. Hak-İş'in yetişmiş insan gücü yardı- mıyla sendika tüzüğü ve kurucular kurulu hazır- lık çalışmalarına başlatılmıştır.

Eğitimciler Birliği Sendikası'nın Kurucuları

Genel Başkan
M. AKİF İNAN
1940'da Ufuk'ta doğdu. İlk ve Ortaokulu Ufuk'ta, Lisesi Maraş'ta bitirdi. DTCF Türk Dil ve Edebiyatı Bölümü mezunudur.
1963'de yıllarında İHİM Dergi ve Yorumunda yönetici, 1964-69'da Türk Okulları Meclis Müdürü, 1967-72'de bir sendikada Eğitim Üyesi olarak çalıştı. 1972'den sonra sürekli orta ve yüksek düzeyde akademik görevlere ilk geçti.
1985'ten bu yana birikmiş deney ve pasivite zamanlar ve süreçler boyunca Çok sayıda konferanslar verdi. 1969'da Edilip, 1976'da Memur Sendikası'nın kurucuları arasında yer aldı, 1977'den itibaren sürekli görevlerinde görevli fikir ve sanat hayatı parladı. Escher tekniği etti. 14.02.1992'de Kuruluş (EĞİTİM-BİR-SEN) Ağaçları Birliği Sendikası'nın Genel Başkanı'na atıldı.

Başlıca Kitapları:
- *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine* (Dünya, 1972)
- *Hareket Üzerine* (1974)
- *Yeni Türk Edebiyatı* (Eğitim Enstitüsü için derledi, 1977-78)
- *Din ve Düşünce* (Dünya ve Aras, 1985)
- *Tanrı Üzerine* (1991)

Genel Başkan Yardımcısı
YusuF BEYZAZIT
1942 Yılları doğdu.
İ. Akın Sanat Okulu'nda öğretmen, Bakanlık ve TÜRKİYE Kurumu.

Genel Sekreter
Metin SELÇUK
1916 Ankara doğumlu.
Ankara Ortaokulu Öğretmeni, Okulda Türkçe Öğretmeni.

Genel Sekreter Yardımcısı
Nurettin SEZEN
1941 Gökçe dağı doğdu.
Ankara İktisat Fakültesi'nde, Ankara'da öğretmen, Ankara'da öğretmen, Ankara'da öğretmen.

Teşkilatlandırma Sekreteri
AH PARILDAR
1912 Ankara doğumlu.
M.E.B. ve İktisat Fakültesi'nde öğretmen olarak çalışmıştır.

Genel Sekreter
Nazife KETEN
1903 Hacıpaşa doğumlu.
Fatih Sultan Mehmet Lisesi'nde öğretmen, Ankara'da öğretmen.

Genel Eğitim Sekreteri
Ahmet TEMİZKÖK
1907 Ankara doğumlu.
Dünya'da öğretmen, Ankara'da öğretmen.

Genel İktisat Sekreteri
Necdet PAKDİL
1914 Gökçe dağı doğumlu.
Ankara İktisat Fakültesi'nde öğretmen, Ankara'da öğretmen, Ankara'da öğretmen.

Kurucu Üye
Sükrü GÖKDEMİR
1912 Kocaeli doğumlu.
Gülşeyir İlkokulu öğretmen.

Kurucu Üye
Raşit YAZAN
1911 Ankara doğumlu.
Y. Akın Sanat Okulu'nda öğretmen.

Kurucu Üye
Gülderen KUYUCU
1911 Kocaeli doğumlu.
Y. Akın Sanat Okulu'nda öğretmen, Ankara'da öğretmen.

Kurucu Üye
Burhan UZGUR
1911 Kocaeli doğumlu.
Fatih Sultan Mehmet Lisesi'nde öğretmen.

Kurucu Üye
Zeki EFİL
1907 Ankara doğumlu.
Fakülte Eğitimci, Ankara'da öğretmen.

Kurucu Üye
Yurdagül AYDOĞAN
1917 Ankara doğumlu.
Fakülte Eğitimci, Ankara'da öğretmen.

Sendikanın Türkiye'de güçlü bir çıkış yapması için başkan yapılacak kişinin toplumda karşılığı olup yıpranmamış bir isim arayışlarına girişilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda Kudüs şairi olarak muhafazakâr camianın tanıdığı şair, yazar, eğitimci ve mütefekkir olan Akif İnan üzerinde ittifak edilmiştir. Akif İnan'ın şair ve mütefekkirliğinin yanında 1969-1972 yıllarında Ankara'da Türk Taşı İşverenleri Sendikası'nda uzman olarak çalışması ve deneyimi (Memur-Sen, 2019, I, 89), Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen kuruluş safhası için bir şanstır. 52 yaşında olup kendisini yazma ve düşünmeye veren Akif İnan, ilk etapta görevden affını istese bile görevden kaçamayarak bu zor ve meşakkatli görevi kabul etmek zorunda kalmıştır. Akif İnan, üstlendiği bu görevi, vefat ettiği 6 Ocak 2000 yılına kadar sekiz yıl boyunca Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen'in tartışmasız başkanı olarak sürdürmüştür. Akif İnan'ın başkanlığında; Necdet Pakdil, Nurettin Sezen, Yusuf Beyazıt, Yurdagül Aydoğan, Burhan Uzgur, Ali Parıldar, Raşit Yazan, Nazife Ketten, Metin Selçuk, Şükrü Gökdemir, Ahmet Temizkök, Gülderen Kuyucu, Yunus Solmaz ve Zeki Efil'den oluşan on beş kişilik kurucular kurulu (Memur-Sen, 2019, I, 100), 14 Şubat 1992 Eğitim-Bir-Sen'in kuruluş dilekçesini Ankara Valiliği'ne vermişlerdir.

Ankara valiliğine verilen Eğitim-Bir-Sen'in tüzüğünde amaçlarını şöyle açıklamaktadırlar: "Sen-

dika, temel insan hakları ilkelerine dayanan, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu millet iradesine de milletin seçtiği iradeye de saygı gösterilen, katılımcı demokrasinin yerleştiği, özgür birey ve sivil toplum örgütlerine gerçek anlamda var olma ve düşünce üretip teklifler sunma hak ve imkânlarının hayata geçirildiği, kimsenin ötekileştirilmediği, farklılıkların zenginlik olarak kabul edildiği, ücretlerde ve gelir dağılımında adaletin sağlandığı, demokratik sosyal hukuk devleti olmanın gereği olarak her vatandaşın devlet imkânlarından eşit şekilde yararlandığı, medeniyet köklerimizde var olan değerleri idrak etmiş daha özgür, daha müreffeh ve daha mutlu insanların yaşadığı, daha güçlü, daha zengin Türkiye'yi var etmektir."

Ortaya koydukları bu amaçla Eğitim-Bir-Sen, kendisini eğitim çalışanları sendikası olarak kurulan diğer sendikalardan ayrı bir mecraya konumlandırarak kendisine insanın doğuştan kazandığı can, mal, akıl, din, nesil emniyetinin önecilediği bir yol çizmiştir. Eğitim-Bir-Sen, insanlık tarihi ile eş hak-batıl mücadelesinde hakkın yanında olduğu gerçeğinden hareketle insanların yaşamlarında ortaya koydukları tercihlerinin bir karşılığı olduğu, hayat boyu ilişkilerin bu temele göre dizayn edilmesi gerektiği, güçlünün haklı olduğu değil, haklının güçlü olduğu bir dünya özlemini ön plana çıkaran zihniyetin temsilcileri

olarak kendini konumlandırmıştır. Bu oluşum, insanlığın evrensel sorunlarını tarihin en karanlık çağlarında çözen ve dünyanın sonuna kadar haklının yanında yerini belli eden bir medeniyetin temsilcileridir. Eğitim-Bir-Sen kuruluşundan itibaren kendisini "Erdemliler Hareketi" olarak tanımlayarak geçmişi ile barışık ve medeniyet değerleri üzerine inşa edilmiş bir yapılanma olarak görmektedir. Sendika kavramı, sol jargona ait bir imaj taşımaması ve muhafazakâr kesimde sol kesimin devlet erkiyle hesaplaşmasını çağrıştırmaması nedeniyle ilk zamanlar bazı zorluklar yaşansa bile Mehmet Akif İnan'ın Anadolu'da tanınırlığı ve kişiliği sendikanın taban bulmasını kolaylaştırmıştır. Şu gerçeği de belirtmek gerekir ki; diğer sendikaların iktidar baskısı ile bir yılda aldıkları mesafe iddia edildiğinin aksine AK Parti'nin iktidara geldiği 2002 yılından on sene sonra gönüllere girerek 2011 yılında genel yetkili sendika olmuştur.

Tablo I: Türkiye'de ve Giresun'da Eğitim-Bir-Sen'in Kuruluşundan Günümüze Rakamsal Oranları

Yıl	MEB Ünv. Çalışan	Türk- Eğitim Sen	Eğitim- Sen	Eğitim-Bir-Sen	Eğt-Bir-Sen Türkiye Oranı	Eğt-Bir-Sen Giresun Oranı	Giresun MEB Ünv. Çalışanı	Türk- Eğitim-Sen	Eğitim Sen	Eğitim-Bir-Sen
2002	653.962	125.863	149.383	18.028	%2.75					87
2003	596.799	145.873	166.515	33.531	%5.62					197
2004	735.745	135.224	154.524	48.517	%6.59					266
2005	762.728	127.846	139.429	58.372	%7.65					351 ¹
2006	725.048	139.282	122.760	78.300	%10.80	%18.33	4894	905	832	897
2007	775.025	145.791	119.909	95.949	%12.38	%21.20	4745	904	787	1006
2008	813.657	146.127	112.366	119.046	%14.63	%23.83	5073	987	721	1209
2009	838.651	155.021	110.868	142.425	%16.98	%25.28	5525	1164	675	1397
2010	854.021	155.738	109.833	148.950	%17.44	%24.53	6079	1235	670	1491
2011	909.168	179.300	115.949	195.695	%21.52	%28.54	6213	1381	682	1773
2012	951.360	205.724	125.316	231.472	%24.33	%28.93	6294	1658	687	1821
2013	1.007.865	225.250	124.380	251.110	%24.91	%29.22	6444	1806	685	1883
2014	1.068.772	230.994	129.259	279.722	%26.17	%29.58	6734	2052	668	1992
2015	1.115.703	220.041	127.214	340.365	%30.51	%32.79	7015	1855	607	2300
2016	1.173.378	210.951	119.876	402.171	%34.27	%34.88	7482	1783	574	2610
2017	1.158.576	201.282	93.143	420.149	%36.26	%39.91	7362	1690	414	2938
2018	1.185.804	201.475	83.131	426.645	%35.98	%39.59	7343	1704	414	2907
2019	1.197.109	207.256	77.818	433.787	%36.23	%38.67	7423	1844	397	2871
2020	1.227.562	213.496	74.785	428.571	%34.91	%38.58	7645	1891	382	2950
2021	1.224.844	213.888	71.642	427.386	%34.89	%39.84	7579	1905	360	3020
2022	1.256.576	251.809	78.304	429.792	%34.20	%40.05	7642	1777	394	3061

4- Giresun'da Eğitim-Bir-Sen

14 Şubat 1992 yılında 1985 sonrası Türkiye'de oluşan örgütlenme isteklerinin dillendirilmesi kervanına muhafazakâr kanadın müntesipleri de katılmışlardır. 1971 Muhtırası'ndan sonra sendikaların kapa-

1 Kanun'un çıkarılmasından sonraki ilk dört yıl verileri Milli Eğitim Müdürlüğü ve sendikalardan elde edilememiş, sadece Eğitim-Bir-Sen verileri Genel Merkezden tedarik edilmiştir. Çalışan sayısı elde edilemediğinden bu tarihlere ait oranlama verilmemiştir.

tılsa bile kurulan yapı dernek statüsünde devam etmiştir (Tuncay, 2007, 161). Bu bağlamda daha çok sosyal demokrat görüşlülerin içerisinde bulunduğu öğretmenler, 1972 yılından 1980 Darbesi sonucu kapatılmasına kadar TÖB-DER (Türkiye Öğretmenler Birliği) olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Milliyetçi/Ülkücü öğretmenler ise yine 1980 askeri darbesiyle kapatılınca kadar Ülkü-Bir (Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenler Derneği) adıyla faaliyetlerine başlamışlardır. Kendilerini daha muhafazakâr olarak gören öğretmenler ise 1975 yılında Mefkûreci Öğretmenler Derneği'ni kurup 1980 darbesi ile kapatılınca kadar Türkiye'deki bütün illerinde teşkilatlanmışlardır. Yani 1990'lı yıllarda sendikalaşan üç büyük sendika işte bu derneklerin 1990'lı yıllar sendikal yapılanmanın izdüşümleridir. TÖB-DER'den Eğitim-Sen, Ülkü-Bir'den Türk-Eğitim-Sen ve nihayet daha çok İmam Hatip Öğretmenleri ve Yüksek İslam Enstitüleri öğretim elemanlarının üye oldukları ve Milli Görüş çizgisine yakın Mefkûreci Öğretmenler Derneği'nden de Eğitim-Bir-Sen vücut bulmuştur (Eraslan, 2012, 8).

Giresun Eğitim-Bir-Sen, 1995 yılından sonra başladığı kuruluş süreci diğer sendikalara göre dezavantajlı bir şekilde başlamıştır. Her ne kadar Mehmet Akif İnan, mütefekkir ve yazarlığından dolayı merkezde gözükmese bile taşralarda sendika daha çok Öğretmenler Vakfı, Milli Gençlik Vakfı ve o zihniyetteki insanların katkılarıyla kuruluş süreci inşa ediliyordu. Giresun'da Eğitim-Bir-Sen'in teşkilatlanması diğer büyük illere göre daha geç başlamıştır. Bütün Türkiye'de olduğu gibi Giresun'da da 1995 yılı sonunda yapılan Milletvekili seçimlerinde kendisini daha muhafazakâr çizgide konumlandıran bir partinin birinci çıkması yeni teşkilatlanılan Eğitim-Bir-Sen üyelerini cesaretlendirmiştir. Sınırlı sayıda öğretmenlerin bir araya geldiği topluluğun tamamına yakını ya Öğretmenler Vakfı ya da Milli Gençlik Vakfı yönetici ve sempatizanı olduğundan vakıf kültürü ağır basması nedeniyle ilk dönemlerde sendikanın içselleştirilmesi kolay olmamıştır.

Sendikanın illerde gündeme geldiği süreçte Giresun Vakıflar Yurt Müdürü Fahri Gülenç, olayı biraz daha ciddiye alıp kendisi Büro-Sen'in, Recep Yağcı başkanlığında yönetim kurulu da Eğitim-Bir-Sen'i kuruluş çalışmalarına başlamışlardır. Her ne kadar ismi sendika olsa bile dernek hüviyetinde devam eden bu yapı, Ankara'dan yetki belgesi aldıktan sonra çoğu eğitimci ve muhafazakâr hayırseverler tarafından satın alınan Gazi caddesindeki Milli Gençlik Vakfı binası içerisinde bir ofiste hizmet vermeye başlamıştır. İlk etapta sendikaya 100 kadar üye yapılmış, sendikanın giderleri yönetim kurulu ve gönüllü üyelere alınarak aidaatlarla karşılanmaya çalışılmıştır. Kurucu yönetim kurulu altı ay içerisinde genel kurul yaparak Giresun Eğitim Fakültesi'nde Öğretim Görevlisi Recep Yağcı başkanlığındaki yedi kişilik ekiple çalışmalara devam etmiştir. Görev alan yöneticilerin çoğu vakıf kültüründen geldikleri için disiplin haline gelen haftalık toplantılar mutlaka yapılmıştır. Sendika yönetim kurulu üyeleri için herhangi bir yasal izin olmadığından mesai saati bitiminde veya hafta sonları merkez ilçe ve diğer ilçelere tanıtım çalışmalarına gidilmiştir. Ziyaretine gidilen eğitim çalışanları sendikaya üye olmadan daha çok önceden tanışıklığın verdiği yakınlıkla yasal olmayan formlar ile kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Zamanın şartları gereği ziyarete gidilen sınırlı iş yerlerinde sendika yöneticileri idareciler ve öğretmenler tarafından pek rağbet görmemişler, ancak olayı hizmet aşkı ile yaptıklarından dolayı herhangi bir moral bozukluğuna girmeden çalışmalara devam etmişlerdir.

Giresun'da eş zamanlı kurulan diğer sendikalara göre daha dezavantajlı durumda olan Eğitim-Bir-Sen, şahsi yakınlık kullanılarak yabancı olunan bir kuruma davet edilmeye çalışılmıştır. O dönem işçi sendikalarının toplumda oluşturduğu olumsuz algı muhafazakâr eğitim çalışanlarını tedirgin etmiştir. 1996-1997 yıllarında Türkiye'de oluşan siyasi tablo, Eğitim-Bir-Sen için olumlu sonuçlar doğurmuştur. Sendikaya üye olan az sayıdaki gönüllü, dünya görüşüne yakın veya aynı bir siyasi partinin iktidar ortağı olması, ziyaret edilen

devlet dairelerinde daha iyi karşılanmalarını beraberinde getirmiştir. Her ne kadar eğitim hizmet kolu hükümet ortağı olan diğer partiye verilse bile ortam biraz rahatlayarak üyelere özgüven gelmiştir. Yeni kurulan hükümetin önceliği daha çok ekonomik refah olduğundan sendikacılık adına herhangi bir gelişimin sağlandığını da söylemek zordur. Belki o tarihler memurlara beklentilerin üzerinde verilen maaş zammı sendikal bazı isteklerin ertelenmesine sebep olmuştur.

Eğitim-Bir-Sen'in, Refah-Yol iktidarında referans olarak kabul edilebilirliği artmış ve Milli Eğitim hariç diğer bazı müdürlüklerde yapılan atamalar gönüldaşların bürokrasi ile tanışmasına vesile olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı, Doğru Yol Partisi'nde olduğundan eğitim hizmet kolunda bürokrasi açısından herhangi bir katkı sağlamamıştır. Bütün bu zorluklara rağmen Giresun Eğitim-Bir-Sen Karadeniz'de ilk teşkilatlanan, öncü ve diğer illere örneklik teşkil ettiğinden, bölge sorumluluğun da Giresun başkanına verilmesine sağlamıştır. Kuruluş sürecinde Giresun genelinde bir adım önde olan ilçelerden: Tirebolu ilçesinde; Mehmet Ergül, Espiye'de; Abdullah Önal, Piraziz'de; Orhan Korkmaz, Şebinkarahisar'da; Enver Çakın ve Keşap ilçesinde Ahmet Dursun isimli eğitim emekçileri bir adım öne çıkmışlardır. Bu dönem her ne kadar psikolojik bir rahatlama sağlamış olsa bile hükümetin ilk altı ayından sonra kurulan, adına "Beşli Çete" denilen ve toplumda sivil inisiyatifi temsil eden TİSK, TESK, TOBB, TÜRK-İŞ ve DİSK'in oluşturduğu gurup, toplumda suni oluşturulan irtica paranoyası ile halkın oyları ile iktidara gelen yasal bir hükümetin görevden el

çektirilmesi sürecine kadar varacak gayri demokratik arayışlar içerisine girmişlerdir. Tarihe "28 Şubat Postmodern Darbesi" diye geçen süreçle muhafazakâr memurlarla ilgili cadı avı başlamış ve bu durum Eğitim-Bir-Sen'i olumsuz etkilemiştir.

Sendikaların yasal zemine kavuştuğu 2001 yılında yapılan ilk il kongresinde 2004 yılına kadar Mehmet Aydın tek liste ile il başkanı olarak seçilmiştir. 1997 sonrası 200'e ulaşan sendika gönlüllüsü 2002 yılı mutabakatında 87 olan tespit edilmiştir. Bu nicel gerilemenin sebebi, 28 Şubat sürecinin muhafazakâr kesim üzerindeki olumsuz etkisini yansıtmaktadır. 2004 yılına gelindiğinde Cemalettin Aydınoglu'nun başkanlığında bir önceki dönem yönetim kurulundan bazı üyeler ve diğer eğitim çalışanlarından takviye ile tek liste ile girdiği kongrede seçilerek 2007 yılına kadar başkanlık yapmıştır. 2007 yılına gelindiğinde yönetim kurulundaki yöneticilerde ayrışma yaşanmış aynı yönetim kurulundan iki liste çıkararak ilk defa çift liste ile seçime gidilmiş, Mustafa Öz başkanlığında oluşturulan liste seçimi kazanarak görevi devralmıştır. Çeyrek asırlık geçmişinde en renkli kongre 2010 yılında yapılmıştır. 2007 seçiminde yaşanan kısmi yönetsel bölünme biraz daha olgunlaştırılarak olay değişik mecralara çekilmeye çalışılmıştır. Giresun kamuoyunda özgül ağırlığı olan demokratik aygıtlar ve sivil toplum örgütleri mevcut yönetimin karşısındaki listeyi desteklemişler ancak sendikal bilinç kuruluş döneminden olgunluk sürecine girmesi nedeniyle sendika delegeleri harici baskılara aksi refleks geliştirerek mevcut yönetimden yana tavır almışlardır.

Tablo 2: Kuruluşundan 2020 yılına kadar Eğitim-Bir-Sen yönetim kurulunda görev alan eğitim çalışanları:

1996 Giresun Eğitim-Bir-Sen Kurucu Yönetim Kurulu	20.09.1997 tarihinde Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu	09.10.2000 tarihinde Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu
Recep Yağcı	Recep Yağcı	Mehmet Aydın
Ali Yılmaz	Ali Yılmaz	Yusuf Tanış
Hüseyin Topşir	Mustafa Öz	Mehmet Aydın
Hasan Demir	Mustafa Ekiz	Mustafa Yücel
Mustafa Ekiz	Hasan Demir	Harun Şahin
Musa Aydın	Süleyman Yıldırım	Mehmet Özmen
İhsan Gündoğdu	Musa Aydın	Göksal Cömert
19.11.2002-18.12.2004 Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu	18.12.2004-11.11.2007 Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu	11.11.2007-27.11.2010 Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu
Mehmet Aydın	Cemalettin Aydınoglu	Mustafa Öz
Mustafa Öz	Mehmet Aydın	Fazlı Yıldız
Hamdi Eren	Hamdi Eren	Ömer Aydoğdu
Fazlı Yıldız	Mustafa Öz	Cemal Kayış
Ali Yılmaz	Ömer Aydoğdu	Muharrem Demir
Şefik Günaydın	Neslihan Çıtlak	İ. Erdoğan Şimşek
Mustafa Yücel	Köksal Turan	Zeki Soylu
27.11.2010-02.11.2014 Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu	02.11.2014-18.11.2018 Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu	18.11.2018- 16.10.2022 Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu
Mustafa Öz	Mustafa Öz	Muhammet Sarı
Fazlı Yıldız	Fazlı Yıldız	Ali Yılmaz
Zeki Soylu	Zeki Soylu	Zeki Soylu
Ali Yılmaz	Ali Yılmaz	Mustafa Öz
Muharrem Demir	Remzi Ermiş	Remzi Ermiş
Cemal Kayış	Muhammet Sarı	Muharrem Demir
İ. Erdoğan Şimşek	Muharrem Demir	Fazlı Yıldız
16.10.2022 ----- Giresun Eğitim-Bir-Sen Yönetim Kurulu		
Muhammet Sarı		
Ali Yılmaz		
İhsan Erdoğan Şimşek		
Zeki Soylu		
Muhammet Aykıt		
Ömer Hakyemez		
Fazlı Yıldız		

5- 28 Şubat Postmodern Darbe Sürecinde Giresun'da Eğitim-Bir-Sen

Türk demokrasisi, çok partili döneme geçiş ile birlikte her on yılda bir açık ya da örtülü bir şekilde kesintiye uğramıştır. Bu darbelerin birisi de diğer askeri darbelerden şekil olarak değişik, işlev olarak aynı olan 28 Şubat Postmodern Darbesi'dir. Darbe ile demokratik usullerle işbaşına gelen hükümete ilgililerin söylediği gibi "balans ayarı" yapılmaya çalışılmıştır. Millet sandığıdaki tercihleri ile iş başına gelen hükümet görevden uzaklaştırılmış, "İrtica ile mücadele" merkezli yeni bir sürece girilmiştir. Bu utanç verici tarihsel süreçten Eğitim-Bir-Sen üyeleri de nasibini alarak üyeler psiko-sosyal cendere altına alınmıştır. İmam Hatip Liseleri başta olmak üzere dini cemaat (FETÖ hariç) ve oluşumların üzerine acımasız bir şekilde gidilerek üst düzey bir yetkilinin söylemi ile "bin yıl sürecek" bir irtica ile mücadele safhasına girilmiştir. Eğitim-Bir-Sen üyelerinden başörtülü oldukları için başta kadın memurlar ya görevlerinden haksızca atılmışlar ya da yasal takibe uğramışlardır. Milli Güvenlik Kurulu'nda devlet memurluğundan ihracı konuşulan çoğu Eğitim-Bir-Sen üyesi memurların üzerinde bir travmanın yaşanmasına sebep olmuştur. Bu psiko-sosyal baskı, Eğitim-Bir-Sen'in üyelerini derinden etkilemiş ve 1997-2000 yıllarında diğer sendikalarla yarışta aleyhte bir sonuç oluşturmuştur.

28 Şubat Süreci'nin siyasi hayatına da mal olacağını bilse bile takipçisi ve uygulayıcısı olacağını haykıran Hükümetin Başbakanı Mesut Yılmaz, kamuoyunda suni oluşturulan irtica yaygaralarını takip için kendisini yönetime getirenlere vefa olsun diye Başbakanlık bünyesinde "Başbakanlık Uygulamayı Takip ve Koordinasyon Kurulunu" ve "Başbakanlık İzleme Merkezini" kurdurtmuştur. Bu kurullara veri sağlaması açısından bütün illerde vali veya görevlendirdiği yardımcısının başkanlığında oluşturulan komisyon tarafından muhafazakârlığı ön plana çıkan vakıf-dernek-sendika gibi sivil toplum kuruluşlarını aylık olarak izlenilmiş, izlenimler raporlaştırılarak Başbakanlık'taki ilgili kurula gönderilmiştir.

Bu bağlamda kurulan komisyondan Giresun Eğitim-Bir-Sen'de nasibini almıştır. Giresun Eğitim-Bir-Sen'in Milli Gençlik Vakfı ile aynı binada teşkilatlanması bu komisyonun dikkatini çekmiş ve hukuki olarak herhangi bir suç unsuru bulunulmamasına rağmen komisyonca sürekli irtica ile bir iltisak arayışı içerisinde olunmuştur. Bir defasında Recep Yağcı'nın başkan olarak misafirleri karşıladığı denetlemede, Milli Eğitim Müdürlüğü adına komisyona katılan kadın bir idarecinin yandaki Milli Gençlik Vakfı büroları ile sendika bürosunun ve dış mekânların aynı renkte boyanmasını kendisine delil kabul ederek bina boyası renginden irticai faaliyet çıkarmaya çalışmış, bu tutum akli muhayyileyi zorlayacak bir saçmalık olarak zihinlere kazınmıştır. Bu süreçte başkanın üniversite çalışanı olmasının önemli kazanımları olmuştur. Yaşanan bu örneklem, kendi ideolojilerine hizmet etmek için devletin kendisine verdiği yetkiyi yasadışı kullanmaya kalkarak kendisine göre öteki gördüğü bir zihniyeti boğmaya çalışmanın hangi safhaya evirildiğini göstermektedir. Süreç içerisinde muhafazakâr kesime karşı yasal olmayan şekilde yürütülen sindirme politikası sonucu bir ara sendika ofisinin kapatılması ve arşivin imhası bile tartışılır hale gelmişse de sağduyu galip gelerek sivil bir yapılanma olan Giresun Eğitim-Bir-Sen varlığını devam ettirmiştir. Bu süreçte sivil toplum örgütlerinden kendisini daha muhafazakâr kulvarda sayan diğer STK'lar gibi sendikanın kapanması gündeme gelmemiş olsa bile eğitim çalışanlarının mesafeli yaklaşıkları bir Fetret Dönemi yaşanmıştır.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen irtica ile mücadele kapsamında en temel insan haklarından biri olan kılık kıyafetin kısıtlanmasına ve kamu görevlilerinde meydana getirdiği mağduriyetlere farkındalık oluşturmak için Türkiye genelinde 11 Ekim 1998 tarihinde "İnanca saygı ve düşünce özgürlüğü için el ele" sloganıyla dört milyon kişinin katıldığı sivil itaatsizlik eylemi yapılmıştır. Bu eylem toplumda "Başörtüsü için el ele" eylemi diye tanımlanmış ve gelecek zamanlarda bu eyleme iştirak edenlerin memuriyete alınmaları bir süre engellenmeye çalışılmıştır. Bu sivil eyleme diğer muhafazakâr memurlar gibi Eğitim-Bir-Sen üyeleri de katılarak destek vermiş, bazı üyeler em-

niyete götürülerek haklarında yasal süreç başlatılmıştır. 1999 yılından sonra 28 Şubat Travması biraz hafiflediğinden Giresun Eğitim-Bir Sen kaldığı yerden çalışmalarına devam etmiştir.

28 Şubat Sürecini henüz yaşamış Eğitim-Bir-Sen üyeleri, Milli Eğitim Müdürlükleri'nde olan işlerine ancak okul müdürlükleri vasıtasıyla çözüm arama yoluna gitmeye çalışmışlardır. Kılık kıyafet açısından değişik tercihlerde bulunan kadın üyeler zaten resmi dairelerde horlanmaları keskin olduğundan kaderlerine terk edilmiş bir şekilde hayatlarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Kılık-kıyafet tercihi değişik olan eğitim çalışanı kadınlar her ne kadar disiplin soruşturmalarına tabi tutulmuşlarsa da Giresun'da görevden elçektirilen kadın çalışanın olmadığını da belirtmek gerekmektedir.

6- 28 Şubat Sürecinde Teşkilatı Kenetlemek İçin Yeni Arayışlar: Emek Platformu

1990'lı yıllardan sonra hızlı bir örgütlenme içerisine giren sendikalar hükümetlerin gündemlerini meşgul etmeye başlamışlardı. Postmodern Darbe çığırkanlığı yapan beşli çete, seçilmiş hükümetin daha yerli ve milli bir politika yolu seçmesinden rahatsız olmuşlar, hükümetin görevden uzaklaştırılması için sanal algı çalışmalarına girişmişlerdir. Bu çalışmaya alternatif olarak sivil inisiyatif başlığı altında kurulmaya çalışılan , daha milli ve yerli olan Emek Platformu örgütlenmesi, darbecilerin aksine Türkiye gerçeklerine uygun programları tartışan ve sosyal adaleti sağlamaya matuf çalışmalar üzerinde kafa yoran sivil inisiyatif oluşturulmaya çalışılmıştır. İşçi-memur kamu çalışanlarının insan onuruna yaraşacak şekilde adil bir ücret almalarını sağlayacak çözümler üretme ve bu konuda bazı eylemler yapmak üzerine Memur-Sen'in de içerisinde bulunduğu altı konfederasyon bir araya gelerek toplu bir güç oluşturmuşlardır. Bu çalışma 28 Şubat Postmodern Darbesi sonrası 1999 yılında Akif İnan'ın üstün gayretleri ile Emek Platformu adı altında bir araya gelmişlerdir.

Altışar aylık dönem sözcülüğü üzerinde eşit şekilde bir araya gelen bu topluluğun oluşumun-

da altı konfederasyon olaya kendi zaviyesinden bakarak bu sürece katkıda bulunmuşlardır. İşçi sendikaları konumuz dışında olması nedeniyle memur sendikaları açısından bakıldığında; KESK, sendikal mücadelede diğer bileşenleri de yanına alarak sokak eylemleri ile hükümetleri köşeye sıkıştırma zaviyesinden, Kamu-Sen sahada oluşacak demokratik oluşumda sağ cenanın sesi olarak en büyük örgüt olmak için kendisini göstermek istemiştir. Eğitim-Bir-Sen ise muhafazakâr kesimi kendisine yabancı hissettiği bir örgütlenmeye ısındırmaya başladıktan sonra karşı karşıya kaldıkları sindirme ve dışlanma politikası ile içe kapanan taraftarlarını yeniden sahaya indirmeyi amaçlamıştır. Darbenin üzerinden bir yıldan fazla zaman geçtikten sonra tek çıkar yolun bu olduğu ortak paydasından hareketle tarafların ayrışan yönlerini gündeme getirilmeden Eğitim-Bir-Sen üyeleri sahalarla tanıştırılmış, sahalara alıştırmıştır.

Önceki görüşmelerde daha dar kapsamlı olan Emek Platformu, yapılan görüşmeler sonrası 14 Temmuz 1999'da biraz daha genişleyerek altı konfederasyona ilaveten bazı emeklilerin kurduğu örgütler ve meslek birlikleri de katılmıştır. Emek Platformu, katılımcılar açısından bakıldığında, çalışanların bugüne kadar gerçekleştirdikleri en yaygın ve kapsamlı örgütlenme olmuştur. Son katılımlarla birlikte Emek Platformu; Türk-İş, Hak-İş, DİSK, Memur-Sen, KESK, Kamu-Sen, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti, Tüm İşçi Emeklileri Derneği, Tüm Bağ-Kur Emeklileri Derneği, TMMOB, Türk Diş Hekimleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, Türk Tabipleri Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ve TÜRMOB gibi sivil toplum kuruluşlarından oluşturulmuştur. Görüldüğü gibi Türkiye'nin düşün mozaiğini oluşturan her düşünceden örgütlerle iyi bir oluşum meydana getirilmiştir. Memur-Sen'in başat olarak içerisinde bulunduğu emek platformu, tartışmalı alanları dışarda bırakarak ortak bildiri yayınlayacak güce kavuşmuştur. Bu güç birliği TBMM'de olan sendika kanununun bir an önce çıkması ve hükümet edenlerin memurların sendika kanunu çıkarılmadan önce bir oldubitti ile çıkarılmaya çalışılan Sosyal Güvenlik Reformu'nu yasalaştırılmasına engel olunmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşme-

lerde bir sonuç alınamayınca dönem sözcülüğünü hasta olmasına rağmen Memur-Sen/Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı Akif İnan yapmıştır. Akif İnan, 24 Temmuz 1999 tarihinde Sosyal Güvenlik Yasa Tasarısı'nı eleştirilmek için Ankara'da yüz bini bulan emekçilere coşkulu bir konuşma yapmış ve bu konuşma onun yaptığı son konuşma olarak tarihe geçmiştir. Bu miting konuşması, hem Akif İnan'ı hem de Memur-Sen/Eğitim-Bir-Sen'i kamuoyunun gündemine getirmiştir.

Daha sonra sürekli iş bırakma eylemi kararı alan Emek Platformu'nun kararlılığı karşısında hükümet Sosyal Güvenlik Yasa Tasarısı'nı geri çekmesine rağmen yasayı defaaten 12 Ağustos'ta tekrar TBMM'ye getirmiş, dolayısıyla bütün emekçiler işçi-memur 13 Ağustos'ta bir günlük iş bırakma eylemi yapmıştır. Bu eylemin akabinde 17 Ağustos Depremi'nin gölgesinde yasa çıkarılmış, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan müracaat neticesinde bu yasanın büyük bölümü iptal ettirilmiştir (Emek 2001, 105-106). Emek Platformu'nun gerçekleştirdiği diğer büyük hareketlilik ise 2000 yılının sonlarında Kamu Görevlileri Sendikaları Yasası'nın çıkarılması sırasında gerçekleşmiş ve 1 Aralık 2000 tarihinde 1 milyon çalışanın katıldığı iş bırakma eylemi ve mitingi olarak tarihe geçmiştir. Memur-Sen'in 28 Haziran 1998 tarihinde Ankara'da yaptığı ilk mitingle başlayan "yeniden diriliş" arayışı Emek Platformu ile devam etmiş, ulusal toplantıların yanında illerde yerel meseleleri ilgilendiren konularla Filistin, Çeçenistan ve diğer sosyal meseleler gündeme getirilerek Eğitim-Bir-Sen üyeleri Giresun meydanlarına alıştırılmıştır. Bu zor süreçte muhafazakâr kesimin dernek ve vakıf faaliyetlerinde çalışan kişiler için eğitilmiş sendika üyelerinin Emek Platformu vb. sosyal aktivitelerde bulunması kendilerini cesaretlendirmiştir.

Bu süreçte Giresun Eğitim-Bir-Sen yönetiminde de görev değişimi yapılmıştır. 28 Şubat sürecini yoğun olarak yaşayan eski yönetim, yeni yüzlerle eğitim çalışanlarının karşısına Mehmet Aydın'ın başkanlığında çıkmıştır. Mehmet Aydın Bey'in sendikal anlamda en belirgin katkısı, yönetim kurulu üyesi olduğu dönemlerde çoğunluğu Eğitim-Bir-Sen üyeleri olmak üzere diğer Memur-Sen üyelerinden oluşan emekçilere 2007'de başlayıp

2011 yılında bitirilen 354 dairesel Memur-Kent konut projesini kazandırmasıdır. Bu proje sendikal anlamda birliktelik ruhunu ve aidiyet duygusunu artırmada önemli bir çarpandır.

7- Sendikal Çalışmaların Yasal Güvence Altına Alınması ve Sonrası

Emek Platformu'nun paydaşı olarak belli bir zihni özgüven oluşumundan sonra Eğitim-Bir-Sen, toplu sözleşme ve grev haklarını içermese de 20.06.2001 tarihinde TBMM'de kabul edilip 03.07.2001 tarih ve 24451 sayılı resmi gazetede yayımlanan 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu iken 04.04.2012 tarihli ve 6289 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle "Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu" şeklinde değiştirilen kanunun çıkmasından sonra Türkiye'de sendikacılık yasal teminat altına alındıktan sonra çalışmalarına hız verilmiştir. Sosyal baskılar sonucu çıkarılan ilk kanun toplu sözleşme ve grev gibi demokratik haklardan yoksun şekilde çıkarılsa bile sendika üyelerinden %0,5'e kadar ücret kesilmesi hükmü sendika bütçelerinin oluşmasını sağlamıştır. Yasal zemine oturduktan sonra belli bir bütçesi olan Giresun Eğitim-Bir-Sen, Gazi Caddesi'ndeki Milli Gençlik Vakfı'nın kullandığı binadaki ofisinden ayrılarak 2003 yılında daha merkezi yer sayılacak Fındık Pazarı Mevkii'ndeki Hacımiktat Mahallesi Dervişoğlu Sokak 32/1 adresinde bir salon bir yönetim odası bulunan kiralık ofise taşınmıştır. Kiralanan yerin daha merkezi ve 1. katta olması nedeniyle üyelerin sendika binasına geliş-gidişleri hızlanarak kurum kimliği oluşmasına katkı sağlamıştır.

Gelinen bu süreçte yasal dayanağın verdiği özgüvenle sahalara inilmiş, ancak Türkiye'de olduğu gibi Giresun'da da Eğitim-Bir-Sen diğer iki sendikaya karşı sayısal açıdan 28 Şubat sürecinde yaşadığı travmalar nedeniyle geride kalmıştır. Bu tarihten sonra Eğitim-Bir-Sen'e göre hayli yol almış diğer iki sendika aralarında rekabete başlamıştır. Potansiyel olarak sendikaya yakın muhafazakâr eğitim çalışanları kendisini milliyetçi-muhafazakâr çizgide gören Türk-Eğitim-Sen'e geçici de olsa üye olmuşlar, bu durumdan Eğitim-Bir-Sen zararlı çıkmıştır. 28 Şubat sürecini kendi

üzerine almayan Türk-Eğitim-Sen, Eğitim-Sen ile olan yarışında bazı gönüllülerini ödünç üye formülü ile almayı başarmış ve ilk resmi sayım olan 2002 sürecine Eğitim-Bir-Sen beklentilerin çok altında imza atmak zorunda kalmıştır.

Bu zorlu süreç içerisinde var olan sendika üyelerini zinde tutmak ve yeni üyeleri sendikaya kazandırmak için bazı kültürel çalışmalara girilmiştir, Türkiye’de isim yapmış kişiler konferansçı olarak çağrılarak kültürel aktiviteler başlatılmıştır. Sendika yönetim kurulu üyeleri ve ilçe temsilcileri Türkiye genelinde toplantılara çağrılarak ortak bir sendikal söylem/dil oluşturulmaya çalışılmıştır. İl düzeyinde de il divan toplantıları ile sendikal bilinçlenme yoluna gidilmiş, işyeri temsilcilikleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu tarihten sonra sendika ofisi, haftanın her günü açık tutulmaya başlanmış ve profesyonel eleman çalıştırılarak üyelerin kültürel etkileşim içerisinde oldukları mekânlar olmuştur.

Ofisin olumlu katkısına rağmen bu tarihlerden sonra Memur-Sen’e bağlı diğer hizmet kollarında da teşkilatlanmaya gitmesi sebebiyle daha büyük bir ofis arayışına başlanmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde 2008 yılında Giresun’un en merkezi yerlerinden Hacımiktat Mahallesi Alpaslan Caddesi 39/1 adresinde bir apartmanın birinci ve ikinci katları beraber kiralanarak diğer konfederasyona bağlı iş kolları teşkilatları bir araya toplanmış, kurumsallaşma adına büyük mesafe kaydedilmiştir. Zira mekânın konumu ilçelerden gelen üyeler dâhil merkez ilçedekilerle beraber üyelerin sıkça ziyaret ettikleri yer haline getirmiştir. 2013 yılına gelindiğinde Giresun genelinde üye sayısı 1900’e ulaştığından üyelerden yapılan kesintilerden toplanan meblağın daha verimli kullanılması adına Şeyh Keramettin Mahallesi Hafız Avni Öğütçü Sokak 10/5 Giresun adresinde 180 metrekare üzerinde bir ofisin mülkiyeti satın alınmıştır. Bu mekânda Memur-Sen’e bağlı işkolları -Sağlık-Sen hariç- bir arada toplanmıştır. 2021 yılına gelindiğinde Giresun şartlarında jeopolitiği daha uygun olan Hacımiktat Mah. Atatürk Bulvarı 9 no’lu dairenin mülkiyetini satın alınmıştır. Memur-Sen’e bağlı diğer sendikaların tümü kurumsallaşma yolunda bir adım ileri gide-

rek kendileri de bitişik mekânı satın alıp Giresun özelinde en fazla üyesi olan sivil toplum örgütüne yakışan bir merkez sahibi olmuşlardır.

8- 28 Şubat Sonrası Yeni Siyasal Atmosfer ve Eğitim-Bir-Sen

Eğitim-Bir-Sen’e yöneltilen iftiralardan bir tanesi de 2002 yılında iktidar değişikliği ile hükümet etme yetkisi kendisine verilen Ak-Parti iktidarı zamanında hormonlu bir büyüme gösterdiği konusudur. Yasal zemin kazanıldıktan sonraki iki yıl ki mutabakat sayılarına bakıldığında ideolojik olarak kendilerine yakın partilerin koalisyon şeklinde de olsa iktidarda olduğu dönemler hükümet gücünü kendi lehlerine kullanmışlar ve ikna odalarında karton üyelikler oluşturmuşlardır. Hem 28 Şubat Postmodern Darbe Süreci’ni kendi lehlerine iyi kullanmışlar, hem de örtülü de olsa Eğitim-Bir-Sen’i mücadele edilen taraf olarak tanımlamışlardır. Diğer iki sendika insan hakları, özgürlük vb. kavramları yok sayarak bu süreci kendi lehlerine iyi değerlendirmişlerdir. İlk resmi sayımın yapıldığı 2002 yılına gelindiğinde üye sayıları Eğitim-Sen 149.383, Türk Eğitim-Sen 125.863, Eğitim-Bir-Sen ise sadece 18.028’dir. 2002 yılından sonra ilk dört yıl Eğitim-Sen, takip eden beş yıl da Türk-Eğitim-Sen, eğitim-öğretim hizmet kolunda yetkili sendika olmuşlardır. Eğitim-Bir-Sen, demokratik rahatlamanın sağlandığı bu dönemde kendisine gönül sendikacılığı sloganını seçerek ideolojik saplantıları bir tarafa bırakmış, geçmişi ile barışık, medeniyet değerlerini önceleyen, çalışanların özlük hakları birinci öncelikte tutmak şartıyla değerler sendikacılığını kendisine şiar edinmiştir.

22 Aralık 2002 tarihinde Ankara’da yapılan olağanüstü kongrede genel başkanlığa seçilen Ahmet Gündoğdu değişimi illerde de kendisini göstermiş ve 18.12.2004 tarihinde yapılan olağan il kongresinde Cemalettin Aydınöğlü başkanlığa seçilerek yerelde de değişime ayak uydurulmuştur. Türkiye’de eğitim-öğretim hizmet kolunda 2011 yılında alınan yetki Giresun ilinde 2007 yılında yani dört yıl önce Cemalettin Aydınöğlü başkanlığında 1006 sayı ile alınarak o tarihten bu yana genel Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Ahmet

Gündoğdu ile başlayan nicel ve nitel toparlanma dönemi, Türkiye geneline göre Giresun'da daha iyi bir durumda seyretmiştir. Bu tarihlerde Giresun Eğitim-Bir-Sen bütün il genelindeki okulları ziyaret ederek kendisini anlatmış ve açıklanabilir bir yükseliş trendi ile sürekli üye sayısını yükseltmiştir. Bu başarı sendikandan kuruluşundan itibaren amatör ruhla yönetimde görev alan yöneticilerin özverili çalışmalarından kaynaklanmıştır.

Giresun'da 11.11.2007 tarihinde sendika başkanı seçilen Mustafa Öz, bu görevi kesintisiz 11 yıl Eğitim-Bir-Sen ve bir dönem Memur-Sen İl Başkanı olarak sürdürmüştür. Giresun genelinde yetkili sendika olarak %21.20 ile aldığı sendikal bayrağı on bir yıllık süreç sonrası, üç dönem kuralı gereği, %39.59'luk bir yüzdeyle 18.11.2018 tarihinde Muhammet Sarı'ya devretmiştir. Bayrağı Mustafa Öz'den devralan Muhammet Sarı, 2022 mutabakatında üye sayısını rakamsal olarak Giresun ilinde en yüksek rakam olan 3061 sayısına ulaştırmıştır.

Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanlığı'na 2015 yılında daha önce taşra ve genel merkez biriminde yöneticilik yapan Ali Yalçın'ın seçilmesi bütün illerde olduğu gibi Giresun'da da bayrağın alınan yerden daha ileri götürülmesi muştusunu devam ettirmiştir. Özellikle 15 Temmuz 2016 yılında devlete kastedilen darbe girişimi karşısında Ankara'da sağına soluna bakmadan alanlara inen ilk sivil toplum kuruluşu olarak tarihe not düşmesini sağlamıştır. Genel merkezden aldığı işaretle Giresun Eğitim-Bir-Sen yönetimi ve üyeleri de millet iradesinin yanında yer alınarak egemenliğin milletin olması gerektiği gerçeğinden hareketle 15 Temmuz akşamı saat 23.00'de bütün üyelere mesaj çekerek üyelerini meydanlara davet etmiş ve bu çağrı Giresun kamuoyunda büyük heyecan uyandırmıştır. Takip eden süreçte Giresun Cumhuriyet Meydanı'nda kurulan demokrasi çadırında eyleme katılanların ihtiyaçları imkânlar ölçüsünde giderilmeye çalışılmış, devam eden yıllarda her 15 Temmuz etkinliklerine aktif katılım sağlanmıştır.

9- Sosyal-Kültürel Faaliyetler

Eğitim-Bir-Sen'in 1995 yılında Giresun'da teşkilatlanmaya başlamasından sonra Öğretmenler

Vakfı'nda yapılan sosyal faaliyetler sendika bünyesinde daha da çeşitlendirilerek yapılmaya devam etmiştir. Eğitim-Bir-Sen sakıncalı sendika olarak üyeleri takipte olduğundan 2000'li yılların başlarına kadar yaklaşık üç yıla yakın bir zamanda sosyal faaliyetlere ara vermek zorunda kalmıştır. Sadece 1998 yılında Türkiye genelinde yapılan "İnanca özgürlük ve düşünce özgürlüğü için el ele eylemi" ile diğer sivil toplum örgütleriyle ortaklaşa yapılan "Emek Platformu" etkinliklerine katkı sağlanmıştır.

Özellikle 2001 yılında yasal güvence altına alınan sendikalar bu tarihten sonra daha etkin şekilde çalışmalarına başlamıştır. İlçe merkezlerinde de sendika örgütlenmeye başladığından aylık il divan toplantıları başta olmak üzere örgütü zinde tutmak için her yıl en az iki defa olmak üzere konferans, tiyatro vs. sosyal faaliyetlere devam edilmiştir. Giresun kamuoyuna yönelik olarak diğer sivil toplum kuruluşlarına göre yasal aidatlarla belli bir bütçesi de olan sendika, sosyal-kültürel faaliyetlerde başta üyeleri olmak üzere muhafazakâr tabanın sosyal gereksinimlerini karşılayacak aktivitelerde öncülük yapmıştır. 6-7 Mart 2010 tarihinde Ankara'da yapılan "Eğitim-Öğretim-Bilim Hizmet Kolu Çalışanları Sorunları ve Çözüm Önerileri Şûrasına" altyapı oluşturması açısından diğer bütün illerde olduğu gibi Giresun'da da hizmet kolunun bütün bileşenlerini ve ilgili il bürokratlarının katılımıyla 2009 yılının sonunda geniş katılımlı bir toplantı tertip edilmiştir. Yapılan istişareler sonucu yerelde gözlemlenen sorunlar rapor edilmiş ve 9-10 Ocak 2010'da yapılan bölge toplantısına gönderilmiştir.

Kuruluş yıllarında salon toplantıları ve iftar programları şeklinde başlanılan sosyal aktiviteler teşkilat biraz daha büyümeye başlayınca; yaylalar başta olmak üzere 2003 yılından başlayarak Giresun genelinde her yıl mutlaka geniş katılımlı doğa piknikleri tertip edilmeye başlanmıştır. Doğa pikniklerinin en kapsamlısı Giresun bürokrasisi, siyasi temsilciler ve sivil toplum kuruluşu başkanlarının da katılımlarıyla 2500 kişiyi bulan katılımcılarla 2011 yılında Kulakkaya yaylasında yapılmıştır. 2005 yılından itibaren Genel Merkez tarafından il ve ilçe yönetim kurullarına yönelik

bütün Türkiye'yi kapsayan "Türkiye Buluşmaları" başlığında sendikal bilinç-sorunlar ve çözüm önerilerinin tartışıldığı buluşmalara katılım sağlanmıştır. Türkiye buluşmaları adı altında gerçekleştirilen ve spesifik konular üzerinde yoğunlaşan programların benzerleri Giresun ölçeğinde bölgelere ayrılarak ilçe yönetin kurulu üyeleri, işyeri temsilcileri ve kadın kollarının iştirakleriyle eğitim programları şeklinde tekrarlanmıştır.

Eğitim yöneticiliklerinin sınavla yapılmaya başladığı tarihlerden itibaren mutlaka Giresun Eğitim-Bir-Sen, hizmet binasında alanında özgün eğitimciler tarafından üyelere yönelik sına hazırlık kursları düzenlemiştir. Giresun kamuyunda tanınırlığı yükseltmek için kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum örgütlerine ziyaretler yapılarak sendikacılık anlatılmıştır. 2013 yılında kılık-kıyafet özgürlüğü merkeze alınarak Türkiye genelinde toplanan 12.300.000 imzaya -zamanın yerel idarecilerinin Cumhuriyet Meydanı'nda stant açılmasına izin vermemesine rağmen- bire bir çalışılarak yaklaşık 60.000 ıslak imzayla temel insan hakkı ihlalinin kaldırılması kampanyasına katkı sağlanmıştır. Bölgesel olarak düzenlenen ve demokrasiye balans ayarı yapmak isteyen zihniyete karşı duruş sergilenerek Temmuz 2008'de Samsun'da düzenlenen "Ortak Akıl Mitingine" önderlik yapılmış, milletin iradesine sahip çıkma adına yoğun katılım sağlanmıştır. Sendika üyesi memurların yakınlarından vefat edenlerin cenazelerine ve düşünlerine katılım mutlaka sağlanmaya çalışılmış ve sosyal medya aracılığı ile bu merasimler duyurulmuştur.

Genel merkez tarafından her yıl düzenlenen "Bir bilenle bilge insan" kitap okuma yarışmalarına etkin katılımı geleceğimiz olan gençlerin okuma alışkanlığı kazanmasına matuf sosyal sorumluluk projeleri ilimizde de hayata geçirilmiştir. 2005 yılından bu yana yayın hayatında olan "Eğitime Bakış" dergisi illere ve ilgili kurumlara gönderilmiş; akademik derinliği olan, olaylara değerler ve medeniyet dairesinde bakan bu dergi bu dergi kadim değerlerin ve sendikal bilincin kazandırılmasında önemli bir akademi görevi görmüştür.

Sonuç

Türkiye'de 1965'li yıllardan itibaren başlayıp, fasılalarla ara verilen ancak 1985'li yıllarda sosyal baskılarla ülke gündemine gelen memur sendikacılığı, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin TBMM'de onaylanması ile yasal zemin kazanmıştır. Bu uluslararası sözleşmelerin imzalanmasından sonra kanun çıkarılması beklenmeden 1993 yılında Başbakanlık genelgesi ile memurların sendikalaşmasının önü açılmıştır. Dünyadaki demokratik gelişmeler doğrultusunda değişik cenahlarda gündeme gelip tartışılmaya başlandıktan sonra iş başına gelen hükümetler bu sosyal baskıya duyarsız kalamamış ve konu seçim meydanlarında tartışılır hâle gelmiştir. 2001 yılında TBMM'de toplu sözleşme ve grev hakkı olmaksızın kabul edilen 4688 sayılı Kanun, 2010 yılında toplu sözleşmeyi içermesine rağmen grev hakkından yoksun bir şekilde revize edilerek yenilenmiştir. Bu gelişmelere eş zamanlı olarak sendikal süreç Giresun ilinde de takip edilmiş, Giresun'da da ilk sendikal faaliyetler 1995 yılı sonlarında başlamış, 1996 yılında ilk temsilcilik teşekkül ettirilmiştir. Eğitim-Bir-Sen'in hedef kitlesi olan eğitim çalışanları daha muhafazakâr çizgide olduklarından kendilerini vakıf, dernek kültürüne yatkın addediyorlardı. Bu olumsuzlukların üzerine 28 Şubat 1997 Postmodern Darbesi de eklenince sendikal gelişim bir süre kendisini rölantiye almak zorunda kalmıştır. 28 Şubat Süreci devam ederken Türkiye genelinde yapılan "Özgürlük için el ele eylemine" yoğun katılım sağlanmış ve insanların doğuştan elde ettikleri özgürlüklerin kısıtlanmasına karşı duruş sergilenmiştir. Bu olumsuz süreç, Emek platformunun Giresun'da da diğer sendikalar ve sivil toplum örgütleriyle ortaklaşa yaptıkları eylemlerle giderilmeye çalışılmış ve başarılı da olunmuştur.

Sendikal sürecin 2001 yılında yasallaşmasından sonra büyük bir aşkla Giresun'un bütün okul ve kurumlar ziyaret edilerek üye çalışmalarına başlanmıştır. Eğitim-Bir-Sen üyelerinin üzerlerindeki 28 Şubat Sendromunu atıp özgüven kazanmalarına büyük katkıları olan sendikal oluşum, oransal bazda 2001 tarihinden itibaren Türkiye ortalamasının üzerinde seyrederek genel yetkinin Türkiye'de alınmasından dört sene evvel

2007 yılında Giresun'da yetkili hale gelmiştir. Bu tarihten sonra da emekçilerin özlük hakları başta olmak üzere medeniyet mâzisine bağlı, değerler sendikacılığını da önceleyen Giresun Eğitim-Bir-Sen Şubesi, başta üyeleri olmak üzere sendikal bilincin oluşması ve sosyalliğin sağlanması bağlamında açık ve kapalı alan toplantıları, gezi ve piknik programları ile kültürel bazda konferans, panel, çalıştaylar yaparak eğitim ve eğitimcilerin sorunları merkezli çalışmalar yapmıştır. Çeyrek asırlık süreçte Giresun Eğitim-Bir-Sen, 3.000'den fazla üyesiyle sosyal ve ekonomik bağlamda çalışanlarının yanında olmuştur. Giresun'un en büyük sivil toplum kuruluşlarından biri olarak TOKİ ile ortaklaşa 350 konutluk bir ev projesine imza atmıştır.

Devlet memurlarının kılık kıyafet serbestisi ile ilgili yapılan imza kampanyasına yaklaşık 60.000 imza ile destek verilerek demokratikleşme bilincinin tabana yayılmasına katkıda bulunulmuştur. Çağdaş manada tam demokrasinin yerleşmesi için seçilmiş hükümete verilen e-muhtıraya karşı çıkılarak Ortak Akıl Mitinglerine katkı sağlanmıştır. Türkiye'nin en son maruz kaldığı 15 Temmuz 2016 Hain Darbe Kalkışması'nın duyulmasının hemen ardından tüm üyelerini alanlara davet etmesi büyük heyecan yaratmış, demokrasi nöbetlerine yoğun üye katılımı ile destek vererek kamuoyunun büyük teveccühünü de kazanmıştır.

Kaynakça

- Ergani, N. Kemal. (2010). "Avrupa Sosyal Şartı'na Danıştay'ın Yaklaşımı". *Danıştay Dergisi*, sayı.124, ss. 17-22.
- Ertuğrul, Feyzullah. (1998). "Türkiye Öğretmenler Sendikası", Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, c. III, Ankara: Kültür Bakanlığı ve Tarih Yayını.
- DYP, (1991). *Doğruyol Partisi Seçim Bildirgesi*, Ankara.
- Emek Araştırma Dergisi*, 2001/1 (7), 103-108.
- Gülmez, Mesut. (1991). *Türkiye'de Çalışma İlişkileri (1936 Öncesi)*, Ankara: TODAİE Yayınları.

- Koç, Yıldırım. (2001). *Geçmişten günümüze Kamu çalışanlarının Sendikalaşması*, Türk-İş Ankara: Eğitim Yayınları.
- Koç, Yıldırım. (2003). *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*, Ankara: Kaynak Yayınları.
- Kazak, İ. Ethem. (2012). İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi (İngiltere Örneği). *Journal of Social Policy Conferences*, s 37-38, ss. 63-81.
- Mahiroğulları, Adnan. (2005). Sivas'ta Memur Sendikacılığı, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 1 s. 19. ss. 157-174.
- Memur-Sen Tarihi I-III. (2019). Hazırlayan Hıdır Yıldırım. Ankara: Semih Ofset Matbaacılık.
- Pıçak Murat; Hamza Kadah. (2017). "Türkiye'de Sendikalaşmanın Tarihsel Gelişimi". Selçuk Koç, Sema Yılmaz Genç, Kerem Çolak (Ed). *Dünden Bugüne Ekonomi Yazıları*, ss.198-240.
- Tutum, Cahit. (1968). "Türkiye'de Memur Sendikaları", *Amme İdaresi Dergisi*, c. 1, s. 2.
- Eraslan, Levent. (2012). "Türkiye'de Eğitim Sendikacılığının Tarihsel Perspektifi ve Günümüz Eğitim Sendikacılığının Değerlendirilmesi". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı, 28, ss. 2-16.
- Özkeraz, Ahmet; Talu Nuray. (2008). "Sendikaların Doğuşu; Türkiye ve Batı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2. ss. 108-124.
- Serim, Bülent. (1995). *Kamu Görevlilerinin Örgütlenmesinde Hukuksal Boyut*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- SHP, (1991). *Sosyal Demokrat Halkçı Parti Seçim Bildirgesi*, Ankara.
- Tuncay, A. Can. (2007). "Kamu Görevlilerinin Sendikalaşması ve Toplu Pazarlık Hakkı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt 9, Özel Sayı, ss. 157-176.

3600

EMEK GÖSTERGE

ÖĞRETMENLERİMİZE

Hayerte Olsun

“Yetkide **İstikrar** Sendikacılıkta **İtibar**”

**EĞİTİM TEMALII
ULUSLARARASI
KISA
FİLM
YARIŞMASI**
EDUCATION THEMED
INTERNATIONAL
**SHORT
FILM
COMPETITION**

Son Başvuru: 17 Mart 2023

www.ebskisafilm.org

[ebskisafilm](https://twitter.com/ebskisafilm)

[ebskisafilm](https://facebook.com/ebskisafilm)

www.ebs.org.tr

www.egitimebakis.org

[egitimbirsen](https://twitter.com/egitimbirsen)

[egitimbirsen](https://facebook.com/egitimbirsen)

[egitimbirsen](https://instagram.com/egitimbirsen)

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Altındağ /Ankara-TÜRKİYE